E BERNEA

PRELUDII

ÎNDEMN LA SIMPLITATE

CEL CE URCĂ MUNTELE

TREPTELE BUCURIEI

PREDANIA

BERNEA

PRELUDII

ÎNDEMN LA SIMPLITATE

CEL CE URCĂ MUNTELE

TREPTELE BUCURIEI

Predania

CUVÂNT INTRODUCTIV **ERNEST BERNEA**

pagina 5

Cele trei cărți pe care le prezentăm aici într'un singur volum intitulat „Preludii," nu au fost scrise după un plan dinainte stabilit, ci sânt răspunsuri spontane la unele probleme acute contemporane.
Prima carte „Îndemn la simplitate" a fost scrisă în anul 1939 şi a apărut în 1941 la Editura Cugetarea. Următoarele două, una scrisă în 1944-47, iar cealaltă în 1963-64, sânt inedite.
Le-am numit preludii deoarece le socotesc o întoarcere la sinteza noastră filosofică „Setea de absolut."
În cuprinsul acestor pagini am schițat o seamă de teme filosofice, care formal fac jocul între notație şi eseu. De aceea ele nu au caracter prea tehnic, de strictă specialitate, ci mai mult unul de mărturisire. Îndelung experimentate interior şi controlate cu datele lumii externe, aceste însemnări încearcă să prindă pe scurt stări ale spiritului omenesc, spirit în continuă luptă pentru cucerirea unor zone fertile şi pure.
Prefacerile profunde la care a fost supusă lumea contemporană au azi mai mult ca oricând, o atitudine lipsită de prejudecăți, o atitudine pozitivă şi creatoare în fața problemelor ce ni se ridică şi par să angajeze întreaga noastră răspundere în fața destinului uman şi al civilizației. În acest fel vom ieşi din impas şi efortul nostru ne va purta acolo unde dorim să ajungem: la împlinirea unei formule superioare de viață.
Paginile de față încearcă să exprime tocmai acest lucru; ele sânt mărturii ale unui sens afirmativ în fața vieții. Trista privelişte a unei lumi apăsate fără voie de manifestările propriului său geniu, desigur ce seaca uneori bucuria noastră de a exista şi trăi ca oameni, nu poate aştepta schimbarea la față a stării de lucruri existente, până când nu se produce o alta orientare a spiritului şi care trebuie să înceapă prin a acorda

mai multă încredere şi prin angajarea sa pe o cale a afirmației spirituale.

Un om se caută pe sine însuşi, şi prin el pe cei ce-l înconjoară, caută o lume a sa şi o lume a noastră în ce are ea mai durabil şi de preț. Prezentarea atâtor experiențe şi formule poate ca au adus ceva din acele pledoarii gratuite ale unor oameni însetați de absolut şi când acestea nu au reuşit, au mai putut rămâne doar cântecele lor de pelerini.

BERNEA

ÎNDEMN LA SIMPLITATE

ÎNDEMN LA SIMPLITATE

pagina 10

01 | ÎNDEMN LA SIMPLITATE

Omul, prin natura şi condiția lui, a purtat dealungul vremurilor o luptă dureroasă şi continuă pentru câştigarea unui prisos de bine. În epoca modernă şi contemporană acest bine a fost văzut sub forma civilizației şi a progresului. Singur sau în colectivitate omul s'a străduit în acest sens.

Judecat în roadele sale, astăzi după o îndelungă experimentare, progresul continuu s'a dovedit pe cât de înşelător, pe atât de dăunător. Omul modern a avut o mare sete de mai bine, dar nu s'a aplecat îndeajuns asupra condiției şi sensului acestui bine. El a confundat binele cu dorința şi plăcerea, l-a confundat cu apetitul. Punctul luminos, creator şi unificator a lipsit. Lumea modernă s'a încrezut prea mult în calitatea naturală a omului, s'a încrezut mai mult decât era necesar în civilizație şi progres şi nu a bănuit ce anume înseamnă acestea în împlinirea unui destin uman superior; drumurile s'au deosebit, pentru că deosebite erau idealurile.

Civilizația epocii moderne a cultivat o seamă de tendințe şi aspirații care nu întotdeauna au satisfăcut dezvoltarea omului pe căile ce îi erau proprii şi definitorii; aceasta civilizație i-a creat continuu tot alte nevoi, tot alte bunuri care trebuia să-l satisfacă; dar la cele satisfăcute apar mereu altele care fac cursă la nesfârşit.

Se spune că viața omului de azi este complexă, că totul merge către o diversificare a condițiilor şi mijloacelor, integrându-se acestei diversificări însăşi problema scopurilor.

Să încercăm o lămurire a lucrurilor.

Starea omului de azi nu înseamnă complexitate, ci complicație; şi aceasta vine din lupta ce se dă pentru cucerirea sectorului material care a devenit scop în sine şi, într'un anume fel,

singura cale a salvării omului. Continua creştere a nevoilor materiale, dezvoltarea lor fără limită a pus omul la dispoziția unor factori exteriori care i-au ridicat libertatea şi i-au făcut imposibilă realizarea pe plan interior a unei ordini morale (caracterul) şi spirituale, dimensiune definitorie şi păstrătoare a demnității umane. Cuceririle materiale ca scop suprem au pus omul sub povara unor date secundare naturii sale şi l-au scos din destinul său spiritual care îi ordona lumea şi viața către împlinire.

Educația, ea însăşi a fost făcută în raport cu unele valori la modă de natură mai mult materială sau socială. Omul a avut continuu o sete de a progresa, dar unde şi în ce fel? Aici încep deosebirile. Omul de azi luptă şi el să câştige mai mult bine, dar a redus condiția şi sensul existenței sale la nevoile materiale, cultura devenind un fenomen de ornamentație şi distracție, în cel mai bun caz de rafinament. Atunci când a încercat să depăşească starea dată a gândit totul raportat la oameni, în colectivitate, nu raportat la un sistem de valori care ar satisface condiția şi destinul său în ce are esențial şi durabil. Etica modernă şi-a tras substanța din întrecerea între oameni şi a satisfăcut formele trecătoare ale modei, care au luat uneori caractere de absolut, absolutul relativului.

Cu cât omul şi-a creat mai multe nevoi materiale şi a existat numai pe dimensiunea socială, cu atât el a devenit mai puțin stăpân pe sine, cu atât a fost mai puțin liber. Spiritul său aparent elevat s'a redus şi s'a debilitat. Cucerind tot mai mult în zonele periferice ale existenței şi renunțând la ceea ce îi era esențial, renunțând la ceea ce era definitoriu în folosul unor podoabe şi artificii, el şi-a pierdut adevărata frumusețe şi tărie. Viața spirituală a omului a avut toate aparențele unei

adevărate creşteri, dar în realitate s'a produs o sărăcire; lipsit de o cuprindere a întregului, de un principiu ordonator, supus unor date efemere, această viață nu a putut fi creştere organică, firească şi logică deodată, ci o adunare, o adăugire cantitativă continuă. Atunci când a intervenit o ordonare, aceasta s'a produs printr'o constrângere care a redus la minimum cugetul şi universul nostru moral; aşa a aparut abstracționismul, o gravă maladie a secolului pe care îl trăim, mai gravă în politică decât în ştiință sau artă.

A fi o ființă complexă nu este în sine o stare rea, ci dimpotrivă. Omul este o astfel de ființă cu multimple dimensiuni şi funcțiuni. De aceea natura lui implică o creştere organică, de mare amplitudine şi profunzime, în primul rând a datelor esențiale, a stâlpilor vieții sale morale. Altfel ajungem la tipul omului modern contemporan nouă, omul redus şi descentrat. Povara trufiei, povara propriilor creații ale omului, povara combinațiilor şi construcțiilor utopice ale aşa-zisului progres civilizator, apasă greu asupra lumii contemporane.

Omul de azi confundă complexitatea cu complicația; acesta este numele adevărat al stării sale interioare şi sociale. De aceea este atât de greu de satisfăcut, de aceea este atât de nefericit. Omul despre care vorbim este mereu nemulțumit, mereu ridicat împotriva condițiilor existente şi a vieții însăşi. În setea sa de progres şi civilizație materială omul s'a descentrat şi risipit; dând o deosebită atenție unor condiții şi aspirații situate la periferia naturii şi destinului său, acest om s'a supus de bună voe unor condiții care şi dacă existau nu-i aparțineau în mod esențial şi definitoriu; el s'a construit înfruntând legile ființei sale morale şi spirituale. Sufletul său orgolios s'a împodobit nefiresc, a făcut operă de ornamentație şi într'un efort

disperat a luptat să iasă din făgaşul destinului propriu, de om.
Pentru ca o înnoire să fie posibilă, omul trebuie să renunțe la poziția materialistă în fața lumii şi vieții, să înlăture podoabele iluzorii ale modernismului pentru a-şi putea regăsi echilibrul şi fructifica datele originare esențiale făpturii sale.
Nu poate fi vorba de o renunțare la progres şi nici de o întoarcere la „starea naturală" a unui Jean Jaques Rousseau, ci de o considerare şi valorificare a ceea ce constitue fundamental şi plural condiția noastră de oameni. Ce anume înseamnă pentru noi o întoarcere? Înseamnă renunțare la deruta materialistă care dezumanizează, renunțare la tot ceea ce duce la resentiment şi negație. Ce înseamnă progres? Înseamnă dezvoltare, înseamnă creştere din sâmburele generator al ființei, înseamnă, în limita superioară, înflorire; aceasta înseamnă a fi om adevărat şi întreg, a fi distins şi civilizat: înflorire. Să ajungi să-ți exprimi esența, aceasta este scopul superiorității tale de om. Nu întoarcere, deci, şi nici oprire, ci creştere deplină şi firească.
Aici se situează simplitatea; simplitatea este starea morală a omului ce se mişcă esențial şi sincer. Simplitatea în etică, întocmai ca şi în estetică, înseamnă linie mare, trăsătură esențială şi definitorie. Liniile mari dau chipul făpturii, liniile mari constitue şi aduc definirea.
Simplitatea ca stare morală este o stare originară ideii de început, de principiu, adică de Dumnezeu. De aceea Biblia, cartea simplității şi a permanențelor, ne vorbeşte de simplitate în legatură cu copilul şi profetul.
Îndepărtând poverile podoabelor inutile, simplitatea dă omului echilibrul interior, îi dă putere şi o mare stăpânire de sine. Omul simplu rămâne cu sine, curat şi întreg, liber în fața ele-

mentelor adăugate, exterioare. Omul simplu trăieşte viaţa în plin şi esenţial; o trăieşte astfel pentru că rămâne în ea, nu în artificiu.

Simplitatea dă siguranţă şi certitudine interioară, dă putere de depăşire a contingenţelor şi evită viţiul. Pe calea simplităţii omul se împlineşte pentru că trăieşte firesc şi esenţial.

Simplitatea este starea morală prin care o seamă de posibilităţi se deschid; firescul şi armonia ei ne fac să experimentăm o stare plină de prospeţime şi înţeles, aceea a orizontului deschis. Sensul lucrurilor şi al vieţii este prins mai uşor şi adevărat de către omul simplu decât de omul complicat, deoarece primul păstrează legătura directă cu isvoarele şi are, totodată, puterea să distingă şi să înţeleagă datele aparente şi ascunse ale realităţii.

A fi simplu înseamnă a exista în viaţă şi a exista în viaţă înseamnă a-i trăi şi cuceri sensul; sensul vieţii nu poate fi prins situându-ne în afara ei, mergând mânaţi de instincte sau călcând drumul artificiilor noastre mentale. Omul simplu trăeşte imediatul înconjurător, dar cu ochii deschişi distanţelor mari ale lumii.

Prin aceste elemente şi înfăţişări ale simplităţii, înţelegem cum acela care trăeşte cu adevărat în simplitate ajunge să trăiască o viaţă de echilibru şi armonie, de profundă umanitate. Fiinţa sa interioară, aparent mică, are dimensiuni neînţelese de acei ce judecă după criteriile cantitative exterioare ale lumii moderne. Eliberat de poveri inutile şi periferice atât de copleşi-toare lumii noastre, omul poate reuşi să cucerească adâncimile condiţiei sale şi să-şi manifeste creator umanitatea; cugetul şi fapta sa nu sânt legate de lucruri întâmplătoare, ci de datele sigure şi semnificative ale vieţii.

Bucuria trăirii în simplitate poate fi înțeleasă din libertatea şi puterea de creație pe care o câştigă omul. Virtuos al simplității, omul există şi se manifestă ca o făptură vie, originară, de o mare plinătate şi echilibru interior, de o largă deschidere a spiritului către realizarea unei atitudini afirmative în fața vieții.

LA VANAT DE OAMENI

pagina 18

01 | LA VÂNAT DE OAMENI

De ce se urăsc oamenii? E atât necunoscut şi atâta suferință legată de soarta noastră, încât legea de toate zilele ar trebui să fie numai dragostea şi mângâierea.

De ce se chinue oamenii unii pe alții? N'au loc sub soare? Nu le ajunge pânza cerului? Sânt atât de grele păcatele ce ne apasă, încât ar trebui să lucrăm până la cea din urmă fărâmă de putere pentru a înlătura urâtul ce ne desparte unii de alții.

E multă frumusețe în lume, dar oamenii orbi nu o văd. Înclinarea spre a face rău e atât de puternică, încât pentru a o învinge a fost nevoe de marea dragoste şi jertfa Dumnezeului întrupat.

Sânt oameni sinceri şi sânt oameni vicleni. E sfâşietor de trist să vezi cum între oameni, ca şi între popoare, calea înşelăciunii dă pas înainte celor ce o folosesc.

Viața ne dă foarte des acest spectacol: omul bun, omul curat este vânatul celui viclean; acesta din urmă nu poate trăi fără pradă. Morala publică aduce laude şi răsplăteşte fapta acestuia, faptă care nu are nici o deosebire față de aceea a unui lup fugărind o căprioară pe întinderile albe ale zăpezii.

De ce stau oamenii la pândă şi se vânează unii pe alții? De ce cred ei că au loc în lume numai atunci când dispare altul? Locul tău, locul darurilor proprii nu ți-l poate lua nimeni; îl ai odată cu viața.

02 | OMUL „REALIST"

Omul „realist" este în genere înclinat să trăiască mai mult prezentul; prezentul care, fără un sens şi o luptă a noastră, nu reprezintă nimic şi care fuge; să-l trăiască prin toate simțurile atât de rafinate de civilizația aceasta de care sânt atât de mândri.

A mânca bine, a îndrăgi femei frumoase, a fura şi a exploata pe cei slabi, a dormi lenea unui trup obosit de senzații tari, a te închina icoanelor rotunde ale banului devenit în acest fel adevăratul Dumnezeu făcător de minuni, iată expresia unei vieți pentru care a trudit o lume întreagă de milenii.

Ce va fi mâine nu-l interesează pe acest om; poate să se frângă şi osia cerului! Ce va fi mâine „vom trăi şi vom vedea." Totul trebuie consumat acum pe calea simțurilor însetate de puternice sguduiri, trebuie îndrumat către totala satisfacție a pământului uscat şi nerodit din noi.

Gândurile mari, credințele, dorul unei vieți mai pure şi mai frumoase sânt ale poeților, ale visătorilor; omul „realist" n'are ce face cu ele, nu le caută şi nici nu le cultivă pentru că „nu umblă după himere." Acest om îndobitocit de binele material, acest om al prezentului stors de sensuri, acest om îşi duce viața numai cu perdelele trase, închis, apăsat, căzut în propria sa întunecime.

Drama începe acolo unde prezența sa este activă. El retează elanuri, compromite credințe, îngenunche frumusețea şi omoară oamenia. El nu poate suferi altceva dincolo de ființa sa înrădăcinată atât de puternic într'un pământ care şi el refuză să-l primească.

Omule mic, omule rău, omule dizolvant, de ce eşti uneori atât de puternic?

03 | LIBERTĂȚI ŞI LIBERTATE

De veacuri omul suferă şi luptă pentru libertate: libertatea de cuget, de faptă, libertatea pentru darurile frumuseții şi ale credinței.

O zădărnicie cât muntele vieții. Omul trăieşte mereu, trăieşte

dezgustător de plin toate libertățile făpturii sale căzute; trăieşte libertatea desfrâului, a minciunii, a lenei şi a furtului; libertatea tuturor păcatelor, libertatea care distruge, care schimbă viața într'o mlaştină unde cresc numai plante otrăvitoare.
Omul nu a înțeles şi nici nu a făcut nimic pentru câştigarea adevăratei libertăți care este o condiție absolută a omeniei. Libertatea nu poate fi găsită decât în inima ta; ea este o floare a spiritului. Nu căta în jurul tău ceea ce ai în tine. Sfarmă piatra ce acoperă aurul.
Libertatea este un dar al lui Dumnezeu. Libertatea nu poate fi decât interioară, nu poate fi decât dragostea şi creația; libertatea este putere deschisă pajiştilor înflorite ale lui Dumnezeu.
Când omul apare, omul de conştiință şi misiune, apare şi libertatea. În acest caz libertatea nu este ceva formal şi relativ, ci este ceva esențial şi absolut. Împrejurul omului adevărat, în fapta şi în cugetul său, în simțămintele care îl străbat, libertatea este o cale a vieții şi a desăvârşirii, este o condiție a spiritualității şi un semn al omului în rosturile sale mari.

04 | FORME ALE RÂSULUI

Sânt oameni care râd în fața suferinței, suferința lor sau a altora. Râsul în fața suferinței exprimă două naturi, deşi are o singură înfățişare. Între cei ce râd în fața încercărilor grele sânt deosebiri esențiale.
Unii oameni râd în fața suferințelor dintr'o nesimțire, dintr'o infirmitate lăuntrică. Ei nu pot să înțeleagă suferința; nici nu acceptă, nici nu o înlătură. Aceşti oameni râd pentru că nu văd, pentru că sânt lipsiți de sensibilitate morală.
Alții râd că nu au ce să facă, râd că altfel i-ar doborî durerea, râd să înşele, să mângâie propriul lor suflet sau al altora. În

cazul acesta, râsul este o terapeutică morală cu mari roade.
Cine râde de suferința lui şi a altuia, fără ca acest râs să aibă o temelie de adâncă umanitate, adică să fie îndemn, depăşire, leac împotriva răului prezent, este un cinic. Cinismul este unul dintre cele mai triste peisagii ale sufletului omenesc.
Sânt oameni care din orice situație ştiu să scoată la lumină partea comică. Râsul în sine sau judecat din punct de vedere moral nu este condamnat. E un lucru firesc al naturii noastre; are o înrâurire pozitivă asupra vieții lăuntrice.
Trebuie făcută însă o deosebire care îndeobşte nu este luată în seamă. Sânt oameni care caută să picure cu acidul trufiei lor suferința şi îngenuncherile în fața destinului ale altora. Aici râsul nu mai are un sens creator. Oamenii se socotesc, în genere, prea deştepți şi îşi hrănesc trufia din sufletul celor mai adânc încercați. Râsul în acest fel trebuie condamnat pentru că are un sens negativ. Este ceea ce numim batjocură. Şi nimeni nu are dreptul de a se chema om dacă se simte bine pe seama celor mai adânci şi umane dintre stările interioare ale fratelui său.
Există totuşi un altfel de râs creator. E vorba de humor. Oamenii care sânt dăruiți cu acest simț al humorului sânt dintre cei mai buni. Râsul lor este pozitiv, este luminat. Râsul lor este o formă a dorului nostru de viață.
Humorul este blând; batjocura este crudă. Humorul este uman; râsul batjocoritor este inuman. Inteligența este prezentă în humor ca şi în batjocură, dar această însuşire a omului este aici curată, nu este pervertită, drăcească, cum e în cel de-al doilea caz.

05 | DISCUȚIA

Discuția în contradictoriu e bună numai când o conduce

Socrate. Altfel este nerodnică în ceea ce priveşte subiectul şi nenorocită în ceea ce priveşte raporturile dintre oameni. Dialogul are regulele lui pe care nici cei mai buni dintre noi nu le pot respecta integral.

Obişnuit, aceste discuţii pun în lumină o seamă de defecte ale convorbitorilor, ieşite desigur de cele mai multe ori din setea de dominaţie şi din teama de a nu fi înfrânţi; amândouă isvorâte din trufie.

Discuţia în contradictoriu este bună numai când se găsesc oameni care sacrifică toate elementele personale şi care se înţeleg în chip desăvârşit asupra unui lucru: adevărul.

Un duh bun vorbeşte: „îmi plac mai mult mărturisirile. Discuţiile în care cad fără voia mea, mă fac să sufăr. Descopăr la prietenul meu o slăbiciune sau o ieşire neaşteptată; şi pentru una şi pentru alta mă întristez şi sufăr. Lupt continuu împotriva duşmanului din mine, mă străduesc să-mi scutur rugina sufletului şi e nedemn ca pentru un moment de falsă biruinţă să-mi frâng lumina. De aceea de multe ori cedez cu toată cunoştinţa dreptăţii mele."

06 | TRUFIA

În comunităţile omeneşti întâlnim adesea un spectacol dintre cele mai triste. Oamenii mai simţitori, mai curaţi şi mai blânzi sânt de obicei obiectul batjocurii celorlalţi lipsiţi de aceste daruri.

Bunătatea care este strâns legată de dragoste şi puritate, de cele mai multe ori este luată drept prostie. Lipsa de capacitate în a face răul şi a brutaliza este socotită ca o infirmitate morală şi deci obiect de dispreţ.

În om este o ciudată înclinare de a se distra şi exprima trufia

pe această cale. Dar nu numai atât. Omul este înclinat adesea să creadă în desăvârşita sa putere: stăpân deplin pe soarta sa şi a semenilor, stăpân neîntrecut şi bun cârmuitor a toate.

Este aici sens întors şi tragic al vieții morale.

Omul cade adesea în mrejele mulțumirii de sine, în înțelesul închipuirii de sine. Trufia se naşte din această stare.

Trufia înseamnă o acordare de credit nefirească față de persoana noastră; e un fel de încântare până la autodivinizare. Aparent, trufia este tărie şi superioritate. În fond însă această stare morală este slăbiciune şi decadență. Omul trufaş este un om suficient, un om cu orizontul strâmt. Omul trufaş dovedeşte o jalnică sărăcie spirituală; el duce o viață de mare platitudine şi întunerec.

Când trufia apare, căile marilor experiențe interioare, legătura cu isvoarele omeniei noastre, puterea de înnoire şi realizare nu mai sânt cu putință.

Încrederea în puterile noastre, în însuşirile proprii este absolut necesară unei vieți rodnice, cu condiția ca această încredere să nu treacă dincolo de limitele fireşti ale făpturii noastre neîmplinite. Din lipsa de conştiință şi discernământ a omului a născut această stare de tristă suferință a vieții morale care se exprimă prin trufie.

07 | MAGIA MINCIUNII

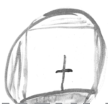
Oamenii nu pot trăi fără să mintă. Minciuna este o hrană zilnică mai ales pe masa oamenilor „de sus.” Poleită cu nume de inteligență, diplomație sau alte meşteşuguri, minciuna cheamă, leagă şi desleagă, preface şi mai ales farmecă. Minciuna ascunde totdeauna ceva; minciuna este perdeaua trasă crudelor, dar nu mai puțin frumoaselor adevăruri.

Minciuna este prezentă în viața noastră nu numai pentru că sânt oamenii mincinoşi, oameni care suflă continuu cuvinte rotunde şi subțiri ca băşicile. Ea este cultivată şi de-o altă categorie, de acea a trufaşilor. Omului îi place minciuna, îi place să fie mințit. Spune cuiva un lucru adevărat; spune-i direct tot ce crezi nedemn şi urât din gândul şi fapta sa. Vei culege imediat ura şi disprețul. Spune-i minciuni plăcute care să-i satisfacă închipuirea de sine, spune-i vorbe goale, dar catifelate şi vei culege sigur dragoste şi prețuirea sa.
Omul acesta civilizat, omul de care sântem atât de mândri, nu vrea să gândească, nu vrea să lupte, nu vrea să renunțe pentru a-şi întări făptura atât de goală şi nenorocită. El umblă acoperit de o strălucire asemănătoare celeia din mlaştinile netulburate. Ah omule, cum îți mai miroase sufletul de la distanță!
Omul cinstit supără; supără pentru că sfarmă urâtul din preajma lui şi cutremură casele deprinderilor rele. Omul cinstit incomodează; pentru că prezența lui nu cultivă florile urât mirositoare ale minciunii şi furtişagului.
Climatul cinstei este aspru, este tare de nu poate rezista orice făptură cu nume de om. Climatul cinstei cere forță, cere eroism, cere despicarea lucrurilor până-n estența şi sensul lor adevărat.
Pieptul plăpând al omului arareori rezistă marilor înălțimi.

08 | FIRE ÎNTOARSĂ

Făptura sculptată de mâinile subțiri ale tuturor rătăcirilor, omul cetății noastre caută sensuri acolo unde au secat toate luminile. Sensibilitatea sa pentru lucrurile mărunte şi uşurința cu care trece peste cele de mare însemnătate ne arată cât de tulburată îi este ființa.

Sufletul tău se frânge sub povara durerilor din răscruci, gândul tău aleargă pe căile cerului deschis ca o minune şi oamenii „societăţilor distinse” te săgetează ironic şi te dispreţuiesc că ai călcat regulile etichetei.
Omul cetăţii cunoaşte, respectă şi poartă grijă obositoare tuturor rânduielilor sociale, tuturor moravurilor şi formelor inutile, pentru el „bunele moravuri alătuiesc bunul suprem. Iată aici o problemă de existenţă: eşti om cât ştii să te porţi în societate, nu cât cuprins lăuntric ai. Câtă durere şi încruntare, câtă tristeţe şi desnădejde trage după sine o greşeală, făcută în felul comun al satului, al convorbirilor sau al ospeţelor. Sufletul se cheltuie năpraznic ca după o pierdere ireparabilă.
Furtul, nedreptatea, crima, alungarea bunului Dumnezeu, semănate zilnic în urma paşilor şi bătute adânc în metalul vieţii sânt lucruri de nimic în ochii acestui om. Îşi întoarce privirea rătăcită către forme reci şi gângavul ton al uşuratecului său fel rătăcit şi întors.

OAMENI UNIVERSURI ÎNCHISE

pagina 28

01 | OAMENI UNIVERSURI ÎNCHISE

Aceeaşi făptură, aceeaşi esenţă. Oamenii sânt originar făpturi ale lui Dumnezeu şi totuşi ei se deosebesc atât de mult. Chiar acela pe care îl socotim asemănător nouă, frate sau prieten, nu ne poate şti până în cele mai tăinuite cute ale sufletului şi nici nu poate înţelege deplin durerea noastră. Omul pe care îl socoteşti cel mai apropiat nu-ţi înţelege graiul tocmai când el rosteşte focul încercărilor, tocmai atunci când ai mai mare nevoe de ajutor. Tu îi mărturiseşti că te doboară suferinţa, iar el te îmbărbătează cu glume uşoare.

Omul pentru om e marea necunoscută; omul şi destinul său aparţin reciproc fără putinţă de trecere în altă sferă de existenţă. Cele mai adânci, mai proprii şi mai autentice experienţe interioare rămân pentru alţii în întregime şi definitiv necunoscute; pe de o parte că nu pot fi exprimate, iar pe de alta pentru că cel de lângă noi, chiar fratele bun, nu poate merge în depăşirea de sine până la identificarea cu fiinţa şi destinul altuia.

Neputinţa de pătrundere în fiinţa celuilalt, neînţelegerea între om şi om face ca fiecare dintre noi să existe ca într'un univers închis. Aici stă un isvor al dramei omeneşti, un isvor neîncetat de suferinţă.

Zadarnic aşteptăm să cadă o rază de lumină din ochii celor cu care convieţuim, zadarnic aşteptăm pentru că fiecare din ei duce poveri fără de număr, închişi în orizontul lor.

O reparaţie a soartei tragice a omului o aduce dragostea, dragostea care face necuprinsul cuprins. Creştinismul e mare şi tămăduitor pentru că pune această virtute în centrul lumii şi al vieţii. Omul poate învinge pe calea ei drumul aspru şi trist al singurătăţii, poate atinge pajiştile luminii şi contemplaţiei,

poate culege florile rare ale dumnezeirii deschizând ființei noastre tot ceea ce până acum nu-i era dat să cuprindă.

Omul se naşte şi trăieşte laolaltă cu semenii săi, dar creşte şi se mântue dincolo de obşteasca viețuire, în transcendență.

02 | LEGE ŞI OM: CE ÎNSEAMNĂ A JUDECA

În lumea noastră de aici a trebuit să fie lege şi să fie judecată. Altcum nici nu se poate; este în firea vieții obşteşti. Legea organizează această viață şi o îndrumează.

Omul este o ființă complexă care depăşeşte dimensiunea socială a vieții. Acest lucru, legea şi mânuitorii ei îl ignoră cu desăvârşire, ceea ce duce la înlăturarea forțelor individuale creatoare, la oprimarea ritmului ascendent şi pozitiv al vieții spirituale. În acest fel, legea - expresie firească a societății - este un cleşte nimicitor al omului duh şi destinului său superior.

Aşa cum ne arată în deosebi ultimele două veacuri, legea nu are legături directe cu viața, viața omului pe care nu o cuprinde şi pe care trebuie să o cuprindă, pentru că vrea s'o îndrumeze. Excesul de abstracție al omului modern a nesocotit până la distrugere omul concret, omul viu. O cunoaştere a legilor şi o putere de legătură logică i s'au părut îndeajuns conducătorului pentru a ferici lumea întreagă. Viața însă trecea fără să fie luată în seamă, ceea ce a dat naştere în bună parte dramei omului modern.

De aceea când sântem puşi judecători peste oameni, adică, peste ceva care prin natura sa nu este mai prejos de noi, trebuie să luăm în seamă omul concret, omul viu. Fiecare dintre noi este un „caz aparte" în lumea aceasta; fiecare sântem o simțire, un cuget, o făptură plină de taină cu rostul său

propriu. A cunoaşte legile şi a judeca abstract după ele este o mare greşeală; duce la suferinţă nemeritată, la negarea vieţii. În acest domeniu ca şi în medicină poţi fi plin de ştiinţă şi de carte, dar dacă nu cunoşti bine omul pe care îl tratezi, omul viu, individual, toată această ştiinţă nu foloseşte la nimic sau mai precis dăunează.

Lege şi om nu se cuprind. Şi de nu putem îndrepta lucrurile desăvârşite, a ne da seama de acest lucru este încă un merit.

Sânt oameni care dintr'o singură privire aruncă sentinţa: eşti vinovat. O deplină încredere în sine îi face să-şi acorde acest drept de a judeca pe alţii.

Mulţi dintre noi sântem înclinaţi să condamnăm cu o uşurinţă pe care nimic din gândul şi din fapta noastră, nimic din făptura slabă nu o poate întemeia. Oamenii cred că dacă au văzut sau ascultat pe cineva în treacăt îl pot judeca imediat şi fără greş. Stă aici o mare slăbiciune a firii noastre.

Omul este o fiinţă tainică şi nemăsurat de complexă; în ţesătura sufletului său pot sta lucruri de nimeni bănuite. Nici după cele mai lungi şi mai atente convieţuiri nu ne putem socoti în drept de a judeca pe altul. În fiecare dintre noi sălăşluiesc atâtea puteri şi slăbiciuni, atâtea frumuseţi şi lucruri urâte, încât cu greu am putea alege adevărul şi împărţi dreptatea. Numai o închipuire neîntemeiată despre natura făpturii noastre ne poate face să apucăm pe o cale atât de pripită şi inumană.

Cine îţi dă dreptul de a judeca pe altul? De unde această calitatea supra-omenească? Este cineva dintre noi fără de greşeală? În genere, omul este înclinat a fi foarte iertător faţă de sine şi foarte aspru faţă de alţii.

Iisus în faţa oamenilor care voiau să omoare cu pietre femeia păcătoasă a spus: „Cine dintre voi este fără de păcat să arunce

cel dintâi cu piatra." Oamenii, la auzul acestor cuvinte, s'au înspăimântat şi au dat cu toţii înapoi. I-a mustrat întrebarea. Tainele sufletului omenesc, neputinţa noastră de a le pătrunde şi natura noastră slabă nu ne îndreptăţesc să ne ridicăm ca judecători.

Judecatorul cel drept este numai Dumnezeu.

Muncitorul înlăturat, copilul şi bătrânul exploataţi, înţeleptul pedepsit, credinciosul prigonit. Iată rezultatul judecăţii oamenilor; oamenii aceştia care sânt aşa de aspri cu alţii şi aşa de iertători cu ei înşişi.

O tristeţe amară te cuprine, omule bun şi drept!

E multă nedreptate în preajma noastră, avem conştiinţa ei şi nu ne străduim s'o înlăturăm. După atâta vreme de luptă pentru mai multă omenie, nedreptatea apare ca ceva cu totul nedemn. Şi totuşi ea umblă sângerând pretutindeni.

Sânt oameni care au întâlnit-o mereu îndelungul vieţii, dar nu o pot accepta; nu se pot deprinde cu ea. Sânt alţii care o acceptă cu resemnare, iar alţii, cei mai primejdioşi, o produc în mod conştient.

Cine îşi înţelege sensul luptă împotriva ei.

Nedreptatea vine din substratul negativ al fiinţei noastre. Dreptatea vine din frântura de cer pusă în plămada originară a omului.

03 | LA RĂU RĂSPUNDE CU BINE

Omul adevărat, omul bun păstrător al omeniei nu se răzbună niciodată. A răspunde la rău cu rău este dovadă de slăbiciune. A răspunde la rău cu bine este dovadă de tărie şi superioritate.

Un om ales îşi alege şi mijloacele. El nu cultivă răul pentru

că a fost dăruit cu rău. El smulge vieții, oricât ar fi de mică, fărâma de lumină ce scânteiază ici-colo în bezna nesățioasă ce stărue cu ochi de tăciune pentru a ne înghiți de bună voie.

Ai în față un mişel. Poți fi sigur de aceasta, totuşi nu eşti îndreptățit să-l alungi sau să-l loveşti. Poartă-te bine; umblă frumos cu el, umblă cu mâini de aur. Omul nu e întotdeauna pe deplin ticălos. În cel mai umbrit şi apăsat suflet mai stărue uneori un sâmbure al binelui. Purtarea ta bună poate aduce la viață o făptură nouă, până atunci doborâtă. Conştiința lui încărcată de piatra cu care te-a lovit ieri poate fi trezită; poate fi uşurată. Mâna ta caldă, mângâierea plină de dragoste pot să sfarme urâtul din el şi să-şi dea seama ruşinat de ceea ce a făptuit ieri.

Aşa apare lepădarea de un trecut urât şi începe o viață nouă, străbătută de razele unui îndemn mereu spre bine. La omul cel mai căzut poți avea bucuria celor mai frumoase însuşiri şi desăvârşite abnegații.

Atunci când omul nu e căzut în ireparabil, leacul adevărat este acela al bunătății, al îndemnului curat. Omul se tămădue cu iertare, cu dragoste, cu mângâiere. Cerul îşi răsfrânge din nou albastrul senin dacă noi avem tăria să deschidem larg ferestrele tuturor virtuților binefăcătoare.

În fața unui om rău ce nu mai poate fi recuperat nu putem avea decât un sentiment de milă şi profundă tristețe.

04 | IDEILE SIMPLE

Ideile mari şi rodnice sânt simple. De aceea nu le găseşti la oamenii de ştiință, ci cu mult mai sigur la oamenii umili şi simpli. Aceştia din urmă nu sânt învățați, dar trăiesc firesc, trăiesc aproape de natură, de Dumnezeu; sânt în lume şi viață.

Ideile simple, deşi aparent obişnuite, au un fond foarte adânc şi mai ales te poartă pe marile căi ale lumii. Ideile simple sânt idei originare; ele corespund unor înalte intuiții, unor autentice descoperiri.

Constatarea aceasta poate fi făcută la țăranul Român, care nu rareori în privința calității, a rodniciei ideilor şi învățămintelor asupra vieții este uneori superior profesorilor universitari.

05 | BUNUL CONDUCĂTOR

Oamenii nu pot trăi laolaltă fără să aleagă dintre ei pe unii care conduc. Este aceasta o lege aspră legată de natura şi de soarta noastră.

Epoca modernă şi contemporană, fie ea liberală sau comunistă, a prins omul într'un angrenaj, într'o seamă de condiții care îi distrug felul originar şi adânc, setea sa de libertate şi duh. Viața interioară a omului de astăzi este obosită până la distrugere de elemente străine naturii ei. Colectivitatea fiind concepută ca o maşină, conducătorul cel mai nimerit şi mai firesc a fost desigur tehnicianul, cunoscătorul principiilor şi al mecanismului social.

Nerodnicia şi suferința contemporană arată cu prisosință cât de puțin corespunde tehnicianul nevoilor istorice ale unui popor. Tehnicianul este de folos numai în serviciul comandat, nu însă ca om politic.

Inteligența şi ştiința precisă, acumulată pe calea ei nu-i sânt îndeajuns conducătorului. Isvoare mult mai adânci şi orizonturi mult mai largi trebuie să hrănească sufletul conducătorului. A fi conducător este o sarcină atât de grea încât puțini sânt aceia care pot răspunde unei astfel de chemări.

Faptul însuşi al conducerii omului de către om este în viața noastră o mare nefericire. Îndreptarea acestei soarte triste poate veni pe o singură cale şi atunci numai în parte: prin ajungerea la conducere a celor mai bogați lăuntric, mai blânzi şi mai darnici, a celor mai cuprinzători şi mai spiritualizați dintre noi. Conducătorul, atât cât poate oferi viața noastră aici pe pământ, trebuie să iasă vădit deasupra nivelului de rând şi anume prin tăria morală, prin forța nestăvilită a unui suflet creator. Conducătorul trebuie să cuprindă o întreagă umanitate în ființa sa.

În general, oamenii ajung conducători prin setea lor de dominație, prin dorința de a dispune de semenii lor, nu prin chemare. Există o voluptate a puterii politice, foarte răspândită mai ales la acei ce trăiesc numai pe plan social şi care, aşa cum sânt dăruiți, izbândesc foarte adesea. Din această voluptate se nasc întotdeauna formele întoarse ale conducerii, aşa cum sânt demagogia şi tirania.

Când ai puterea în mână să nu abuzezi de ea; să nu faci filantropie pentru că nu eşti în situația de a o face. Când ai puterea cu tine, fii bun şi îndrumător; fă dreptate. De obicei oamenii fac pe filantropii când sânt datornici după cum fac pe vitejii când nici o primejdie nu-i amenință. Şi aceasta se observă în deosebi când aceşti oameni sânt la conducere.

Bunul conducător. Unde-i bunul conducător? Acela care iubeşte cu toată ființa sa, care mângâie, care înalță? E atât de rar printre oameni! Popoarele caută mereu profeți şi capătă în schimb cezari.

FRAGILITATEA OMULUI

pagina 36

Omul, odată cu vremea, a simțit cum îi cresc puterile. Ştiința şi tehnica, cele două expresii ale geniului său pământean, l-au făcut să se creadă stăpânul lumii, începutul şi sfârşitul lucrurilor, puternicul conducător şi modelator al vieții. O certitudine desăvârşită părea că l-a cuprins.

Dar când s'a crezut mai tare, a căzut pe sufletul său un grăunte de greutate şi s'a spart ca un porțelan.

Adesea omul îşi uită cine este; se socoteşte Dumnezeu, are putere şi lumină, dar are şi slăbiciune, întunerec. Când omul uită aceste lucruri, trece prin grele încercări.

Ființa noastră este uneori atât de esențial lovită, încât ne putem sfărâma. Sânt împrejurări când nu avem nici prețul unei frunze. Fragilitatea ființei noastre este o realitate de care trebuie să ținem seama pentru a putea cultiva frumusețea şi birui.

Omul este adesea greu încercat. Când se află la o răspântie a vieții îşi spune: „Dacă scap şi din această încercare, omenia mea va creşte. De aici înainte viața mi se va scurge mai înțelept. Voiu îndrepta tot ceea ce înainte vreme nu puteam vedea că e rău, voiu face mai bine. Voiu cuprinde tot ce mă împrejmue şi voiu modela frumos. Zilele să-mi fie luminate şi clipa rodnică." De cele mai multe ori omul uită suferința; uită legământul față de Dumnezeu şi față de ființa sa apăsată. Viața noastră e cu mult mai tragică decât ne-o închipuim.

Că omul suferă şi se înnobilează este un lucru îmbucurător. Dar ce poate fi mai trist decât suferința fără frumusețe, fără rodnicie, fără urmă, aşa cum arată atât de abundent luceferismul contemporan.

Viața, viața aceasta zilnică ne face să pierdem frumusețea

pură a începuturilor, ne macină sufletul şi ne acoperă cu poveri de uităm cine sântem şi unde mergem. Viața noastră uscată, greoaie, amară uneori desgustător de trivială, alteori banală şi mai totdeauna întâmplătoare, poate să aibă o încercare de răspântie, loc din care se desprind noi căi, căile luminii şi ale frumuseții, se deschid porțile largi ale cerului care cheamă, îmbogățeşte şi flutură mereu alte îndemnuri, ne înfrigurează sufletul în aşteptarea înțelesului.

Sensul încercărilor vieții este înnoirea; ele ciocănesc rugina de pe suflet. Încercările grele ce se abat asupră-ne, ne descoperă pe noi înşine, cei uitați nouă.

Aşa pătrunzi înăuntru, în inima ta şi a lumii acesteia, în realitatea ascunsă a Dumnezeului viu.

02 | RĂUL, GREŞEALA ŞI PEDEAPSA

Răul este prezent în viața omului; prezent cu profunzimi şi distanțe greu de frânt. Răul apasă greu pe umerii noştri dar nu definitiv, fără putință de ieşire. Totul este în a-şi câştiga calea şi puterea.

Răul vine din păcat. Binele vine din răscumpărare. Omul trebuie să ştie acest lucru şi să întindă pasul cuceririlor. Recunoaşterea slăbiciunii sale este primul semn de tărie, iar descoperirea luminii din el este primul act de cucerire.

Omul nu este nici diavol după cum nu este nici înger; căderea sa nu înseamnă definitivă condamnare, aşa după cum ridicarea sa nu înseamnă angelism. Răscrucea în care este aşezat şi drama isvorâtă din această aşezare fac din om chinuita şi frumoasa făptură a lui Dumnezeu.

Cineva face rău din întâmplare sau lucid; aşa e construită făptura lui. Binele nu-i este închis; ceasul frumuseții şi eliberării

nu-i este alungat. E necesară însă o luptă înnoitoare, o luptă de mare dârzenie şi dragoste; aşa poate veni îndreptarea, învierea sufletului căzut. Răul prezent în noi poate fi preschimbat în metal preţios. Dumnezeu întrupat a venit în veac să sprijine această minune a naşterii din nou.

Omul poate deveni mereu bun, mereu curat şi tare; totul este ca el să-şi poate aşeza punţile frumuseţii.

Fiinţa omului este o îmbinare de bine şi de rău, frumos şi urât. Natura sa liberă îi dă putinţă să aleagă. Omul poate greşi; aceasta este ceva firesc. Trecutul fiecăruia dintre noi este încărcat de greşeli. Cu câtă greutate păşim în viaţă de cele mai multe ori din cauza acestui trecut care atârnă pietre grele de picioarele noastre.

Creştinismul a însemnat şi din acest punct de vedere o adevărată revoluţie. Pentru a face posibilă eliberarea şi creşterea omului în existenţa sa spirituală s'a deschis o nouă cale. E vorba de căinţă.

Dincolo de viaţa Creştină, omul este un sclav al trecutului; viaţa sa rămâne pecetluită de greşelile înscrise în trecut. El nu mai poate interveni rodnic pentru a schimba ceva în acest sens. Ce-a fost înfăptuit a rămas; a rămas frânt şi condamnat definitiv. Omul nu mai are în acest fel nici o putere de reînnoire asupra unui trecut împovărat de greşeli care însămânţează permanent răul în calea vieţii sale în desfăşurare; este poziţia eticei materialiste.

Viaţa omului este unitară. Orice fragment din ea, întrucât ne aparţine ca fiinţă cu caracter şi soartă proprie, poate fi influenţat. Trecutul în acest fel nu este niciodată definitiv consumat, după legile ireversibile şi mecanice ale naturii. Trecutul poate fi schimbat şi valorificat.

Aici vine căința; vine ca o nouă cale de regăsire a ființei omului, continuu pândită de cădere. Fără căință am trăi în ireparabil.

Omul fără căință devine un rob; cu căință se eliberează. Fără această cale a arderii răului, el nu mai poate începe nimic nou; prin ea totul poate fi curat început.

Căința eliberează trecutul de poveri şi-l valorifică după nevoi noi. Ea desleagă omul de greşelile sale; ce i-a aparținut poate fi desprins, poate fi înlăturat. Poverile fireşti unei vieți de trudă sânt ridicate. Dar nu numai atât. Căința valorifică trecutul; îl schimbă şi îl rodeşte cu toate forțele sale interioare. Prin puterea căinței, omul îşi răscumpără greşelile şi întemeiază o nouă viață spirituală.

Trecând prin focul căinței, omul se eliberează şi purifică; păşeşte astfel mai departe înnoit, cu totul altul decât acela care a fost.

Pentru a fi rodnică pedeapsa trebuie să vină de la noi înşine, adică să-ți simți vina, să-ți simți greşala şi să simți nevoia unei purificări. Pedeapsa este rodnică atunci când este cerută de acela care a greşit.

E mai greu să lupți împotriva ta decât împotriva altuia. Când ai pornit pe drumul sforțării de a risipi urâtul din tine să nu trăieşti prin alții, să nu-i întrebi şi mai ales să nu aştepți sfatul lor; ridică-te singur.

Oamenii sânt, în genere, înclinați să accepte ca îndreptar judecata celor între care viețuiesc. De cele mai multe ori judecata lor nu cuprinde adevăr; ei te închipue mai mult decât te cunosc pentru că te socotesc după chipul lor sau după aparență. A te îndruma în acest fel înseamnă de cele mai multe ori suferință nerodnică.

Fii tare şi îndrumă-te singur; eşti cel mai aproape de tine însuţi.

03 | SINCERITATEA FORȚĂ MORALĂ

Viața noastră e plină de contradicții şi de sensuri denaturate. În lupta de toate zilele sinceritatea este luată drept prostie, aşa după cum şiretenia şi ipocrizia sânt luate drept inteligență.

Se socoteşte om inteligent omul şiret, omul care ştie păcăli şi exploata pe fratele său, în timp ce acela care se mişcă sincer față de sine şi de alții, acela are inocența florilor, este socotit prost. De ce? Pentru că în lupta ce se dă între oameni, acesta din urmă este un învins, o victimă.

Aici este în fond o mare iluzie care îi hrăneşte pe cei ce se cred prea „deştepți," încercând să fure vieții plăceri şi rosturi personale. Cine vrea să ascundă, să lucreze în întunerec, nu creează, nu câştigă nimic, dimpotrivă. Iluzia se naşte din sensul material al luptei lor, nu din acela spiritual.

Totul, totul în lumea aceasta se descoperă, totul se petrece la câmp deschis, acolo unde lumina cade masiv şi vertical. Ascunzişurile nu duc biruință, ci numai propria înşelare a celor ce le ştiu şi le folosesc; ele arată cât de slabi şi temători sânt aceşti oameni dacă li-e frică de adevăr.

Sinceritatea are tăria luminii şi rodnicia apelor revărsate. Totul trebuie împlinit fără înconjur, fără păcatul înşelăciunii, fără rătăcirea dinainte hotărâtă. Omul sincer loveşte lucrurile în inima lor şi le cucereşte. Omul este tare prin această atitudine directă. După cum inteligența este cuprindere largă a vieții, este înțelegere până în sensul moral al cuvântului, tot astfel sinceritatea este depăşire, este dăruire, este puritate şi lumină care taie trupul masiv al întunericului.

Sinceritatea este o mare forță morală, cale singură în câştigarea binelui căutat atât de trudnic de către noi toți.

04 | TĂCERE ŞI RUGĂCIUNE

Tăcerea este de două ori rodnică. În primul rând că prin ea omul se poate concentra şi cerceta mai adânc. Cine vorbeşte mult gândeşte puțin. În al doilea rând tăcerea te fereşte de greşeli care uneori devin adevărate fapte de conştiință. Cine vorbeşte mult greşeşte des atât față de oameni, cât şi față de Dumnezeu.

Tăcerea este un isvor bogat de cugetare şi exercițiu spiritual. În leagănul tăcerii nasc gândurile şi se descopăr sensurile mari ale lumii noastre. Lucrurilor ce ne înconjoară şi oamenilor ce trec li se deschid în noi mai mari porți de înțelegere. Pentru a înțelege, omul este nevoit să ia calea tăcerii şi a singurătății.

Necuprinsul ne înconjoară, jocul tainelor grele sufletului nostru sânt ale tăcerii nu ale graiului. Când omul este frământat, când un simțământ nou îi poartă ființa, el simte nevoia mărturisirii prin viu grai. Când ființa îi este inundată de apele marilor încercări sfărmând mersul obişnuit al vieții sale, atunci nu mai poate spune nimic prin vorbe. Tăcerea e mai puternică şi mai expresivă.

Tăcerea este o condiție a rugăciunii şi a contemplației.

Pleoapele căzute dau ochilor putința să privească înăuntru. Mişcarea mâinilor apropiate, aplecarea capului, plecarea obrajilor arată cum sufletul încearcă să se smulgă din trup spre zări eterate. Durerile se topesc una câte una în undele albastre ale cântecelor tămăduitoare.

Omul s'a ridicat, a privit înainte şi zâmbetul i-a înflorit

gura. Pasul i-a devenit mai sigur, lumina mai curată, cerul mai larg şi mai ademenitor; lucrurile au căpătat o frumuseţe nepământească.

Rugăciunea este meditaţie şi concentrare. Rugăciunea este lumină interioară. Pentru a rodi trebuie făcută în ceasurile de mare linişte ale firii, în vremea de adâncă trăire a înţelesurilor când orice lucru e învăluit în taină. Rugăciunea e bună în ceasurile de veghe când orice lucru e transparent de poţi vedea jocul minunilor din el.

Rugăciunea este dăruire totală, tainică legătură cu datele permanente ale firii, liberă supunere a durerilor creatoare, înălţător contact cu Dumnezeu. Liniştea şi bucuria ce o întovărăşesc sânt semnele acestei rodnice legături şi ale propriei noastre depăşiri.

05 | FAPTA ŞI EXPERIENŢA PROPRIE

Adevărata viaţă interioară naşte şi se întreţine prin faptă. Credinţa fără faptă e ca o floare fără rod: se arată într'o frumuseţe trecătoare. Omul viu mână paşi iuţi pe drumurile creaţiei; făptură a lui Dumnezeu devine părtaş la lucrarea dumnezeiască.

Fapta poate fi înţeleasă în două feluri. Pe de o parte într'un sens material, aşa cum apare în viaţa mecanică actuală, când omul lucrează ca o maşină: materie din materie, elemente, funcţiuni, scopuri materiale. Pe de altă parte, fapta poate fi privită în sensul ei spiritual, ca o funcţiune a ordinii superioare, a destinului nostru de oameni. În acest fel a făptui înseamnă a fi activ spiritual, a rodi pe calea credinţei şi dragostei, înseamnă creaţie.

Fapta în înţeles de colaborare a omului la opera lui Dumne-

zeu este legată de sensul adânc şi permanent al trecerii omului prin lumea întrupării.

Omului nu-i este îndeajuns să cunoască cuvântul lui Dumnezeu, nu-i este îndeajuns să aibă credinţă şi să dea ascultare înnoirii, ci trebuie să lucreze neobosit, să fie „un împlinitor cu fapta."

Adie un vânt de tristețe. Natura e frumoasă și nestabilă: se împodobește, se preface și se arată în toate chipurile.

Uneori trăim o impresie de izolare și mândrie față de semenii noștri. Căutăm să ne împlinim încercând o trăire cosmică; simțim legăturile cu isvoarele vieții, simțim cum pulsează întregul existenței în fiece fibră a făpturii și sufletului nostru.

Adesea sufletul se revarsă fluvial. Străbate nestăvilit toate cărările încercărilor să cuprindă odată și deplin țara în care totul se desleagă.

Cine n'a străbătut căile vieții necunoscute, cine n'a trăit încrucișările tuturor sentimentelor și năzuințelor, acela nu cunoaște drama omului. Sensul tragic al existenței noastre face să crească durerea și frumusețea laolaltă.

Experiența proprie este adevărata cale a rodniciei morale.

Experiența altuia ne folosește în mică măsură. Experiența altuia nu se poate dărui direct, ci numai transmisă pe cale intelectuală. Fiecare om este nevoit să o ia de la capăt. Experiența directă, experiența proprie este întotdeauna rodnică; chiar pentru progresul intelectual.

În ceea ce privește omenia noastră, ce ne poate aduce o recomandare, o expunere de principii? Toate cad în fața valului de bogăție ce ne inundă ființa după o experiență autentică.

Sânt în viața omului experiențe interioare care șterg trecutul cu greșelile sale și reînnoiesc omul pe de-a-ntregul.

ÎNTÂI DRAGOSTEA

pagina 46

01 | ÎNTÂI DRAGOSTEA

Omul e singur și sărac, ca un ecou fugar printre stâncile unui munte. Omul e trist, făptură rătăcită și slabă, orfan al darurilor dumnezeiești, sărman al înțelesului și bucuriei, poartă deschisă tuturor îngeunungchierilor. Om, omule bun, pune în cugetul și fapta ta întâi dragostea.

Întâi dragostea. Nu dragostea nesățioasă, dragostea de bogăție, de putere, de stapânire, ci dragostea de frumusețe, de lumină, de adevăr, dragostea mângâiere, îndemn și creație. Nu dragostea care cere, vrea pentru sine, ci dragostea care dăruie, care hranește pe altul. Nu dragostea sufletului pustiit, ci aceea a sufletului care se revarsă fluvial.

Dragostea este cheia și a veșniciei. Dragostea împrăștie urâtul, urâtul singurătății, topește răul, răul întunericului, alungă tiparele și hotarele, alungă potrivniciile; aduce pretutindeni ființă nouă și roditoare. Dragostea naște și pârguiește rodul, transfigurează și înalță sufletul; prin ea dumnezeeasca față joacă focul luminilor de ape în lumea durerilor noastre.

Acolo unde nu e dragoste stăpânesc întunericul și urâtul, acolo unde nu e dragoste înfloresc trufia, pisma, nedreptatea și toate chipurile prostiei omenești. Omul care nu iubește nu înțelege nimic din lumea lucrurilor văzute și ascunse. Graiul minunilor îi este cu desăvârșire închis. Acolo unde nu este dragoste nu este nici cunoștință adâncă.

Este în firea omului să învingă prin dragoste. Dumnezeul întrupat ne-a desvăluit lumea nouă, adevărul, viața și puterea prin dragoste. Omul este om prin puterea dragostei sale. Să iubești un copac, o floare, un copil, o femeie, să iubești pământul aspru și cerul boltit albastru, să iubești totul, chipuri și sensuri, totul: joc, cântec, lumină, jocul și armo-

nia cosmică, să iubești îndeosebi omul, fratele tău, bun sau ticălos, tare sau slab, să-l iubești pe Dumnezeu cu puterile tale însutite peste ființa ta legată de păcat. Cine nu iubește, nu are simțuri; toate ferestrele, de la firicelul de iarbă la steaua ce clipește în liniștea depărtărilor, i se închid. Grăuntele de bine și frumos ce-l purtăm în inima noastră îl desvăluie și-l crește dragostea.

Întâi dragostea. Dragostea care înflorește cireșul, care crește copilul, care satură flămândul, care mângâie răstignitul, dragostea lui Dumnezeu pentru creația Sa.

Așa vine pacea, pacea desăvârșită, pacea raiului și a vieții veșnice. Pământul e ușor sub pasul tău, ușor ca arborul gândurilor pure, omule, lumina crește și înflorește pe buzele, pe ochii, pe cerul minunilor puse acolo de degetul lui Dumnezeu. Când ai pornit să fii om să știi că dragostea e cea dintâi virtute, ea este semnul desrobirilor. Cântecul tău se îneacă fără dragoste și mâna ta bâlbâie. Caută sâmburele vieții. E în tine!

02 | INTELIGENȚĂ ȘI CUPRINDERE

Se vorbește mult de inteligență și se vorbește impropriu, uneori într'un înțeles strâmt și alteori pervertit. Despre inteligența - șiretenie spunem numai că e o interpretare vulgară, prezentă obișnuit în așa-zisa elită burgheză.

Atunci când inteligența își găsește o definiție mai serioasă, așa cum se întâmplă în cazul oamenilor cultivați, ea este socotită ca o facultate abstractă a omului, ca o însușire pur intelectuală: concept, rațiune, silogism, joc și putere de construcție abstractă a minții noastre.

Nici aceasta nu este o interpretare convenabilă, pentru că nu

este îndeajuns de cuprinzătoare. Această definiție ne vorbește despre o inteligență lipsită de inteligență. De ce? Pentru că ea nu înțelege... adică nu are o priză optimă asupra realității atât morale, cât și fizice.

Un om este inteligent cu adevărat atunci când odată aplecat asupra unei realități o pătrunde în inima ei. De multe ori însă o concluzie logică poate fi în conflict cu realitățile. Viața este uneori chiar lipsită de logică.

Un fapt moral este înțeles de cineva cu atât mai bine, cu cât acesta a avut o mai bogată experiență interioară. Orizontul unui om bogat interior poate fi mult mai larg decât al unui meșter în silogisme. Puterea de abstracțiune nu înseamnă întotdeauna inteligență, care vine odată cu omul de mare experiență, odată cu omul spiritualizat.

Cucerirea adevărului cere un proces de gândire complex care trebuie să angajeze toate forțele spiritului.

03 | CREDINȚĂ ȘI ADEVĂR

Pe om îl caracterizează întrebarea; ea l-a dus la reflexiune. Permanenta întrebare l-a mânat înainte și l-a făcut mai om. Niciodată mulțumit cu ceea ce știe și posedă, întotdeauna căutător în necunoscut, el a căzut adesea în stări de neliniște; omul a trecut prin crize.

Dacă întrebarea și căutarea continuă îi sânt caracteristice, nu mai puțin îi aparține certitudinea.

A fi permanent în criză înseamnă a te irosi, a coborî panta vieții. Criza e bună numai dacă aduce după sine o cucerire nouă, o luminare a ființei morale. Omul nu poate fi om rămânând ca o corabie fără cârmă, plutire fără țel și fără sens în apele neliniștite ale lumii. Omul aleargă pentru a câștiga

adevarul în climatul căruia el crește ca o floare scăldată în soare; se armonizează capătă sevă și plinătate.
Căutarea adevărului aparține firii omului; ea înseamnă sens, înseamnă putere. Credința în Dumnezeu este cunoaștere prin excelență și certitudine desăvârșită. În ea omul nu se mai clatină, nu se mai supune întâmplărilor; este stăpân pe sine. Fără un contact cu transcendența și misterul, viața omului este lipsită de sens, este stupidă.
Credința este o experiență interioară, adică o experiență trăită direct ca o lumină, nu gândită și nici închipuită. Credința în Dumnezeu este o mare experiență a omului; cea mai mare. Ea cere toată ființa și toată energia noastră spirituală; ea cere dilatarea la maximum a ființei noastre interioare.
Credința nu înseamnă subiectivism și nici lipsă de mărturii. Credința nu înseamnă proprie înșelare acolo unde mintea nu poate ajunge. Credința este o stare morală în care cunoașterea vine din situarea omului în realitatea concretă, în viața în așa fel încât nimic nu se interpune. Credința este un act liber pentru că este un act de trăire, de viață; ea apare ca o consecință firească a naturii morale.
Credința dă stabilitate și sens vieții lăuntrice. Omul credincios stă în prejma valorilor permanente; este bun și bogat. Când trece peste el o încercare a vieții nu se năruie, ci crește. Omul credincios se aseamănă copiilor; râde cu lacrămile pe obraz.
Dar credința pentru a fi creatoare trebuie să cucerească adevărul care este în primul rând metafizic și religios, nu certitudinea care fără adevăr poate să însemne calm sufletesc, dar nu salvare; uneori poate să ducă la dezastru pentru că și Lucifer are credincioșii lui.

04 | SENSUL UMILINȚEI

Oamenii, oamenii bogați în cunoștințe, se cred în genere centrul lumii, se cred în stare de stăpâni până în sferele cele mai îndepărtate. O lipsă de măsură caracterizează omul modern. Omul simplu, mai just situat în lume, este cu mult mai prudent; el și de nu știe, știe că nu știe, simte că e singur, că e slab; își dă seama de cuceririle sale și de limitele impuse de natură. Umilința e sentimentul profund al orizontului său.

Umilința este o stare de cumințenie și deplină supunere în fața lucrurilor neschimbătoare; se naște odată cu cunoștința propriei valori și situații în fața existenței. Această virtute apărută în istoria vieții morale odată cu Creștinismul are două întemeieri: cunoaşterea situației noastre în lume și tratarea confomă acestei cunoașteri.

Umilința înțeleasă în această dimensiune cosmică și metafizică a vieții nu alungă frumusețea și puterea spirituală cu care sântem dăruiți; ne dă doar o justă poziție față de tot ceea ce avem și ceea ce ne lipsește.

Umilința alungă egoismul, evită dilatarea bolnăvicioasă a eului (stare atât de frecventă azi) și deschide porți noi către experiențe pozitive și înălțătoare.

Omul nu a avut întotdeauna conștiința locului pe care îl ocupă în lume și rostul desprins din această așezare. Omul nu a avut întotdeauna simțul dimensiunilor existenței sale și al raportului dintre aceste dimensiuni. Epoca modernă și contemporană ne stă în această privință drept mărturie. Pe măsură ce a crescut mândria sa de „ființă rațională și liberă," în aceeași măsură și-a pierdut înțelegerea și libertatea. Determinismul și materialismul veacului sânt o consecință a falsei așezări a omului față de lumea înconjurătoare și de transcendență.

Puterea crescândă asupra lumii fizice l-a făcut să se socotească creatorul și stapânul a tot ce este. Știința și tehnica modernă, incontestabile cuceriri ale epocii moderne, au schimbat întreaga viziune de viață a omului. Trufia este una din cele mai de seamă consecințe morale ale acestei viziuni.

Toată educația noastră, tot exemplul ce l-am avut ne-au îndemnat să mergem pe calea acestei încrederi fără măsură în însuşirile noastre. Căci ce este altceva trufia decât o suprapreţuire a puterilor noastre şi o trăire în orizontul ei. Trufia este o atrofiere a măsurii şi a bunului simţ, este sentimentul preţuirii fără limită a fiinţei noastre. De aceea fiece ins în parte se simte deţinătorul adevărului şi se crede centrul lumii. Individul a ajuns un univers închis. Omul trufaş, necunoscând alt adevăr decât pe sine, nu a putut cunoaşte nici mila, nici dragostea, nu l-a cunoscut nici pe Dumnezeu.

Încrederea în atotputernicia raţiunii, a ştiinţei şi a tehnicii au mers mână în mână cu îndumnezeirea omului. S'a crezut că înălţându-se neîntemeiat până dincolo de puterile sale, până dincolo de firea şi sensul existenţei sale, omul se poate mântui. Roadele acestei atitudini au început a fi culese.

Materialismul şi egoismul vieţii moderne au închis omului porţile de ieşire. Omul nu a mai putut vedea nimic din cele ce cădeau dincolo de el, iar îndreptarea omului vine tocmai de aici; din puterea înţelegerii sale că este parte dintr'o realitate care-l depăşeşte şi din orientarea faptei sale către o viaţă organică şi firească.

Această aşezare înseamnă însă o recunoaştere sinceră a poziţiei noastre în lume. Ce om, care mai are în el o fărâmă de omenie, nu şi-a dat seama cel puţin odată, de povara ce-i apasă umerii prin soarta ce i-a fost dată? Cine nu a trăit sen-

timentul mirării şi al minunilor care îl înconjoară? Cine nu s'a înspăimântat că poate fi singur în ceața acestor lumi pe care mintea nu le poate cuprinde şi inima le bănuie numai că există cumva? Cine nu a trăit în fața fenomenelor neprevăzute şi nestăpânite, cosmice şi istorice, un sentiment de teamă?

De unde atunci trufia? De unde gândul de stăpân al lumii când picioarele omului se clatină atât de uşor? Desigur dintr'o orbire, dintr'o deformare interioară, din falsa şi nefireasca aşezare a omului, din îngustarea orizontului său spiritual.

Omul este mare abia atunci când se recunoaşte mic, când îşi recunoaşte slăbiciunile. Pascal spune într'un capitol din cugetările sale: „La grandeur de l'homme est grande en ce qu'il se connaît misérable."

Astăzi avem nevoe de o fierbere nouă a conştiinței. Ordonarea simțirii este şi ea necesară pentru îndreptarea omului. Una din căile care îl poate pune în stăpânirea luminii şi îl poate face mai bun şi mai pur, cale a mântuirei, este umilința. Lumea care îl înconjoară şi însuşirile sale interioare îl creează, dar îl duc totodată la pierzanie pe om. Totul ține de conştiința noastră, de felul cum ştim să ne rânduim gândul şi fapta. Umilința, opusă trufiei, este virtutea care se naşte din sentimentul fragilității noastre, a slăbiciunii naturii omeneşti; ea este legată de firea omului încărcat de misterul creației.

Se crede de aici că umilința este ceva decadent, că exprimă o anumită lipsă, o slăbiciune interioară. Acei care văd lucrurile în acest fel - şi se găsesc şi filosofi reputați printre ei - judecă umilința în contingent şi în temporal, o judecă exterior. De aceea o socotesc ca pe o stare interioară specifică sclavilor.

O deosebire trebuie să o facem încă de la început. Umilința nu trebuie văzută în latura ei socială, în aparițiile de-

gradante ale lipsei de personalitate, - pe care această virtute o presupune dimpotrivă cu tărie -, ci trebuie văzută în înțelesul ei adevărat, în sens existențial, aşa cum am încercat să-i desprindem noi înşine sensul în rândurile de mai sus. Umilința nu înseamnă şi nu naşte din servilism, pentru că ea este forță interioară, expresie a trăirii noastre pe treptele superioare ale lumii acesteia. Umilința este una din căile prin care omul ia cunoştință de starea sa şi de sensul existenței sale. Prin umilință, omul nu se înjoseşte, nu se năruie pe sine, ci se înaltă, se zideşte. Recunoaşterea condiției noastre înseamnă dovada unei adevărate forțe. Pentru ca cineva să meargă pe calea umilinței, concepută în sens ontologic, trebuie să dispună de o mare forță interioară. Această virtute reprezintă o forță morală unică pe calea căreia omul se dovedeşte puternic, nu în lumea aceasta a contingențelor, în lumea noastră înconjurătoare. Umilința ca forță morală trebuie judecată în spiritual, nu în temporal.

De aici înțelegem natura ei, în acest fel străbatem adevăratul său cuprins. Ceea ce socotesc obişnuit oamenii drept putere sânt numai lucruri efemere şi sentimente degradante. Poarta omului nu este în raport direct cu întinderea stăpânirii sale sociale sau materiale, nu înseamnă nici ambiție, vrăjmăşie sau acte de dominație, ci cu mai multă dreptate, poate fi găsită alături de cumpătare şi asceză, poate fi găsită alături de bunătate, de dragoste şi de creație. Este mai puternic omul care se înfrânează decât acela care, cu toată aparenta sa tărie, se lasă purtat de elementele inferioare ale ființei sale morale. Este mai puternic omul care se stăpâneşte pe sine, decât acela care îi stăpâneşte pe alții.

Omul care rezistă tendințelor de mărire, acela care e corect

situat în existenţă şi deplin stăpân pe însuşirile sale spirituale, omul care îşi împlineşte legea scrisă în firea şi destinul său şi care nu tremură în faţa morţii nu mai poate fi socotit un om slab. Umilinţa este o cale a renunţării pe care numai „individul" poate fi distrus, dar omul, omul fiinţă spirituală, poate fi mântuit.

Umilinţa înseamnă depăşire, înseamnă creştere prin ceea ce este dincolo de existenţa noastră aparentă. De aceea ea nu înseamnă depresiune, decădere, moarte, ci dimpotrivă întărire, înălţare şi înviere. Judecată în roadele ei materiale şi formale, umilinţa poate însemna slăbiciune, poate să însemne retragere. Văzută însă în roadele ei spirituale ea este o cale ce duce către biruinţa luminii nestinse. De aceea poate fi socotită drept una din importantele căi de care dispune omul pentru formarea personalităţii sale şi câştigarea adevărului.

În viaţa noastră de astăzi umilinţa vine ca o reparaţie a omului descompus în întunerecul egoismului şi autodivinizării.

Umilinţa nu numai că întăreşte, dar şi luminează; ea ne poartă în sferele superioare ale existenţei şi ne pune în legătură cu marile isvoare de frumuseţe şi înţelepciune. Omul care străbate această cale nu numai că nu-şi îngustează orizontul vieţii, aşa cum ar putea să pară, dar se situează pe un plan din care lumea şi viaţa, existenţa întreagă iau o înfăţişare sublimă, poartă deschisă mântuirii. A fi umil în înţeles ontologic înseamnă a fi un iluminat.

O altă consecinţă ce se desprinde de aici este câştigarea deplinei libertăţi. Omul ascultă şi înfăptuieşte numai după imperativele sale morale. Nimic nu-l atinge şi nimic nu-l forţează să acţioneze altfel decât în sensul voinţei şi legilor omeniei. Ieşiţi de sub domnia sentimentelor egoiste, decadente şi vrăjmaşe,

calea umilinței ne liberează, ne liberează nu în înțeles formal, ci în înțeles spiritual, în înțeles interior.

Bunătatea şi dragostea inundă întreaga noastră ființă. Sufletul este atunci ca o fereastră deschisă către luminile binefăcătoare ale înțelepciunii şi virtuții.

05 | COLINA LACRIMILOR

Un om plânge. Stă aplecat sub povara destinului său omenesc, sub povara durerilor lumii. Prins primejdios de raza subțire a unei stele călătoare, simte mai adânc noroiul tălpilor sale, mai întristat negura neştiinței sale.

Pe o colină, cu fruntea plecată în palma căutărilor neîndurătoare, un om plânge; acelaş suflet încercat, povară a tuturor copiilor şi părinților, surorilor şi fraților trăieşte zădărnicia şi pustiul lucrurilor rătăcitoare. Nu mai vrea nimic: nici pâine, nici apă, nici laudă; el vrea mană cerească, înconjurat de singurătatea suferințelor totale, omul plânge plânsul semenilor şi râsul lor, durerea ce le taie sufletul şi bucuria lor superficială.

Plânsul adevărat, plânsul adânc vine din sentimentul mărginirii noastre, din conştiința răului ce ne străbate, dar vine şi din sentimentul desăvârşirii din conştiința binelui care poate fi atins.

Plânsul aduce uşurare, depăşire a elementelor impure, aduce îndurare, putere şi încredere. Plânsul preface în rodnicie durerea căilor potrivnice. Lacrimile calde spală zările de întunerecul neputinței.

Omul adevărat, omul făptură a luminii, nu se teme de rău şi nu alungă suferința. El ştie că răul poate fi biruit de un suflet arzător şi că suferința este o cale a bucuriilor, cale a luminii şi

puterii. Suferința este prețul valorilor nepieritoare: adevărul şi frumusețea, cântecul şi îndemnul la desăvârşire. Prin ea omul se apropie de firea lucrurilor, de sensul vieții, de Dumnezeu. Pe calea ei câştigăm lumina minții şi a inimii.

Suferința adevărată este înaltă, calmă, bogată şi purificatoare.

EȘTI CÂT DĂRUIEȘTI

pagina 58

01 | CEI GOI

Cei ce trăiesc în darurile pământului au privit întotdeauna sărăcia ca pe o ruşine, înţelesul vieţii lor fiind asigurarea de bogăţii materiale. Tot ceea ce nu se putea preţui în bani, semn desăvârşit al avuţiei, nu era luat în seamă; banul îţi dă dreptate, banul îţi dă putere şi mărire, banul îţi dă bucurie şi armonie. Măsura tuturor lucrurilor este banul.

Omul sărac, sărac de ogrăzi, de haine, de hambare cu aur, omul sărac al lumii avute şi bogat al lumii sărace, omul neîmpovărat cu sacii pământului a fost întotdeauna exploatat, umilit, alungat, uitat ca o cârpă netrebnică prin ungherele întunecate ale vieţii de bogăţie şi petrecere.

Sărăcia din lene şi nepricepere este un păcat şi o suferinţă. Sărăcia din neputinţă este o ruşine, dar sărăcia din forţă şi activitate spirituală intensă este un titlu de nobleţe.

Omul sărac de bună voie, omul sărac din dragoste şi lauda lui Dumnezeu este curat, este puternic şi este liber. Desprinderea sa din tot ceea ce este trecător şi aşezarea sa în lumea lucrurilor neschimbătoare îl fac o fiinţa liberă, liberă de o putere mereu înnoită. El trăieşte într'o deplină linişte, într'o împăcare totală cu deosebitele chipuri şi împrejurări ale vieţii.

Omul bogat este temător, este laş, este crud. El trăieşte numai în grijă, în umbră şi în apărare. Fiece lucru îl robeşte, fiece faptă îl consumă. Orizontul său de viaţă este îngust, lucrurile sale sânt sterpe. Omul bogat de bani şi averi materiale are înfăţişarea unui animal speriat. Face răul fără putinţa de a face binele, răul din rău, răul care apără răul.

Sărăcia voluntară este sărăcia luminată, săracia omului vrednic, nu a dobitocului, este pajiştea pe întinsul căreia înfloresc virtuţiile şi se deschid zările. Numai prin ea creşte adevărata

bogăție, bogăția interioară, crește bunătatea și mângâierea, dragostea și mila. Omul acesta nu ia nimic pentru sine, ci dăruiește totul, nu râvnește, nu pizmuiește, ci numai se bucură la norocul altuia. Omul sărac nu are cu adevărat bani în parte, pământ în parte și alte averi în parte. El are totul, are cerul cu lumina, are pământul întreg, are lumea aceasta și cea tăinuită, are frumusețile de aici și cele de dincolo, are cântecele și minunile ce i le arată Dumnezeu.

Omul sărac al pământului și bogat al cerului se bucură plin, iubește plin, trăiește plin, ca o mărturie a unei vieți desăvârșite. Cel ce are libertatea păsărilor și voioșia florilor, cel ce crede și vede dincolo de gardul ogrăzii cu hambare, cel ce se roagă și forțează viața să sporească în darurile sale nepieritoare, omul sărac al lui Iisus este acela care va birui până la sfârșit.

02 | EȘTI CÂT DĂRUIEȘTI

Bucuriile sânt năzuințe firești făpturii noastre. Oamenii cred că le pot avea prin ceea ce pot lua, prin ceea ce pot câștiga de la alții. Astăzi se crede îndeobște în binefacerile materiale aduse de această atitudine de viață. De aceea aleargă, se sbuciumă, se vând și cântă numai pentru bunuri materiale.

E o mare rătăcire. Omul care vrea și cere pentru sine poate avea plăceri, dar nu bucurii. Nimic din ce caută el nu poate aduce bucurii. Egoistul, hrăpărețul nu cunosc aceste stări de lumină și plinătate. Năzuințele lor nesățioase arată cu prisosință cât de mult sânt în lipsă.

Adevărata bucurie vine din prisos de omenie, vine din bogăție interioară. Nu te bucuri cu adevărat decât prin dăruire. Ești mare și puternic prin ceea ce poți dărui altora nu prin ceea ce poți lua de la ei.

Eşti câtă putere de depăşire, câtă putere de jertfă ai. Numai cel ce dă dovedeşte că este cu adevărat bogat.

A fi superior înseamnă astăzi a fi situat pe treaptă socială înaltă. Acesta este semnul cel mai obişnuit al superiorităţii. Pentru cei dedaţi artelor şi ştiinţelor, adică pentru intelectuali, a fi superior înseamnă a fi inteligent şi instruit.

Adevărata superoritate, aceea a valorilor morale, este cu totul ignorată astăzi. Dacă se mai află printre noi vre-un om superior în acest înţeles, îl privim cu milă ca pe o fiinţă sărmană, ca pe un naufragiat pe marea sbuciumată a vieţii.

Superioritate înseamnă depăşire, înseamnă a avea însuşiri de conţinut. Ceva este superior când a trecut în cuprins altceva, este superior când are însuşiri creatoare, când este deasupra în înţelesul moral nu social.

A fi superior cuiva înseamnă a-l întrece în dragoste, în libertate, în înţelegere ca act moral complex, în putere de jertfă, a-l întrece adică în bogăţie spirituală.

03 | SENSUL MILEI

Mila, alături de dragoste, este o condiţie care nu poate lipsi unei adevărate vieţi spirituale. Prezenţa ei în om este un semn al unor frumuseţi prea tari pentru a fi văzute cu ochiul trupesc. Mila în viaţa de aici mărturiseşte că undeva există o altă viaţa, o altă lume pură şi luminată.

Mila, pentru a fi înţeleasă, trebuie privită alături sau mai bine zis legată de dragoste; ea este un aspect al dragostei şi o consecinţă a ei. Mila naşte din dragostea pură prin apariţia unui nou element: suferinţa. Mila se manifestă într'o atmosferă de suferinţă.

Am spus că dragostea înseamnă unire, trăire armonioasă

într'o lume care biruie, care se bucură. În timp ce dragostea este dăruire şi legătură în bucurie, mila este dăruire şi legătură în suferinţă. Pentru aceasta mila a fost numită conpătimire.

Câtă tristeţe încarcă privirea noastră în faţa unei fiinţe părăsite, a unei fiinţe care nu-şi mai poate duce pe umerii prea slabi povara zilelor. E o încercare dureroasă să-ţi vezi fratele în suferinţă, să vezi cum îl roade încet întunerecul, să simţi cum îl apasă răspunderea destinului şi a naturii sale căzute. Acest lucru noi nu-l putem privi dinafară. Nu-l putem pentru că nu este o stare care ne-ar putea fi străină. Oricât de sus ne-am afla în ordinea valorilor morale tot făpturi neîmplinite sântem şi deci supuşi suferinţei. Semnificaţia şi înclinarea adânc simţită în viaţă de a avea milă, de aici se desprinde. Nu putem fi străini în suferinţa altuia pentru că avem aceeaşi fire şi acelaşi destin. Om cu om, frate de destin; trebuie deci să trăim în altul, să ne însuşim suferinţa altuia. Durerea lui înseamnă durerea fiecăruia din noi. Acesta este punctul cel mai înalt al dragostei de om şi făptură.

Cât de rodnic şi mângâietor este să trăieşti lipsa altuia, să-i trăieşti foamea, durerea, plânsul, să-i trăieşti ritmul pasului şi al inimii, truda setei de mai bine.

În acest fel mila faţă de tot ce înseamnă suferinţă de ordin material sau spiritual, mila ca dragoste în suferinţa aproapelui este un semn de superioritate. Ea are un înţeles de participare efectivă la umanitate, la viaţa cosmică şi la transfigurarea ei. Omul mângâie şi îl înalţă pe om, omul mângâie şi purifică făptura. Este ceva firesc, este ceva necesar, este ceva rodnic, este un semn al luminii care coboară.

În viaţa de toate zilele întâlnim oameni care n'au această în-

clinare, nu trăiesc starea interioară a milei. În grele încercări, în nenorociri legate de natura noastră, apar oameni care nu pot să participe, nu pot să mângâie; cu o măsură inumană, dintr'un loc ce nu este acela al omeniei, aceştia se cred superiori, dispreţuind pe cei ce trăiesc sentimentul milei.

Viziunea de viaţă a omului modern a alterat întreaga noastră structură sufletească; a făcut inversiuni şi a pietrificat cele mai adânci şi esenţiale sentimente ale fiinţei omeneşti. Mila a fost nesocotită şi chiar condamnată mai ales de ideologi şi oameni politici. Mila a fost văzută ca o slăbiciune, ca ceva negativ, ca o stare caracteristică naturilor inferioare.

Mila nu înseamnă slăbiciune, nu înseamnă ceva negativ şi nici natură inferioară. Dimpotrivă, ea cuprinde o seamă de elemente între care: tăria, creaţia, lupta pentru câştigarea luminii. Mila reprezintă o valoare morală pozitivă, plină de rod. Mila faţă de om şi orice altă fiinţă în suferinţă înseamnă superioritate morală, înseamnă spiritualitate.

Acei ce se socotesc tari şi superiori în lipsa lor de milă sânt infirmi morali; ei nu înţeleg şi nu trăiesc omeneşte. Legătura noastră de destin, izvorâtă din natura comună, nu ne dă putinţa să ne izolăm în fata suferinţei aproapelui şi nici măcar s'o ignorăm. Noi trebuie să fim în viaţa aceasta aşa cum e, adică în lipsa şi suferinţa obştească pe care o cuprinde. Nu o părăsim decât descalificându-ne. Prezenţa în ea este necesară pentru a lupta la transformarea ei.

Un derivat al acestei rătăciri este acela al denaturării dragostei şi falsei sale orientări. În lumea aceasta dragostea pentru om şi fiinţă trebuie să aibă precădere faţă de aceea pentru ştiinţă, civilizaţie, forme politice, pentru că toate acestea sânt manifestări schimbătoare ale vieţii şi firesc în slujba omului,

expresie superioară şi permanentă a vieții de aici. Cei ce fac aceste inversiuni devin de cele mai multe ori lipsiți de sentimentul milei, lipsiți de omenie.

Omenia este legată esențial de milă. Nici o viață morală şi nici o etică nu pot fi întemeiate fără prezența şi experiența interioară a milei.

Oamenii întăriți, purtătorii de bine, trăiesc adânc mila şi o folosesc; ei luptă împotriva răului şi fac să rodească suferința. Om şi om, frate de destin şi slujitor al lui Dumnezeu. Om şi milă; om şi omenie.

Mila este o lege interioară şi o cale către plinătate. Mila, aplecare cu dragoste asupra durerilor altora, arată că omul are o pură împărtăşire.

04 | OSPITALITATE ȘI PRIETENIE

Ospitalitatea este legea omului înnoit prin darurile lui Iisus. Îngenuncheat sub icoană în umbrele serii, gazda rodnicelor rânduieli aşteaptă să-i cadă drumețul ostenit şi sărac, drumețul neştiut şi necunoscut, drumețul fără pâine, fără căpătâi. Ştergarul ospitalității mângâie fruntea asudată, vinul întăritor umezeşte buzele arse; vorba unduiată şi chipul luminat împlineşte singurătatea săracă a drumețului.

Ospitalitatea înseamnă suflet deschis, primitor şi binefăcător, înseamnă lege a omeniei dincolo de alegere. Omul se pune pe sine şi casa sa la dispoziția unui necunoscut, a unui om nefericit, a unui rătăcitor, culegător de singurătate şi lipsă. A-ți primi numai frații, părinții sau rudele de orice fel nu înseamnă a respecta legea ospitalității.

Ospitalitatea se aşează pe treptele superioare ale omeniei şi este o expresie a lucidității spiritului. A fi ospitalier înseamnă

a fi gazda tuturor care îți bat la uşă, înseamnă a fi gazda tuturor sărmanilor, acelora pe care i-a apucat seara fără masă, fără casă, a celor alungați, urâți, înseamnă a fi gazda omului frate de destin cu tine, gazda făpturii lui Dumnezeu şi a adevărului întrupat.

Ospitalitatea nu poate fi înțeleasă prin rânduielile sociale ale moralei, ci numai prin acelea spirituale, picuri din viață și lumina cerească.

Prietenia este şi ea una din alesele virtuți ale omului. Elementele care o alcătuiesc par să fie în număr de trei şi anume: dragostea, asemănarea de structură interioară şi unitatea de năzuințe.

Prima este dimensiunea ontologică a prieteniei, a doua este dimensiunea psihologică şi a treia, etică. Prietenia poate fi câştigată, dar de cele mai multe ori ea se naşte fără voia şi ştiința noastră.

La temelia prieteniei rămâne însă tot dragostea; în afară de ea nu putem afla o adevărată prietenie. Prieteniile sânt de cele mai multe ori legături de interese, şi câteodată stimă sau simpatie; aceasta din urmă isvorăşte din prețuirea cuiva pentru însuşirile sale excepționale, intelectuale sau estetice.

Dragostea transfigurează totul; are darul puterilor ascunse. Abia prin dragoste, legătura dintre doi oameni e prietenie. De astădată legătura nu mai e periferică ci esențială, este totală, deschizătoare de noui orizonturi. Prietenul devine frate de cruce, adică una cu tine însuți, acumulare de forță nouă. În acest fel gustă abia omul tovărăşia altuia şi se bucură de roadele obşteştii viețuiri.

Prin dragoste, prietenia alungă urâtul şi teama. Unitatea de destin şi de natură îi dă omului puteri noui. Iubind omul din

fratele tău înseamnă că-l ai pe Dumnezeu aproape, înseamnă că umbli pe căile permanețelor.

Prietenia este ordine nouă în lumea renăscută a lui Iisus.

05 | DESPRE BUNĂTATE

A fi bun este în firea omenească; bunătatea nu este dincolo de noi, ci în noi ca ființă spirituală, este odată cu omul făptură a lui Dumnezeu. Omul o poate pierde sau câştiga, adică se poate înrăi sau deveni mereu mai bun; omul o poate pierde sau câştiga după calea pe care umblă.

Bunătatea nu poate veni din nimic şi nici din întunerecul făpturei noastre căzute. Bunătatea este expresia ființei renăscute, a prezenței spiritului viu în noi, semn al condiției noastre specifice.

Întru cât omul este al lui Dumnezeu, întru atât are în sine bunătatea. Dumnezeu viu în sufletele noastre îndreptățeşte şi face posibilă bunătatea. Omul cunoaşte această stare interioară, numai mergând pe căile adevărului. Prin bunătate, omul este mai om şi culege urma paşilor lui Iisus.

Bunătatea nu poate fi aparentă, adică nu poate ființa în anumite gesturi ale noastre. Bunătatea nu poate fi o stare a omului politic, a omul social, ci a omului duh. Viața noastră obştească are multă ornamentație; trăim prea mult prin „gesturi" şi mai puțin prin atitudini interioare. Dacă mâna noastră nu este legată de inimă, atunci orice sens, orice conținut dispare; aşa e şi cu bunătatea; în locul ei se aşează ipocriza. Cineva poate respecta legea şi faptul după cerințele ei, aceasta nu dovedeşte întotdeauna că este bun.

Isvoarele bunătății sânt în adâncimile ființei noastre spirituale. De aici porneşte sensul ei, de aici îşi capătă şi tăria ca

stare interioară omenească. Omul bun este acela care se situează în centrul vieții şi al lucrurilor, acela care cunoaşte adevărul. Orizontul său de viață are linia depărtărilor în cercul de lumină şi rod al unui cer deschis.

Cum se înfățişează bunătatea? Cum o simțim acei dintre noi care trăim sau o simțim în semenul nostru? Bunătatea este o stare morală complexă, alcătuită din împletirea a mai multe sentimente. În felul ei de a se arăta, bunătatea apare în primul rând ca o bogăție, ca o plinătate. Omul bun este întreg, este plin. Bunătatea vine ca un val care inundă ființa noastră, ca un prisos de omenie. Ce face ca omul prin ea să aibă un cuprins atât de mare?

La temelia bunătății stă dragostea. Centrul ei de radiere, sâmburele de creştere este dragostea. Nu poate fi cineva bun fără dragoste, pentru că ea este isvorul tuturor creațiilor şi puterea întregii existențe.

Plinătatea pe care o găsim în bunătate vine în primul rând din dragoste. Dragostea ne dă putința să trăim dincolo de noi, să trăim în altul sau altceva, să cuprindem totul. Dragostea ne dă putința să pătrundem adâncimi şi taine care altcum ne-ar rămâne pe veci închise. Răul este alungat, este topit prin forța sa pozitivă. Bunătatea creată din focul dragostei îmbracă tot ce atinge cu o lumină odihnitoare.

Cu toate acestea, bunătatea nu se confundă cu dragostea. În această stare sânt cuprinse şi alte elemente. Bunătatea încheagă într'un mănunchiu, dragostea, blândețea, mila şi mângâierea; toate sânt topite aici şi alcătuiesc o stare morală unitară.

În bunătate găsim blândețea. Omul bun are sufletul catifelat. Cine se apropie de un om blând simte o plăcută senzație de

căldură şi mângâiere, simte o putere binefăcătoare. Blândeţea este o completare firească a dragostei şi rod al acesteia. Mai puţin activă decât dragostea, blândeţea în calmul ei nu este lipsită de putere creatoare, ci dimpotrivă, într'o lume de protivnicie, blândeţea vine ca un întăritor, ca o înseninare, lacrimă luminată.

Bunătatea, isvorând din dragoste şi trecând prin blândeţe, se împlineşte în milă şi mângâiere. Mila înseamnă suferinţă la suferinţă, la suferinţa altuia.

Mângâierea este acea stare lăuntrică legată de setea de mai bine în înţelesul luptei pentru alungarea răului şi a durerii, luptă fără frângere şi fără asprime. Mângâierea este o stare creatoare de bine, peste întunerecul care inundă. Mângâierea este un leac al cărui isvor stă în sufletul nostru şi prin care se săvârşeşte un act exterior de binefacere. Mângâierea este prezentă în bunătate, o alcătuieşte parţial. Omul bun simte permanent nevoia de a înlătura durerea care seacă sufletul şi mădularele omului, de a-i curăţa fiinţa de poveri, de a-l face să cunoască bucuria. Omul bun cunoaşte şi trăieşte o stare de permanentă sete de îmbogăţire şi înfrumuseţare a mediului în care a fost sortit să-şi poarte paşii vieţii.

Viaţa este aşa cum o cunoaştem cu toţii: plină de neprevăzut, de contradicţii, de apăsări şi asperităţi. Viaţa ne face adesea să sângerăm. Acela care trăieşte bunătatea, care simte vibraţia şi căldura ei, are darul de a îndruma şi de a împăca contradicţiile, are darul de a rotunji şi uşura durerile. Omul bun nu numai că nu le aduce la viaţă, dar firea lui este făcută să le înlăture. Omul bun modelează viaţa după frumuseţea ce a pus-o mâna lui Dumnezeu în inima fiinţei sale. Prin dragostea sa, prin blândeţea, mila şi mângâierea cu care este îm-

podobit, acest om atât de rar printre noi, face să crească în preajma sa numai bucurie şi îndemn.

Bunătatea este o floare, este o esență a vieții morale şi semn că sântem rupți dintr'o altă lume. De aceea bunătatea este un centru luminos de raze. Omul bun răspândeşte în preajma sa o atmosferă de bucurie şi îndemn, o atmosferă de pace.

Omul, aşa cum l-a lăsat Dumnezeu, închide în el frumuseți nebănuite. Numai să le ştie lucra până ce urâtul nu-l îneacă.

ÎNNOITORII

01 | COPILUL

Odată, într'un sat de munte, la vremea când urzeşte întunerecul, stăteam de vorbă cu un copil cu ochii de mirare. Pe deasupra capetelor noastre o pasăre a bătut din aripi de câteva ori şi s'a pierdut în pădure. După un moment de linişte a urmat întrebarea senină a copilului: de ce sboară pasărea?
Altă dată, privind argintul viu al unei ape ce curgea boltit peste pietrele rotunde ale văii ca prins de o minune, a întrebat: de ce curge apa?
Ce minune stă în această făptură mică? Cum de l-a chemat măsura lui către gândurile neliniştitoare? Ce tainică legătură îl poartă pe culmile vieții. Copilul este mai aproape decât noi de firea lucrurilor, mai aproape de Dumnezeu.
Zilele omului vârstnic se scurg într'o formă banală. Feluritele chipuri ale lumii acesteia şi sensul adânc al lucrurilor îi scapă. Omul de azi trăieşte totul în fugă, el nu prinde frumusețea, nici lumina adevărului. Cele mai alese rosturi şi semne îi scapă; îi scapă nu pentru că el ar fi în păcat, ar fi sortit de la început să nu vadă, ci pentru că felul în care îşi trăieşte viața aici îi închide porțile înțelesului. Cu fiecare zi ce trece omul se îndepărtează de plaiurile bucuriei şi ale înțelepciunii. Trufia şi îndemnul numai către ordinea materială a lucrurilor îl fac să coboare cele mai de jos trepte ale condiției umane.
Trăind şi repetând zilnic aceleaşi forme şi acte lumea înconjurătoare îşi pierde misterul. Sau mai precis, odată cu anii, omul îşi pierde un simț foarte delicat, dar pătrunzător, care îl pune în stăpânirea substanțelor ultime ale existenței; omul în vârstă pierde de cele mai multe ori simțul adâncimilor; sâmburele dumnezeesc moare în el.

Dimpotrivă, copilul, ființă nouă şi neprihănită, necumpărată de ispitele aparențelor înşelătoare, culege pretutindeni urmele minunilor. Când un copil deschide pentru prima oară ochii, întreg universul cu tainele joacă în apele luminate ale ochilor săi.

De aceea Iisus iubea atât de mult copiii, de aceea i-a arătat ca pe un simbol al Creştinismului, lume nouă care punea preț pe nevinovăție şi naivitate îngerească, pe frăgezime şi sete de absolut. „De nu vă faceți la fel cu pruncii nici că veți intra în împărăția cerurilor."

Copilul este o făptură biblică originară. Copilul este o făptură a vieții neîntinate, este o floare deschisă luminii, este îndemn la simplitate şi frumusețe. În el vorbeşte frântura de cer dată omului odată cu începutul.

Copilul este un mare dar al vieții noastre aici: aduce cu el inocența, drăgălăşenia şi bunătatea. Copilul îndulceşte viața noastră atât de amară; făptura sa mică cu aripi la suflet ne dă multe învățăminte. Un scriitor a spus: zâmbetul copilului este pentru mamă ca o rugăciune pentru Dumnezeu. În preajma copilului stăruie mereu o atmosferă de lumină şi frumusețe.

Când întrebările bat la porțile gândului tău împovărat şi cer deslegare, când umbrele amintirilor alunecă pe pereții sufletului şi cer o rază de soare, atunci stai de vorbă cu copiii. Aplecat asupra adâncurilor, umbli ca străbătut de fiorii unei zări virgine. Prietenii te cred nebun şi lumea te arată cu degetul. În rătăcirea ta prin pajiştile unei lumi de dumnezeesc tumult, în setea ta de înțeles şi vrajă, te întâlneşti doar cu copiii.

Cuvântul tău sună sec pentru cei vârstnici, dar întoarce ca pe o frunză spre soare sufletele copiilor cu ochi de mirare.

02 | FEMEIA

Bărbatul este recunoscut unanim ca fiind superior femeii. Această recunoaştere a lăsat peste ochii noştri o perdea care ne opreşte să vedem ceea ce este esențial femeii, înşuşirile sale de căpetenie.

Cine nu a văzut o femeie aplecându-se ca o mângâiere peste oamenii nimănui? Cine nu a văzut-o mângâind un cap de copil sau săturând un sărac? Femeia este mult mai înțelegătoare decât bărbatul față de tot ceea ce înseamnă viață: ea iubeşte florile, iubeşte păsările şi animalele, iubeşte oamenii.

Femeia are simțul mult mai fin al situațiilor morale, trăieşte mult mai adânc decât bărbatul încercările interioare ale ființei apropiate; ea se transpune în întregime în locul altuia mergând până la depersonalizare. Cugetul ei şi făptura ei surprind mai repede şi simt mai adânc durerile şi bucuriile celor apropiați.

Bărbatul e mai închipuit, mai rece, mai calculat şi mai închis decât femeia. Bărbatul e mai trufaş, mai aspru şi nu rareori mai egoist. Cu aceste însuşiri înțelegem cât de uşor poate deveni tiran.

Marea putere de depăşire, puterea de trăire în altul şi capacitatea ei de recepție fac din femeie cel mai bun confident în ceasurile grele. O femeie inteligentă şi blândă vine ca o lumină tămăduitoare peste rănile unui suflet încercat.

Femeia este o făptură mai fragedă, mai delicată şi mai simțitoare decât bărbatul. Aici stă superioritatea ei. E drept că bărbatul a întrecut-o în artă, în ştiință şi mai ales în politică, dar nu trebuie să uităm că ea l-a egalat, dacă nu l-a şi întrecut, în cea mai grea şi mai de sus valoare umană: sfințenia.

Pentru a fi înțeleasă, femeia trebuie văzută în expresiunile

caracteristice ale naturii sale. Femeia sportivă, militar sau inginer, tot atâtea chipuri întoarse ale firii. Armonia cosmică le refuză.

Supusă unui destin al pasiunii ea, este legată de tot ceea ce îi îmbogățeşte zilele; de la cele mai însemnate până la cele mai gratuite lucruri, toate o interesează, o cheamă, o farmecă. Dorința puternică şi continuu împrospătată de a-şi îmbogăți viața şi, totodată, nevoia de dăruire dezinteresată fac din femeie o ființă în permanentă vibrație şi îndemn.

Femeia însuflețeşte totul, învăluie lucrurile cu cântec şi caută fără încetare firele ascunse ale țesăturii vieții. Secretul său aici stă: în legătura statornică cu isvoarele vieții. Ființă încă netulburată de erorile intelectualismului, ea are mai adânc simțul just al fiecărei situații sau lucru, are mai sigură intuiția lucrurilor neschimbătoare. Cum altfel s'ar explica plinătatea şi focul rugăciunilor sale? Cum s'ar explica plânsul luminat de razele bucuriei ce-i străbat adesea chipul?

Orice ar face, femeia nu se joacă; ea vede în profunzime, suferă şi se bucură plin. Femeia cunoaşte adevăratele flori nemuritoare ale vieții. Buzele ei deosebesc aromele de uscăciune. De aceea pasul îi este atât de sigur atunci când e vorba să pornească pe drumul rodniciilor sale.

Femeia, femeia adevărată, nu trebuie căutată în uzină sau cazarmă, ci în biserică, în cămin şi în pajişti. Iubită, soție, mamă sau soră, femeia apare în viața noastră ca un îndemn la dragoste şi creație. Dincolo de rătăcirile cetății moderne o găsim frumoasă şi mângâietoare, sensibilă tuturor semnelor curate şi înălțătoare ale condiției omului.

03 | POETUL

Unii oameni cred că este adevărat numai ceea ce ating simțurilor lor. Dincolo totul e „poezie." Se feresc să cadă în apele nemărginite ale unui cer spiritual pentru a nu fi nevoiți să suporte decepții.

Sânt oameni pe care niciodată nu îi atrage necuprinsul lumii şi tainele vieții, nu-i încântă o armonie interioară sau o idee pură.

Aceştia se socotesc oameni „realişti."

Sânt oameni poeți şi oameni „realişti." Cei din a doua categorie îi disprețuiesc pe cei dintâi. Credem că disprețul vine din incapacitate.

A fi dăruit cu o structură poetică nu este o infirmitate cum se crede, ci dimpotrivă este o însuşire aleasă. Omul poet este un idealist - sau poate adevăratul realist - pentru că el este un creator de valori noui pe care în realitate nu le-a aflat încă, dar care pot deveni reale. Pentru ca noi să putem progresa, să putem merge către un mai bine, trebuie să anticipăm acest viitor într'o viziune superioară de viață. Numai trăind această viziune intens o putem traduce în faptă; o realitate dacă nu este, poate să fie.

În acest fel poetul este un adevărat creator şi deschizător de drumuri. Cugetul său străbate distanțe în necunoscut, luminează căile şi face posibilă fapta. Cei ce disprețuiesc evadarea din ceea ce este de fapt, nu cunosc frumusețea şi nici putința unui viitor mai bun, pentru că nu cunosc creația. Ei suferă de o miopie pronunțată pe care o numesc „realism." Această poziție înseamnă stagnare şi moarte.

Omenirea datorează totul acestor poeți care i-au îmbogățit viața şi i-au făcut-o mai luminată. În arte, în ştiință, în filo-

sofie, în politică, în noistică, poeții s'au exprimat şi au dus omenirea de mână în zări tot mai limpezi.

„Realiştii" spun în fața unei murdării: aşa e viața. Poeții răspund: nu este aşa pentru că poate fi altfel, poate fi mai bună. Primii trăiesc într'o zodie animală şi rămân în ea pentru că le este îndeajuns, iar ceilalți trăiesc înaripat şi vor o lume mai frumoasă, mai curată, mai cerească şi o viață descătuşată cât mai mult de poverile fondului subuman.

Numai un suflet meschin, un suflet miop poate să fie veşnic mulțumit de această realitate care ne înconjoară zilnic. Un suflet mare, un suflet de largi orizonturi este continuu nemulțumit de lumea aceasta a „realului" banal şi caută cu prețul unei dureri covârşitoare să smulgă urâtul real, care nu e mai puțin real dacă este preschimbat şi ridicat cu o treaptă mai sus.

De aceea poeții sânt atât de „neserioşi" şi de „nebuni," pentru că sânt creatori şi înnoitori.

Poeții sânt oameni orientați continuu spre cucerirea permanențelor. Setea lor de mai bine şi mai frumos îi face să trăiască viu toate anticipațiile şi chipurile lor pe care le doresc aevea. Ei sânt oamenii minunilor pentru că au credința în minune. Realul omului lipsit de daruri înnoitoare este un real sec, măcinat şi nu rareori murdar. Realul poeților este un viitor mai bun în prezent, arzător de frumos şi plin.

Poeții scormonesc trecutul şi scot numai piatra prețioasă; sfredelesc viitorul şi-l fac prezent, îl fac un prezent bogat, pur, înviorat de florile frumuseții ultime, înviorat de chipul şi lumina lui Dumnezeu pe care şi-l ştiu apropiat. Ei sânt acei care alături de profeți deschid drumuri noui şi fac din viața noastră o mândrie de eroism al suferinței şi un fermecător câmp al rodului muncit cu geniu şi sudoare.

Copiii, femeile şi poeţii sânt o familie de spirit. Biruinţa lor luminează pământul acesta înnegrit de atâta ură şi decădere.

04 | SFÂNTUL

Omul având o îndoită natură nu merge întotdeauna pe calea care urcă. Dimpotrivă calea care coboară fiind mult mai uşoară este mai la îndemână şi deci mult mai bătută. De aici a venit credinţa că aşa e firesc, că aşa trebuie să fie. Natura omului a fost pecetluită cu semnele păcatului.

Din această rătăcire, din această neputinţă şi uitare omul poate fi scos prin exemplul sfinţeniei. Mult mai preţuit şi urmat în trecut, mult mai nesocotit şi îndepărtat astăzi, sfântul este cel mai mare înnoitor de suflete şi vremuri.

Sfântul trezeşte conştiinţa la o viaţă noua, la o altă viaţă decât aceea a deprinderilor noastre zilnice, sfântul deschide o cale de ascensiune, nebănuită şi totuşi atât de umană, făpturii acesteia uitate în propria sa rătăcire, ademenită de chemările ascunse ale unui pământ încă nebiruit.

Sfinţenia este o mustrare permanentă adusă înclinărilor decadente ale omului. Sfinţenia fixează un punct luminos, cel mai înalt pe cerul spiritualităţii noastre, prin care preţul vieţii de aici se măreşte. Apropierea de el ne face să încercăm cele mai bogate experienţe şi mai pure frumuseţi.

Sfântul este omul pentru care sens înseamnă trăirea conştientă şi voluntară a unei realităţi permanente şi desăvârşite; sfântul este omul dăruit lui Dumnezeu. De aceea treapta cea mai de sus a omeniei este sfinţenia; e locul din care omul nu-şi mai poate dori mai mult.

În acest fel sfântul, pare că urăşte şi neagă tot ce aparţine lumii acesteia. E numai o aparenţă înşelătoare. Sfinţenia nu

înlătură lumea aceasta întrucât ea este ceva făcut, ci numai urâtul din ea, elementul negativ. Sfântul iubeşte lumea aceasta întrucât este creaţie divină şi participă la divinitate. Sfinţenia desprinde omul de lumea noastră numai în ce are ea trecător, supus morţii.

Sfântul trăieşte aici permanenţele; el luptă şi birue lutul din om, îl birue în gândul şi fapta sa înălţându-se până în sferele pure ale unei lumi transcendente.

Sfântul se defineşte prin cuprinsul său de viaţă, prin participarea la divinitate. Pentru a ajunge aici este nevoe de o iniţiere şi de o practică proprie. Sfinţenia cere în adevăr aplecarea lui Dumnezeu asupra creaturii sale în fiinţa căreia produce schimbări, dar totodată cere din partea omului o sforţare continuă către această împlinire spirituală. Sfinţenia înseamnă eroism, înseamnă ştiinţă experimentată şi disciplină a tuturor virtuţilor.

Sfinţenia nu se cucereşte printr'o trăire nefirească, nedefinită, lipsită de disciplină, ci dimpotrivă ea presupune o mare disciplină, atât de mare încât am putea-o numi cea mai riguroasă. Ascensiunea prin asceză, rugăciune şi transfigurare, ascensiunea prin participarea la realitatea divină nu se poate îndeplini decât prin cea mai aspră şi mai strânsă disciplină spirituală.

Sfinţenia este semnul originarelor puteri şi frumuseţi în om. Acolo unde apare sfântul apare şi omul nou, omul adevărat. Nu putem crede că lumea aceasta poate deveni o lume de sfinţi, dar credem că sfântul este unul din înnoitorii ei, cel mai mare şi esenţial, credem că prezenţa unui astfel de exemplar uman între noi este o mare binefacere, poate cea mai mare.

SENSUL VIEȚII NOASTRE

pagina 80

01 | SENSUL VIEȚII NOASTRE

Adesea ne întrebăm dacă are vre-un sens viața şi dacă merită să fie trăită. Desigur sânt atâtea lucruri neplăcute, legate de existența noastră aici. Le întâlnim zilnic ca pe obstacole şi încercări de neînlăturat. Răul este pretutindeni prezent.

Totuşi avem motive să ne şi bucurăm. Viața ne dărue o seamă de frumuseți de care, dacă le ştim culege, ne încântăm ființa, cu care învingem urâtul şi poverile.

Iată zorile se arată, cântecul luminii şi al păsărilor începe, apele aleargă scânteind, musteşte viața în tot locul. Omul bun munceşte şi se roagă. Cine a văzut un răsărit de soare în Piatra Craiului vrea să trăiască, descoperă sensul vieții. Doamne, şi când se lasă noaptea, noaptea de basm a lui August: cântă tainele prin frunziş şi plânge luna o dragoste neîmpărtăşită.

Câtă frumusețe e în lumea aceasta! Păcat că omul de azi nu mai are timp s'o vadă...

Cum să nu merite viața s'o trăieşti, cum să n'aibă sens, dacă există florile? Iată rodul câmpului şi al pomilor, iată copiii. Câte făpturi atâtea minuni, atâtea îndemnuri. Cine nu a iubit o floare, o fată, un copil, un răsărit de soare sau un amurg, cine n'a înțeles cântecul trist al apelor nestatornice şi n'a cunoscut bucuria propriilor sale depăşiri, nu găseşte sens vieții, nici nu merită s'o trăiască.

Este în puterea noastră de a descoperi viața şi sensul ei. Este în puterea noastră de a alege. Este în puterea noastră de a împodobi sufletul şi a ne bucura. De ce atunci să dezertăm?

Să luptăm şi să fim sinceri: vălul urât dispare şi bucuriile mari nasc. Viața merită trăită pentru că are bucurii, are lumină. Cu o condiție însă: să nu o trăim periferic; să o trăim în adâncime, în esență.

Viața nu este ceva abstract, produs al minții noastre; ea este ceva concret, este o realitate. Viața există în cosmos. Viața este aspirație, este creație, este armonie. Viața este schimbare şi totuşi permanență.

Rațiunea nu poate să o cuprindă; nu poate pentru că ea este în viață. Rațiunea fragmentează, descompune viața. Viața cuprinde rațiunea.

Sfera vieții e mai mare decât a rațiunii. Când spunem viață afirmăm toate elementele şi însuşirile existenței adică: realitate, echilibru şi armonie; rațiune, libertate şi creație.

Ființa noastră trebuie să se aplece asupra vieții. Aşa se împlineşte.

Pentru a trăi şi a cuprinde înțelesul a tot ce este trebuie să avem simțul şi sensul vieții. Aici stă o taină a lumii: ce este viu străjue existența, fiindcă şi ceea ce credem că e mort de cele mai multe ori este tot viu, în prelungiri ce nu se văd.

Să învățăm a cunoaşte. Cunoaştere înseamnă cuprinderea întregului, deodată, înseamnă experiența nemijlocită. A cunoaşte înseamnă a fi în viață în înțeles metafizic nu biologic.

Viața este continuitate, val infinit. De aceea numai acela o poate cunoaşte care îi simte întregul. Adevăratul om este o ființă cosmică; experiența lui trebuie să aibă această dimensiune.

Tendința omului este de a se regăsi, adică de a se situa just şi a se întregi. Aceasta înseamnă năzuința spre desăvârşire.

Viața omului are un sens propriu. Viața este prisos, este întrecere de sine. Viața înseamnă sforțare peste ceea ce este dat, peste actual; omul amplifică prezentul pentru un alt prezent viitor.

Viața nu poate fi înțeleasă fără schimbare. Numai ce e mort

nu se schimbă în lumea noastră. E aici un conținut trist al condiției umane, dar nu mai puțin mântuitor.

Fenomenul vieții este orientat în înțelesul că nu este o forță oarbă, fără lumină, fără cale. Schimbările ei au un anume sens, un anume curs, care merge către perfecțiune. Aici stă bucuria vieții: în această tendință a sa de a se întrece pe sine însăşi spre creste tot mai înalte, tot mai însorite şi cuprinzătoare.

Viața noastră cuprinde urâtul, imperfectul, dar sensul ei este de a ucide aceste stări, nu de a le cultiva, de a le depăşi către stări şi farmec superioare până ce ajunge în împărăția frumuseții. Prezența urâtului şi a infirmului în viața noastră este durere, este plâns. Prezența aceasta nu este fatală vieții în sensul că nu o învinge, nu o reduce la moarte, ci dimpotrivă o îndeamnă mereu către cucerirea adevărului, a frumuseții pure.

Sensul vieții este dinamic nu în înțeles de mişcare, ci în înțeles de mişcare creatoare, adică pas inventiv pornind din sâmbure, dar nu fiind asemenea lui. Viața îşi creează forme cu totul noui. Acesta este sensul vieții: nu sbucium zadarnic, ci putere creatoare către superioare.

Omul când nu e pervertit este un isvor nesecat de lumină, de îndemn spre bine şi frumusețe. Omul este o expresie ultimă a vieții prin care existența însăşi progresează.

Viața omului este o luptă pentru prinderea şi fixarea elementelor neschimbătoare; este o încercare continuă de a face să domine eternitatea din el. Viața noastră este o creştere continuă, o depăşire. Prezența suferinței nu înseamnă altceva decât această continuă creație pe care o cuprinde şi care transfigurează totul.

Sensul vieții este în a cultiva conținutul pozitiv a tot ce există în noi şi dincolo de noi. Omul este o existență care îşi poartă frumusețile cu luptă. De aceea viața sa este atât de frumoasă şi atât de dramatică.

BERNEA

CEL CE URCĂ MUNTELE

SENSUL SUFERINȚEI

pagina 86

01 | SENSUL SUFERINȚEI

Omul celor două veacuri din urmă, în care s'a realizat, atât cât a fost cu putință, însăşi idealurile Renaşterii, a fost stăpânit de o concepție optimistă, de un sentiment de certitudine isvorât din limita rațională pusă existenței. Omul creat de Revoluția Franceză a crezut că poate deveni stăpânul lumii şi că deci poate îndruma lucrurile într'un sens indicat de gândurile sale. Posibilitatea rezolvării tuturor problemelor ridicate de viață, numai pe calea rațiunii şi ştiinței, a lăsat să se creadă că problema omului, care este capabil de progres continuu, poate fi şi ea rezolvată în întregime şi definitiv.

Felul cum a reacționat omul modern în fața suferinței, pe care o vedea pretutindeni în jurul său şi o experimenta singur, defineşte însăşi epoca istorică la al cărui sfârşit sântem față şi noi astăzi.

Suferința a fost socotită ca ceva legat întâmplător de viața omului, ca ceva isvorât mai mult din condițiile exterioare de viață decât din natura sa. De aceea atitudinea care se impunea în chip logic în fața suferinței era aceea a luptei împotriva acestei stări morale, găsirea celor mai eficace mijloace de a o înlătura cât mai mult şi dacă e posibil în întregime din viața omului. Etica burgheză s'a caracterizat printr'un desgust în fața suferinței; idealul său a fost atingerea unei stări în care omul să nu mai sufere. Dar etica burgheză care a dominat Apusul civilizat, a fost o etica a plăcerii. Chiar dacă a existat în această epoca o altă etică, nu a fost decât în mod teoretic, în mintea unor filosofi, dar nu ca o stare de conştiință obştească.

Dintr'o astfel de atitudine a luat naştere acțiunea cea mai sistematică împotriva tuturor relelor, cauze ale suferinței.

S'a crezut că acolo unde nu a pătruns civilizația industrială suferința este încă prezentă din cauza acestei lipse şi deci s'a lucrat pentru răspândirea „civilizației." Lipsa tehnicii moderne a fost socotită ca un rău fundamental şi deci o mare cauză a suferinței.

Pe plan sufletesc etica burgheză a căpătat forme deosebite după natura obiectului său. Când lupta împotriva suferinței a avut ca obiect comunitatea de viață socială, ea s'a numit filantropie sau asistență socială, după calitatea celui care o făcea. Când a avut ca obiect umanitatea s'a schimbat în umanitarism.

Omul civilizației noastre nu a voit să accepte suferința ca o stare morală firească şi a căutat prin mijloacele care i-au stat la îndemână să o înlăture. Idealul eticei moderne nu a putut fi însă atins. Cu toata cultura şi civilizația, cu toată ştiința şi tehnica, suferința omului nu a putut fi alungată, ci dimpotrivă ea a mers tot crescând odată cu progresul visat de veacul luminilor. Omul a putut să facă să crească nebănuit de bogat cunoştințele sale teoretice şi practice, a isbutit să-şi perfecționeze uneltele, să-şi ridice condițiile materiale ale vieții, să aibă confort şi chiar lux, dar până la sfârşit a băgat de seamă că fericirea i-a scăpat şi că suferă mai mult decât oricând. Un observator la fața locului al stărilor din America comunica acum câțiva ani mărturisirea unor oameni din elita acestei „lumi noi": „Europenii ne judecă greşit. Ei ne cunosc numai aşa cum putem apărea pe ecran în sălile cinematografelor; ei ştiu cât de superioară este construcția americană şi totodată bogățiile de care dispunem. Europenii nu cunosc însă un lucru: ce suferință ascunde aceasta monumentală civilizație americană. Noi nu ne-am găsit încă leacul

durerilor, ci doar ne amăgim pentru ca apoi să coborâm mai adânc în lumea lor.”

Iată o mărturisire prețioasă. Omul veacului nostru a constatat o realitate, dar nu i-a înțeles sensul. De aceea el este un amăgit sau un desamăgit, după gradul de conştiință în care se află.

Sub o înfățişare de lumină şi frumusețe, starea morală a acestui om a fost dintre cele mai degradante, pentru că viața însăşi a fost socotită ca un prilej de plăceri materiale şi efemere. Înțelesurile adânci ale vieții i-au scăpat. Adevăratele valori ale lumii au fost nesocotite, esențialul a fost judecat prin secundar, superiorul prin inferior. Setea de senzații şi de plăceri periferice existenței morale au dus omul lumii care se sfârşeşte astăzi în pragul unei totale prăbuşiri lăuntrice.

Felul cum a încercat să înlăture suferința a fost isvorât în chip firesc din filosofia care a domnit în această epocă. Lupta pentru înlăturarea suferinței a atins numai regiunile periferice ale existenței pentru că viața însăşi a fost astfel judecată. S'a crezut că omul suferă numai din cauze materiale şi sociale; s'a crezut că suferința este o consecință directă a unor condiții de viață exterioare omului şi că, odată schimbate aceste condiții, omul poate deveni fericit şi problema suferinței este deci deplin deslegată. În această privință etica burgheză şi cea comunistă nu se deosebesc întru nimic fiindcă amândouă au la temelie o înțelegere naturalistă a suferinței, aşa cum le este însăşi filosofia şi viziunea ce o au asupra existenței.

Omul modern a tratat efectele gândind că tratează cauzele suferinței; el nu a pătruns în inima realităților morale, de aceea a luat o atitudine de totală anulare a suferinței şi tot de

aceea o trăieşte cu mai multă amărăciune şi desgust, o trăieşte cu zădărnicie.

Etica nouă schimbă în întregime poziția problema suferinței. Lucrurile trebuie judecate de la începutul lor.

Suferința este ceva legat de natura omului. Acolo unde exista om, există şi suferință. De ce? Pentru că ea este o consecință directă a prezenței răului în om. Răul, ca şi binele, țâşneşte din adâncimile ființei noastre ca dintr'un lăcaş propriu. Aci stă cauza primară a suferinței, în însăşi făptura noastră morală, în însăşi natura acestei făpturi. Cauzele care determină şi fac să apară suferința sânt nevăzute, sânt realități cu mult mai adânci decât oricari altele. Suferința este o consecință directă a unor condiții şi a unor realități interioare, nu din afară cum le-a socotit etica burgheză şi comunistă. De aceea ea nu poate fi înlăturată prin îmbunătățirea condițiilor materiale sau sociale, prin invenții sau reforme. Acceptarea şi recunoaşterea suferinței nu înseamnă întotdeauna, romantism sau pesimism aşa cum se crede. Aceste atitudini - deşi pe altă cale - duc tot acolo unde duce şi aceea înfățişată mai sus: întoarcerea omului din calea propriei sale naturi şi năruirea sa lăuntrică.

În viziunea de viață romantică suferința este prezentă; ea este acceptată, uneori şi căutată. Numai că apare ca o stare sufletească nedefinită ca un „plus de sensibilitate" ca un rafinament. Suferința romanticului este un exercițiu interesant pe calea căruia el se deosebeşte de semeni şi care în funcția sa adevărată nu este altceva decât mijloc de creație. Romanticul nu suferă pentru a se realiza interior, ci pentru a putea produce mai mult, pentru a putea deveni mai fecund. De aceea, suferința în viziunea romantică nu împlineşte un rost metafizic şi moral, ci mai mult unul estetic.

Pesimismul stă pe o altă poziție. El are un caracter mult mai obiectiv decât romantismul. Pesimismul recunoaşte suferința, dar nu ca ceva legat de firea omului, ci ca fiind realitatea morală însăşi, însuşirea esențială şi universală a tot ceea ce există. Pesimismul vede în viață numai un prilej de suferință şi socoteşte starea omului ca fiind fără putință de schimbat. Libertatea şi acțiunea sânt socotite ca elemente nerodnice ale omului, sortit mereu să sufere fără să poată găsi o cale de îndreptare. De aceea, socotim pesimismul ca o atitudine negativă în fața vieții şi o eliminare a actului. Aceasta îl face să se apropie de unele doctrine asiatice (Budismul).
De ce suferă omul? Pentru că e dublu. Şi de ce mai suferă? Pentru că e liber. El poate fi imagine biblică sau poate face figură satanică.
Omul e dublu şi e liber. El suferă pentru că merge pe negație care e manifestarea răului depus în înseşi rădăcinile, existenței lui şi suferă pentru că are libertatea de a alege şi hotărî, dar poate să nu o facă. Omul joacă între bine şi rău, între eroismul său spiritual (sfințenie) şi moliciunea dulce a păcatului. Omul nu poate face orice şi nu poate face oricum.
Dacă natura omului ar fi prinsă în limitele rațiunii şi a sensului unic am trăi liniştiți ca-ntr'o mare moartă, dar pentru că această natură e complexă, contradictorie până în irațional şi cu sensuri multiple, trăim într'o zonă a paradoxului, a dramei şi a suferinței. Formula matematică şi medicația politică de tratament extern îi sânt improprii.
Sensul tragic al vieții vine din natura sa dublă şi din libertatea sa originară; el are majestate, are grandoare, dar pe undeva e şi descumpănit; valul sumbru al morții îi face umbră. Nu există om la orice treaptă s'ar afla fără să dea tribut

suferinței; satan e prezent şi-n preajma sfințeniei. Rămâne cu darul de a purta o suferință sublimă şi creatoare şi îndepărta una mizerabilă şi destructivă.

Omul este o făptură tragică. Răul fiind legat de însăşi existența sa, face ca suferința să fie ceva necesar. Pentru a-şi face posibilă viața şi împlini destinul, pentru a-şi duce paşii pe calea arătată de însăşi firea sa, omul trebuie să sufere. Se poate spune chiar: fără suferință existența umană este compromisă. Omul care nu suferă nu mai e om. Prin suferință omul se purifică şi înnobilează, prin suferință se aşează el pe treapta cea mai de sus în ierarhia ființelor din lumea aceasta.

Dar pentru că suferința să însemne creşterea, să însemne ridicare către înălțimile pure ale omeniei, nu poate fi acceptată oricum. Ba nu poate fi înlăturată, dar nici socotită sens, esență sau scop al vieții. Suferința este o cale, un mijloc prin care omul depăşeşte răul generic şi ajunge în stăpânirea binelui.

Suferința nefiind întâmplătoare şi gratuită e o consecință a răului care sălăşlueşte de la început în om, este sentimentul cel mai adânc şi mai definitoriu al omeniei. De aceea e în lume atâta suferință şi tot de aceea omul trebuie să sufere. Dar am spus: ea este o cale care duce către altceva, duce la mântuire.

Suferința este o consecință a răului, dar, totodată, pe calea ei omul se eliberează, se purifică şi câştigă starea de seninătate a depăşirii elementului negativ care intră în constituția sa. Însuşirea purificatoare a suferinței o poate cunoaşte însă numai acel ce trăieşte pe plan metafizic, cel ce crede şi jertfeşte unor valori superioare lui. El suferă nu pentru răul relativ, care stă în om ca individ social, ci pentru răul care stă în inima omului şi care există odată cu el. Numai în acest chip în-

drumată şi hrănită, suferința poate deveni cale de seninătate şi înălțare spirituală.

Aşa privită, se înțelege cum suferința, atunci când omul faptueşte pentru a afla binele - şi mai ales atunci - este ceva necesar, ceva care îl poartă cu adevărat la limita superioară a existenței sale şi, totodată, se înțelege cum se desprinde frumusețea şi rodnicia ei morală.

Unii oameni nu pot îndura nici o suferință, alții îndură cu fețele întunecate, oglindă a chinului lor interior, iar o a treia categorie pot purta senini povara celor mai mari încercări. Stările acestea deosebite se desprind din atitudinile deosebite pe care le au în fața vieții şi a suferinței aşa cum le-am definit mai sus. Înțelesul adânc al lucrurilor şi sensul faptei rodnice, soarta omului şi legile firii sale nu le-au pătruns decât aceştia din urmă. Credința luminată, dragostea pentru înțelesuri şi frumuseți superioare, legătura cu aceste realități pure, setea de absolut care le stăpâneşte sufletul le dă tăria de a îndura cu uşurință durerile cele mai grele.

Dacă epicureismul, reactualizat cu mari dimensiuni de etica burgheză, înlătură suferința fără a cunoaşte bucuria, dacă pesimismul acceptă suferința pentru ea însăşi, etica nouă, de un adânc înțeles Creştin, acceptă suferința pentru a ajunge în sferele luminate ale bucuriei.

Atunci când vorbim despre suferință, noi sântem în căutarea luminii, în aşteptarea bucuriei celei mari. Omul întreg, omul adevărat, după cum nu poate trăi fără suferință, nu poate trăi fără bucurie, şi cea dintâi este o cale către cea de-a doua.

Însuşirea de ființă superioară şi liberă a omului îl face să sufere cu prisosință, dar nu cu zădărnicie. Învățătura nouă întemeiată pe tradiție îndrumează gândul şi fapta omului după

nevoile şi legile neschimbătoare ale firii. Îi arată legăturile necesare nu numai în ceea ce este şi cum este alcătuită făptura sa, dar totodată îl îndrumează către ceea ce trebuie să fie el. Căci nu e îndeajuns să spunem că „aşa e omul şi mai mult n'avem ce-i face" pentru că poate fi altfel şi anume într'un fel care îi este propriu.

Suferința gândită naturalist are un caracter de necesitate şi nu suportă convertirea în sensul unei transfigurări a realității morale şi a creării unei noi condiții a omului. În sensul ei spiritual, experiența suferinței devine cale a ispăşirii, dar şi o cale a afirmației binelui ca principiu existențial.

Acceptarea suferinței ca o consecință a răului metafizic iremediabil şi înlăturarea suferinței ca o consecință a unor condiții exterioare materiale şi sociale sânt două erori fundamentale ce nu pot duce la rezolvarea acestei condiții universale a omului. Sensul adevărat şi creator al suferinței poate fi găsit prin conjuncția sa cu dragostea care îi dă forța elementară a purității şi pe aceea a afirmației binelui şi frumuseții supreme.

EXISTENȚA DESCUMPĂNITĂ

pagina 96

01 | RESENTIMENTUL CA ABSURDITATE ŞI NEGAŢIE

Resentimentul este uşa larg deschisa negaţiei în toate formele ei. Pe aici intră cel nedefinit, cel obscur, cel împovărat de neputinţa lui.

Resentimentul duce în împărăţia umbrelor, acolo unde totul este şi nu este, totul se zămisleşte pentru a se destramă înainte de a prinde formă, înainte de a exista. Pe această cale omul merge în împărăţia lui „a nu fi," în zonele unde totul este posibil fără bucuria creaţiei, fără îndemnul lucrului împlinit, isvoarele resentimentului pornesc din zonele obscure ale nefiinţei.

Resentimentul are patima absurdului, a contradicţiei şi a neînţelesului, are logica întâmplării, a dezordinii, a maladiei spiritului, are beţia desfrâului şi sensul aprig al negaţiei.

Omul purtat de resentiment este un complexat, un om redus până la desfiinţare. El urăşte din amarul frumuseţii pe care nu o poate atinge, din invidia faţă de tot ce înseamnă afirmaţie, din starea căzută a propriei sale neputinţe. Diavolul este un complexat, este un inconsistent, este copilul din flori al orgoliului făcut cu neputinţa. Cei ce îl slujesc, discipolii lui, fac aceeaşi cursă triumfală în periferia existenţei prin care vrea să capete un sens, dar care îl tolerează numai pentru strălucirea binelui. Lipsit de un fond existenţial, descifrat doar prin contrast şi inversiune, diavolul are un caracter subversiv şi mizerabil; secretul lui este setea lui de a descumpăni existenţa.

Ceva care înseamnă negaţie nu poate să existe în sine, ci numai prin contrast, prin disimulare şi înşelăciune; ia formă distinsă, elegantă, face figură de gentleman; este blând, insinuant şi dulce, este fin, spumos şi îndatoritor. Disimularea este dificilă, presupune o mare inteligenţă şi artă. Diavolul nu

e un prost, nu e un gafeur, ci un rafinat al diversiunii şi un promt executant de o infinită şi inegalabilă măiestrie.

Omul resentimentului acceptă o lume aparentă şi falsificată; el are iluzia biruinţei, dar merge deschis spre prăbuşire. Cel ce urăşte nu poate aduce la viaţă nimic nou, nimic afirmativ, dimpotrivă aduce dezechilibrul şi până la sfârşit distrugerea totală, adică moartea. Isvoarele resentimentului cresc şi omul se împuţinează cu cât se angajează mai mult în apele sale înşelătoare. Resentimentul înseamnă egoism şi orgoliu, ardere interioară năpăstuită de focul ambiţiei nemăsurate, descompunere a luminii şi vieţii. Existenţa nu mai e locul prielnic unde cresc fructele aromate ale dragostei, ci un loc sterp, un loc unde nu mai apare nicicând lumina aurorei.

Cuceririle resentimentului sânt iluzorii şi efemere, sânt cuceririle ştimei lacurilor ce te trage mereu la fund. Nu poţi crea ceva nou şi ceva bun pe căile răului. Cine urăşte stinge puterea de creaţie, stinge majestatea catedralei, stinge imaginea biblică, legătura intimă şi esenţială a omului cu Dumnezeu.

Nu se poate construi o lume frumoasă şi demnă cu mijloace mizerabile. Resentimentul, minciuna şi tot câmpul de experienţă a răului activ nu pot aduce lumii noastre însetate decât o convertire a scopurilor imaginate nobile, la mijloacele mizerabile folosite. Valoarea-scop e în funcţie de valoarea-mijloc şi niciodată omul resentimentului nu poate înviora o lume a dragostei, a creaţiei şi a libertăţii spiritului. Din ură, injustiţie şi dezgust nu poate naşte o lume a dragostei, dreptăţii şi darului de a trăi. Căile resentimentului nu pot duce la împlinire şi frumuseţe pentru că nicicând căile negaţiei nu duc la afirmaţie, nicicând ura nu a creat, ci a distrus.

Viaţa noastră a tuturor creşte din marea aspiraţie către ab-

solut şi calea ei supremă e dragostea. Prin resentiment omul se îndepărtează de ceea ce aparţine pozitiv naturii noastre şi cade în apele tristeţii şi singurătăţii unde lucrul nu mai este lucru, straniu şi duşmănos, imperiu al păcatului rafinat, dincolo de care nu mai există trăire în spirit şi umanitate.

02 | FUNCŢIUNILE MAGICE ALE MINCIUNII

Să vedem acum o altă dimensiune a răului ce bântuie viaţa omului; e vorba de minciună. Mult mai vizibilă decât resentimentul, minciuna, trece drept o necesitate socială şi un semn al inteligenţei. Unde a existat omul a funcţionat şi minciuna, dar azi pare că e o poveste cu întâmplări miraculoase; oamenii cred în puterile ei ca-ntr'o cale principială, ca-ntr'o magie a succesului, de un rafinament pur şi strălucitor. Unde e minciuna? Umblă ca o nebună răsfăţată, umblă în patul conjugal şi în cabinete, la catedră şi la altar, în cârciumă şi pe stradă. Nu poţi spune adevărul fără să fii socotit un infirm şi fără să fii lovit. Mirosul minciunii e de putreziciune şi oamenii îl sorb ca pe acela al crinului.

Minciuna nu este o problemă socială, ci una morală şi metafizică. Ea îşi trage seva din aceleaşi isvoare ca şi resentimentul; este un produs al falsului şi al înşelăciunii, mereu în contrafacere, mereu altceva decât este, mereu inducere în eroare şi angajare pe un alt sens decât cel real.

Minciuna e contrarie adevărului, e chipul improvizat a ceea ce nu este, e deruta cunoştinţei şi înţelepciunii, e statuia spartă a virtuţii. Minciuna imită şi contraface, orândueşte pe dea-ndoaselea lucrurile care sânt şi înşală într'o perfectă ordine pe acelea care nu sânt. Minciuna vrea să facă bună impresie şi să câştige partida; ea simulează, face figură de „mai adevărat”

decât adevărul. Oamenii cu suflete de copii o văd într'un singur fel, dar lacrima rătăcirii nu i-a făcut mai înțelepți; ei nu ştiu că garderoba minciunii este inepuizabilă şi, deghizată, ea apare din nou în alte forme pe cât de noi, pe atât de atrăgătoare. Şi astfel cursa continuă până ce devine dans magic. Minciuna apare întotdeauna frumoasă, atractivă şi liniştitoare; cei de bună credință se simt bine şi adorm în visul ei luminat de speranțe. Toate lucrurile merg bine până ce golul înşelăciunii îşi deschide porțile şi bietul om o ia de la capăt ca şi când nimic nu s'ar fi întâmplat. El nu-şi dă seama însă că băşica spartă a minciunii apare din nou, de astă dată aparent consistentă, până la o altă răspântie unde trebuie să aleagă şi să hotărască iarăşi.

Dacă mergem la acei „illetré" ai vechiului sat Românesc găsim mărturii revelatoare; ei cunosc adevărul. Pentru aceşti oameni simpli, dar de o mare grandoare „minciuna înseamnă înşelăciune, iar cel ce minte nu mai e om că el s'a dăruit răului" sau „când minți, nu numai că te faci de ruşine, dar pierzi din putere, simți aşa că te împuținezi." E aici o lume în care minciuna nu poate fi nici mental acceptată.

Oamenii rafinați însă, oamenii acestor vremuri de mare şi strălucitoare civilizație, cred în binefacerile minciunii până în a o socoti mijloc al mântuirii. Funcțiunile magice ale minciunii se degajă dintr'o angajare a omului pe căile răului, substrat al spiritului negativ, se degajă dintr'un pesimism profund în care om şi natură, om şi spirit creator, sânt nişte caricaturi ale existenței.

Pentru aceste poziții „la început a fost înşelăciunea" nu logosul, a fost neantul, a fost dezordinea şi desfrâul. Ei repudiază existența lui Dumnezeu, dar slujesc cu încredere pe aceea a

impostorului, purtător al unul spirit subtil care îndepărtează misterul creației şi macină stâlpii existenței ce sânt puritatea şi dragostea.

Minciuna e minunată, bogată şi plină de farmec prin speranțele ei dar nu mai puțin e insinuantă şi subversivă. Templul ei e fără cupolă şi îngerii ei nu ştiu cânta; ea se face că este ceea ce nu este şi stărue pe căile succesului. Subtilă cum e, reuşeşte să întoarcă lucrurile în sens invers, dar decolorată şi fără chip nu poate construi nimic.

A minți este o mare virtute pentru cel ce crede că omul nu are un fond spiritual de autentică frumusețe divină şi că existența sa este un non-sens.

03 | DIAVOLUL MAIMUȚĂREŞTE PE DUMNEZEU

Dar răul în poziția sa supremă care secretă resentimentul şi minciuna stă în simularea lui în existență divină. Seducător prin excelență, el e impostor prin excelență. Aici stărue natura lui intimă şi tot de aici se desprinde caracterul său. El se arată prinț al spiritului, existență originară şi mare forță creatoare, dar în fond este un servitor netrebnic angajat prin contrast al prezenței divine, iar puterea lui este efemeră, doar atât cât poate să înşele. Nu are o existență în sine pentru că în acest fel ar fi ceva real; el nu este o dublură a lui Dumnezeu, aşa cum cred unele religii asiatice vechi, ci apare ca o negație la ceea ce este, la ceea ce există afirmativ.

Prezență prin contrast şi negație, răul caută tronul luminos al divinității, act care îi valorifică însuşirile de disimulare şi artificiu. „Diavolul maimuțăreşte pe Dumnezeu" spune un cuvânt vechi şi el încearcă să apară cu inelul de aur, să aibă un aspect sacral.

El nu vrea sa spună cine este, nici ce face, nu vrea să se arate deschis, nici ce urmăreşte în final. Când îți ia ceva din bunurile tale nu o face gratuit, ci te plăteşte pe prețul său de corupție; îți ia totul şi se face că te plăteşte, pentru că în formă (nu din fire) el este cum nu se poate mai corect. Când îți biciue sufletul şi te aruncă în desnădejde pe nedrept, îți cere să îl lauzi pentru bunătatea şi generozitatea lui. Şi, de-ți mai lasă ceva să speri, atunci îți dă cu puținul, picătură de apă pe buzele arse, aşa ca să mai poți dura pentru alți spini ai mădularelor şi spiritului.

Lucrarea sa secretă, absurdă şi crudă, trebuie văzută ca o floare a inocenței, a frumuseții nealterate. Iese în marea piață a lumii şi strigă: eu sânt Dumnezeul adevărat, strigă plin de amărăciune şi orgoliu. Oamenii, dubli prin firea lor, lasă jocul liber al fondului lor subteran, acela care nu cere nimic şi oferă totul afară de un singur lucru: putința salvării.

Aşa apare deruta omului care în căutarea absolutului cade în capcana periculoasă a contrafacerii ce până la sfârşit nu e altceva decât inversul a ceea ce căuta, e parodia adevărului. Unul a găsit absolutul în posesiune materială, în bani şi proprietate, altul l-a găsit în putere, în setea de a domina, şi altul în plăcerea imediată a sensualității, tot atâtea metafizici şi religioase căi ale împlinirii. Aspirația către adevăr şi sublim a omului a fost deviată şi iată sufletul umanității sângerează sub povara singurătății şi absurdului. Iluzia afirmație a autodivinizării întemeată pe o falsă ordine spirituală, a îndepărtat omul de condiția sa originară şi i-a închis căile de regenerare, acelea ale dragostei şi creației, ale libertății şi responsabilității. Omul nu mai e imagine biblică cu posibilități de transfigurare şi naştere din nou, ci o existență îndurerată de propria

sa neputință şi orgoliu, imagine deteriorată de arta secretă luciferică.
Părăsindu-şi condiția proprie, omul a spart ierarhia lumii şi a dereglat ordinea spirituală; el s'a îndepărtat de poziția sa care este tragică, dar nu mai puțin sublimă şi înfloritoare, plină de har şi sens.

CEL CE URCĂ MUNTELE

pagina 104

01 | APELE TRISTEȚII

Tristețea este o stare morală, aparent prezentă în viața noastră, a tuturor. Dar ea este caracteristică poeților, cuprinzându-i în această categorie pe toți cei ce trăiesc starea poetică chiar dacă nu practică arta poetică şi mai este caracteristică înamoraților ce fără ştirea lor coboară în adâncimile existenței cu speranța că se vor împlini.

Frecvența tristeții nu ne îndreptăţeşte să o socotim o stare banală, şi semnele prezenței ei nu sânt întotdeauna cele mai proprii expresii şi cele mai juste înfățişări ale conținutului său de viață. Prin formele ce le ia, tristețea apare ca o alcătuire fluidă, colorată şi muzicală, dar prin natura şi rostul ei are un sens existențial.

Tristețea nu este o simplă reverie sau o stare produsă de contradicțiile materiale şi sociale pe care omul le trăieşte zilnic. Ea merge profund pe planul interior până la locul unde condiția omului poate intra în derută. Totuşi tristețea nu cunoaşte neantul desnădejdii; neliniştea ei este purtătoarea unei suferințe în care speranța este activă. Tristețea nu este o stare de năruire interioară, ci una de îndurerată creație.

Greutatea unei definiții precise vine nu numai din caracterul ei fluid şi al tonurilor variate prin care se manifestă, ci mai ales prin semnificația ei metafizică. Prin experimentarea tristeții, omul realizează o trăire nouă în care orizontul şi înfățişarea lucrurilor se schimbă. Lumea devine mai bogată, lucrurile mai puțin materiale, sensul lor mai simplu (esențial) şi mai adânc. Perdeaua ce o trage privirii noastre este mai voalată, dar mai pură şi imaterială; vedem mai puțin precis, dar vedem mai departe; lucrurile pierd din consistența lor materială, dar câştigă în semnificația lor spirituală.

Tristețea, aşa cum am spus, este prin excelență o stare interioară poetică şi muzicală; din ea creşte ritmul şi o imagine colorată a vieții, tonul şi măsura ei de mister. Tristețea, aparent pasivă, este o stare de înflorire spirituală; ea nu este activă în sens exterior, ci interior, contribuție a dimensiunii metafizice a omului şi stimulent al setei de absolut. Pe aceasta cale, tristețea ne dă întâlnire şi cu dramatica stare de insuficiență, de gol şi infirmitate.

Posibilitățile deschise de tristețe pot merge în sens contrar, dublu; ea poate duce la angoasă şi disperare, dar tot atât de bine la actul salvării; aceasta depinde de modul cum este orientată: dacă accentul cade pe infirmitate sau pe acela al setei de împlinire.

02 | MAREA SINGURĂTATE

Măslinii bătrâni şi închirciți îşi băteau nodurile sub adierea nopții. După un nor negru luna îşi desvălea chipul de aramă cu străluciri de aur pulverizat. Cerul se boltise mai înalt, mai întins, mai cuprinzător, cu priviri de stele înfrigurate. Jos, în depărtare, se vede oraşul învăluit în boarea nopții venite nu ştie nimeni de unde, cu minunile şi tainele ei. Acoperişurile cu scânteeri de lumină nocturnă, zidurile cu răsfrângeri albe şi reci, ascund o lume care se naşte şi care moare, o lume a gustului de arome amare, o lume de nelinişti, cădere şi îndemn.

Tu stai singur, singur sub cupola cerului înstelat şi nimeni nu ştie, nimeni nu crede sau bănueşte. Timpul se scurge încet şi trist, ceasul se lasă greu pe tufe, pe stâncă, pe suflet şi lumea nu ştie nimic. Şi cei ce te iubesc, puținii unei lumi îndurerate şi ei dorm, dorm neputința unui suflet biruit.

E o linişte adâncă, liniştea neliniştei cu împărăția ei tremură-

toare, împărăția suferinței tăcute. Nu răspunde nimeni. Oamenii nu răspund, nici păsările, nici apele şi nici pietrele; doar vântul câteodată, să şteargă în fugă dorul cu aerul său arzător, cu setea nepotolită pentru cerul vinețiu brumat, îndepărtat şi el.

În suferința aceasta tăcută ai rămas singur şi te rogi pentru o lume mai bună, plecat de suferință în grădina singurătății. Îți treci mâna albă pe fruntea fierbinte, ca un fuior de mătase al zilei de mâine.

În marile momente ale vieții omul rămâne singur. Răscrucea, care îi cere discernământ, hotărâre şi putere, îl urcă pe crestele marilor singurătăți. Numai marii inițiați, marii reformatori rezistă pe aceste poziții. Cei mai mulți dintre noi ne îndreptăm paşii către semenii noştri, către oameni, cu speranța regăsirii. Dar atențiile lor sânt deseori formale şi apropierile distonante prin lipsa lor de conținut.

Omul însingurat de teamă a fugit în cetate, s'a aruncat în lumea ei de tumult, s'a prins de formele ei efemere, a căutat în lucruri şi în alții sprijinul ce nu-l găsise în sine; a căutat leacul tocmai acolo unde golul era şi mai mare. Unii dintre oameni au experimentat o iremediabilă singurătate în mijlocul marilor metropole.

03 | CEL CE URCĂ MUNTELE

În urma unei greşeli, suferința vine ca o eliberare, ca o speranță că te poți vindeca de răul ce a pricinuit fapta ta necugetată. Alteori însă, suferința vine ca o pedeapsă nemeritată. Cugetul şi fapta îți sânt curate, numai dragoste şi îndemn. Ceea ce e mai grav, răul vine deseori chiar de-acolo unde ai săvârşit numai bine.

Dacă eşti înşelat şi prigonit de însăşi lumea speranțelor tale, dacă eşti lipit de zidul neîndurării, nu lovi, ci ascultă, tu, om cu chip de om rodit în lumina dragostei, lasă umbrele să treacă şi lasă o lacrimă să cadă pentru cel de lângă tine sau pentru cel de departe, pentru greşeala fratelui tău, pentru greşelile tuturor, pentru iluminarea oamenilor, a celor care nu pot cunoaşte şi nici mărturisi.

Aci, în lupta neînțeleasă şi însingurată, stă frumusețea unui suflet care nu cere nimic pentru sine, ci numai o răscumpărare în fața celor ce nu se trec.

Cel ce vede mai departe, cel ce a descoperit isvoarele limpezi ale vieții, cel ce ştie lumea în ce are ea mai profund şi ascuns, iradiant şi ascensional ca lumina zorilor, acela nu este înțeles şi uneori alungat dintre oameni. Fiece înnoitor poartă cu el o tragedie proprie. Minimul de efort al deprinderilor nu lasă loc înălțimilor.

Omul care este stăpân pe el însuşi, cel ce merge pasul cuceritor al adevărului şi aduce cu el o lume mai bună alungând îndoiala şi moartea, omul acesta se bucură foarte rar de aleele grădinilor cu flori. Purtător de forme şi sensuri noi, el stărue într'un climat neprielnic. Şlefuitor de diamante ale spiritului, omul acesta nu-şi părăseşte vocația, nici calitatea sa de inspirat. Încercările de tot felul îl definesc mai mult, îl purifică şi-l înalță către o zonă de lumină, pentru marele banchet spiritual.

Cei mai mulți dintre noi nu iubim adevărul, ci adevărurile noastre adică deprinderile, acelea care ne servesc fără efort să trăim aşa cum am apucat. Dacă un păstor trece prin vreme săgetându-ne inima cu daruri noi, ne credem viața în primejdie şi sdruncinați cum sântem, scoatem acul gândului întărâtat.

Să iubeşti necondiţionat, fără răspuns, să iradiezi lumina spiritului tău până peste marginile lumii, să hrăneşti cu pâinea bunătăţii, să creşti şi să ajuţi în tot felul, fără să ai teama insuccesului sau a loviturii pe la spate. Să înalţi cântece de laudă vieţii, să vindeci rănile fraţilor tăi de suferinţă chiar şi atunci când te hulesc, să-i urci pe creste până la locul unde privirea lor ameţeşte.

Să creşti florile de foc ale dragostei, să umbli drumul greu sfârşit de osteneală pentru a purta lumina altora, a tuturor, a celor buni şi a celor răi, să suferi pentru ei în candoare şi măreţie.

Când eşti bun, darnic şi luminat, când serveşti şi suferi pentru alţii, când iubeşti prea mult, nu te aştepta la recunoştinţă, ci la răscumpărare. Când arăţi tuturor calea înţelepciunii şi virtuţii şi-ncerci să-i deprinzi cu adevărată omenie, pregăteşte-te pentru sgomotosul alaiu al răstignirii. S'a spus că-n lumea noastră, când calci pasul ascensional al umanităţii, nu ai decât un drept: să suferi şi să mori chinuit de acei pe care îi iubeşti. Ghimpe al plăcerilor uşoare şi al conştiinţei alterate, ei nu te pot considera om normal, om bun, decât poate după cântarea cea din urmă.

Cel ce osteneşte cu rodnicie, cel ce seacă isvoarele plânsului ce ne sfârşeşte pe noi oamenii, cel ce alungă pustiul întâmplător, numai acela urcă muntele vieţii, numai el cucereşte spaţiul spiritual al lumii. Acolo în creste totul pare făcut să lase ochilor noştri imaginea unei lumi mai bune, a lumii adevărate care întruchipează bunătatea, adevărul şi frumuseţea deplină.

Cel ce urcă muntele, omul care de milenii se luptă şi stoarce lacrămi din ochii săi luminoşi, acel care ştie că la sfârşitul

ascensiunei sale nu va găsi un cer searbăd, pustiu, pierdut în împărăția vântului şi norilor, omul acela va birui până la sfârşit.

Visul lui singuratic nu va mai fi luat în râs, visul lui şi dragostea lui vor arde urâtul şi mizeria multicoloră a omului unei civilizații barbare. Cugetul şi strigătul lui nu vor mai fi acoperite de cântecele ademenitoare ale lăutarilor vremii cu bani mulți şi suflet puțin, ci vor străbate departe până în inima lumii şi o vor trezi la o altă viață, la o altă lumină, abur nou ce va topi tot ceea ce nu rezistă marilor înălțimi.

Cel ce urcă muntele plin de credință, luminează cărările şi birue moartea, singurul tovarăş la acest drum greu. Noaptea şi luna cu ochii înşelători, noaptea şi stelele cu răsfrângeri de mister se topesc în calea netulburată a dimineții. Ah, zorile, zorile! Apare creasta rubinie apoi ca argintul şi floarea de crin. În privirile celui ce urcă muntele se adună tot focul dimineții, zarea albă, florile şi păsările, o mare de lumină cu fâlfâiri de înger. Un cântec neturburat urzeşte o lume ca-n ziua cea dintâi.

UNDE E OMUL?

pagina 112

01 | UNDE E OMUL?

Unde e omul bun, cel ce împarte bucuros bucata de pâine uscată, unde e omul care deschide zorile iertării şi dragostei, acela care creşte florile mele şi pe ale tale, frate, vecin sau pelerin? Îl căutăm mereu ca pe o lumină, ca pe o mireasmă, putere ascunsă a dragostei ce alungă urâtul şi topeşte suferința. Să batem lumea-n lung și-n lat, această lume atât de întristată, să rătăcim pe căile înfiorate ale cerului până când vom găsi țara unde cresc florile zilelor de la-nceput, acolo unde omul trăieşte în însăşi isvoarele vieții, punct de sprijin neschimbător al lumii noastre.

Unde e omul întreg şi puternic, omul bogat interior şi bine îndrumat, omul pur şi înamorat al absolutului?

Îl găsim arareori şi atunci numai în acele exemplare de splendidă frumusețe şi echilibru, ce trăiesc în zonele mai puțin expuse ale vieții de cetate, omul simplu, de o simplitate care atinge permanențele şi de o dragoste de adevăr care vede pe Dumnezeu, omul simplu care nu cunoaşte porțile căderii în fața tuturor tentațiilor unei lumi de desfrâu şi penibilă desfigurare.

Acest om nu cunoaşte arta de a înşela, viclenia, dar cunoaşte arta de a fi om, chip uneori sbuciumat, dar sublim, păstrător al tainelor existenței sale în lume.

Oamenii cred în genere că numai ridicarea pe o treaptă socială şi materială le poate garanta o stare aleasă, demnă de invidiat. Sânt oameni simpli care manifestă o reală noblețe, care respiră un aer sănătos şi străbat o cale de înțelepciune. Gândul şi fapta lor, hrănite din cele mai pure isvoare, împlinesc totul cu o inocență firească, apropiată florilor şi copiilor, astfel încât şi-n greşeală apar blânzi şi frumoşi.

Trecerea lor în lume este senină, bucuria - în muncă şi cumpătare în cântec şi rugăciune.

02 | URZEALA OMULUI

Tu, omule, nu te mândri, nu te închipui puternic, biruitor şi peste tot ce cuprinzi, stăpân. Nu te socoti veşnic în ce ai trecător şi putred, nu te îndumnezei când eşti un vâslaş greu încercat pe marea întinsă, nu rareori flămândă a lumii acesteia.
Tu femeie, nu te pierde în propriile tale vrăji, în frumusețea ta fără pereche. Darurile chipului tău nu ajung să sature nici setea păcatului consfințit al unui singur om, acela care ți-e bărbat. Nu crede fără măsură în frumusețea ta, mâine neîntârziat ofilită; atunci va trebui să-ți cauți rostul în alte părți ale pământului acesta atât de înşelător încărcat cu daruri noi.
Numai fărâma de lumină ce o simțiți străbătându-vă făptura câteodată, şi atunci numai mărginaş, numai sâmburele de veşnicie aruncat în voi - aur svârlit în chipuri de lut nefrământat - pot înălța puterea la rând cu năzuința şi asvârli un pod dincolo de moarte, în paradisul pierdut al unei lumi atât de flămânzite.
Acolo unde orientarea spiritului nostru este defectuoasă şi o conştiință superioară a rostului nostru în lume nu funcționează, împlinirea unui destin propriu nu este cu putință.
Cutreirând fără sens toate colinele apetitului şi plăcerii, nu putem obține o viața de echilibru şi armonie, o viață de creație. Adevărul se desvălue numai aceluia care ia o atitudine sinceră în fața problemelor vieții şi suferă cu demnitate, se desvălue numai aceluia care se deprinde să vadă lucrurile în realitatea lor dată şi posibilă, aceluia care se supune liber unui regim de riguroasă disciplină a spiritului.

Liniştea şi pacea nu pot fi cucerite prin delăsare şi înşelăciune, ci printr'o mare sforțare a tot ceea ce angajează ființa noastră către împlinirea unui destin uman superior.

03 | OAMENII SIMPLI

Rupți din legăturile fireşti ale condiției noastre angajați pe drumul tuturor tensiunilor inutile, de pe aceste poziții noi putem cuceri, dar cucerim o lume în care nimic nu durează, un univers mort.

Dorim ceva, dorim mereu, ceva care sa ne astâmpere orgoliul sau setea de parvenire. Ducem o viață febrilă, dar fără rod; derutați, căutam dulcele şi obținem amarul, amarul unei vieți care adună totul şi nu păstrează nimic, amarul unei vieți în care lumina e fumurie, munca e lipsită de bucurie şi dragostea e fără gust. Cugetul şi fapta noastră se desfăşoară într'o lume peste care domneşte teama şi efemerul.

În sat răsună mersul carelor şi mugetul vitelor, cântă jalea oamenilor, a râului şi a copacilor. Pe vârfuri dantelate joacă scânteile unui apus însângerat.

Iată această lume a satului, care fără bolta unui cer încreştinat ar fi coborât treapta cea din urmă a vieții animale, această lume e purtată de dorul unei vieți mai bune armonioase şi sublime, de dorul culmilor amețitoare unde omul îşi găseşte respirația largă a setei lui de absolut.

Câtă bucurie în ştiința omului şi cu cât mai naltă în neştiința lui ştiută. O muzică cerească îl poartă pretutindeni.

Oamenii noştri din popor, oamenii pământului par să trăiască o viață mai echilibrată şi nu rareori mai profundă decât a noastră, care nu rareori înseamnă o demisie a moralei. Apropiați de natura vie, bogată şi multiformă, înarmați cu o

ştiinţă a tuturor amănuntelor în marea massă a tainelor ce se deschid continu, meşteri artişti şi artişti meşteri, sensibili la întreaga gamă de forme şi culori a lumii aparente şi la puterile celei ascunse, stapâni ai virtuţilor care fac din lut esenţe, oamenii aceştia mai puţin evoluaţi material, simplii şi înapoiaţii confortului, ne întrec deseori în înţelepciune şi virtute.
Plini de elan sau măsuraţi, delicaţi sau aspri, dar întotdeauna sinceri şi demni în faţa problemelor vieţii, aceşti oameni la care simplitatea înseamnă esenţialitate, îmbină munca cu cântecul, durerea cu surâsul şi setea de adevăr cu frumuseţea.
Ei nu cunosc ca noi toate minunile ştiinţei şi ale tehnicii, dar cunosc sporul ascuns al lucrurilor şi sensul darurilor proprii naturii umane. Din tradiţie sau din carte, ei făuresc totul prin sforţarea proprie, din experienţa mereu înnoită cu fiecare ins ce vine pe lume.
O intuiţie vie şi adâncă, un elan creator fără limită, o comuniune perfectă cu lumea înconjurătoare - acel real viu şi tainic, nu acela mort şi banal al unor pretinşi cărturari - aspiraţie copilărească spre cer care niciodată nu le-a rămas pe de-antregul închis, acestea sânt însuşirile unor oameni care cu prea multă uşurinţă au fost socotiţi mizerabili.
Cine este acela care bate le porţile cerului să-i deschidă soarele cămările sale de foc? Să-l căutam în fiecare din noi!

OMUL, MISTER AL EXISTENȚEI

pagina 118

01 | OMUL, MISTER AL EXISTENȚEI

Condiția umană nu este aşa cum apare. Omul este o existență complexă, de o profunzime şi un sens greu de desluşit. Natura sa, locul pe care îl ocupă în ierarhia lumii, valorile ce le cuprinde şi sensul pe care el îl presupune dau omului o poziție plină de răspundere şi dintre cele mai dramatice.

Omul este marele mister al existenței.

Pentru a putea trăi o viață superioară, cu adevărat umană, pentru a se îndruma, omul trebuie să ştie care îi este condiția, cine şi cum este el situat în lume. Sântem în fața unor obligații intelectuale şi morale ce nu rareori depăşesc puterile noastre de discernământ şi de acțiune. Pentru fiece pas înainte este nevoe de un mare efort de cunoaştere dublat de o riguroasă practică a înțelepciunii şi virtuții.

În primul rând omul, cel de ieri, cel de azi şi cel de totdeauna, este o părticică minusculă, dar plină de grandoare a cosmosului şi armoniei universale. Cei ce experimentează cu amploare această dimensiune - pentru că nu toți o experimentează - pot să se înalțe sau să se frângă. A exista în lume în mod conştient nu este îndeajuns pentru că există şi posibilitatea de a cădea în lume. Până şi marele Pascal s'a speriat în fața spațiilor infinite.

Golul cosmic este imens şi catastrofic pentru cel ce îl trăieşte. E cutremurător să bați la porțile unui astfel de edificiu şi să nu-ți răspundă nimeni.

Omul se măsoară cu lumea în sens material, de aceea conştiința lui se frânge, de aceea când experimentează această dimensiune a condiției lui este atât de copleşit. Poziția sa în lume şi viață are nevoe de-o alta orientare, aceea a spiritului său activ care îi este specific şi prin care învinge lumea în

materialitatea ei imensă, infinită. În oglinda rațiunii şi conştiinței sale superioare se răsfrânge întregul univers; în fapta sa când este bine îndrumată, se răsfrânge ceva din însuşi misterul creației.

În acest fel lumea ne apare complexă, bogată şi profundă, dar totodată unitară, armonioasă şi echilibrată. Pentru a se putea împlini, omului nu-i este indiferentă poziția față de întreaga existență şi nici sensul vieții sale în act, adică acela al posibilului.

Cei mai mulți oameni pierd măsura lucrurilor şi ierarhia lor, pierd până la sfârşit disponibilitatea sufletească. În acest fel devin universuri închise, măcinați de marea singurătate şi plictiseală inutilității lor. Tot ce caută şi fac exterior, la nivel de senzație, nu e decât un refugiu din inconştiență sau disperare. Tonul trist şi grav al singurătății, neputința de aderare la lume şi viață în profunzimile lor cer un consum care nu e altceva decât un fel de preludiu al morții. Această condiție mizerabilă a omului nu poate fi depăşită decât atunci când universul personal se deschide şi valorifică tot tezaurul umanității de care dispune.

Noi, oamenii, existăm co-existând cu florile şi gâzele, cu oamenii şi Dumnezeu, cu universul întreg. Tot potențialul nostru de creație şi farmec trebuie acționat, redând însutit, redând până la cap, ceea ce am primit în germen.

02 | CINE EŞTI TU?

Trăim şi suferim laolaltă şi nu ne ştim cum nu se ştiu nici pietrele. Fiecare purtăm un nume, un nume adevărat. Ne simțim în el aevea, ne simțim adânc şi ne dorim noi înşine. Acest nume există pentru noi ca realitate vie, continuu ex-

perimentată interior, ca o realitate ce se impune; el cuprinde o ființă bogată, ceva asemănător unei păduri tainice cu isvoare şi cântece pure, mereu noui, mereu altele, o făptură vie cu gânduri şi daruri, acum împăcată, acum trudită, acum îmbucurată, acum tristă cât Muntele Golgotei.

Pentru cei din afară cine eşti tu? Eşti un obiect, o umbră şi nici atât: o cifră, o abstracțiune, două sunete indicând un obiect. Vezi cum se apropie oamenii de tine: indiferenți sau la fel cum se apropie de toți ceilalți, fără dragoste sau alt semn dumnezeesc. Pentru ei tu eşti altul şi altul eşti tu; poți să fii sau poți să nu fii, ca o brazdă de pământ, fără suflet, fără chip, fără durere şi cântec.

Cei care au experimentat în viață tristețea amară a unei singurătăți în mijlocul oamenilor, cei care au fost loviți şi îngenuncheați de inima lor secătuită, chin conştient din chin inconştient, rău din isvoarele răului purtat cu orgoliu şi prostie, numai aceia care au răscumpărat totul prin suferință pot şti ce înseamnă a fi aproape, a fi frate, pot birui închisorile omului şi culege aurul lumii, acela ascuns în jocul cerului şi-al mării vieții noastre spirituale.

Când fratele de destin, omul, se apropie de tine, cheamă-l şi cu puterea dragostei frânge întunerecul crescut între voi în atâtea chipuri, cu gândul tău iradiant desvălue-i tainele şi respectă-i sâmburele de lumină pe care însuşi misterul creației a angajat-o acolo unde nici nu bănuim. Toți cei ce ne înconjoară, toți cei pe lângă care trecem sânt pentru noi prilejuri de a ne încerca bucuria şi frumusețea noastră înşine într-o lume de durere şi moarte prematură.

În fiecare din noi există doi oameni: unul pe care îl vedem şi altul pe care nu-l vedem. Primul este omul fizic şi social,

cel de al doilea omul metafizic şi spiritual. Primul, omul aparențelor, cel de al doilea, al esențelor. Toate aprecierile şi faptele noastre greşite provin din înclinarea superficială şi comodă de a-l privi numai pe omul exterior.

Bine ar fi ca omul să apară aşa cum este, adică cel din afară să fie cel dinlăuntru. Lumea noastră însă e plină de contradicții şi aparențe înşelătoare, e plină de consecințele păcatului. De aceea, pe căile indicate nouă de o adevărată trăire în spirit, trebuie să risipim negura ce ne acoperă vederea, să frângem toate opreliştile care ne fac să nu pătrundem în inima şi taina fratelui nostru de destin, a celui cu care trăim şi ceea ce e mai grav şi neîndreptățit, a celui pe care vrem să-l judecăm.

Omul pe care nu-l vedem este cel adevărat, omul adânc al esenței proprii, acela al firii celei desprinse din ordinea divină a lucrurilor şi pe care numai setea noastră de absolut ni-l poate descoperi. Sinceri în sforțarea față de noi înşine, curați şi puternici în aceea față de lumea întreagă cu făpturile ei atât de minunat alcătuite, pas în singurătate, dar privire coborâtă cald între cei asemenea mie, iată o cale a bucuriilor celor din înalt ale omului.

Cel de aproape sau cel de departe, toți îți sânt frați. Mai bun sau mai rău, tras tot atât de poverile păcatului, omul este un univers tainic, sigur o alcătuire măiastră de umbră şi lumină, dar nu mai puțin sigur, o ființă dăruită cu calitatea, firea şi destinul său propriu față de care noi ca oameni nu putem fi indiferenți. Adâncimile atât de bogate ale spiritului său, noi nu le putem privi cu ochiul pământesc şi nici nu le putem apropia cu mijloacele obişnuite ale mâinii care caută mereu pentru sine. Fântânele acestea ascunse nu pot fi descoperite decât cu aceleaşi mijloace cu care ele au fost zidite, adică

ale cugetului şi faptei care în temeiul lor sânt cunoaştere şi creaţie, apropiere de absolut.

03 | STRĂINII DE APROAPE

În goana sa după o lume de forme şi culori schimbătoare, în setea sa de cucerire materială, omul de azi uită calitatea celui apropiat, a omului viu, a omului legat printr'un destin unic. Soţie, copil, frate sau prieten, toţi apar în aceeaşi ştearsă zare, toţi cu acelaşi chip străin, făpturi fără suflet, fără taină, întâmplătoare instrumente care de cele mai multe ori nu corespund nevoilor noastre de consum şi parvenire.

Făpturile acestea cu chip de om, pe care dacă nu le mai putem folosi, le aruncăm într'o lume de indiferenţă şi moarte, fără ca vre-o cută a sufletului să se mişte, sânt fraţii noştri de destin, sânt cei de aproape, uitaţii, străinii de aproape.

Dacă făptura noastră s'ar cutremura o clipă şi ar primi nevăzut frumuseţea învăţăturii Dumnezeului întrupat, dacă privirile ni s'ar încărca de dragoste şi îndemn, sub acele chipuri şterse de întrebuinţarea zilnică, sub acele forme şi umbre nesemnificative, am descoperi o lume adâncă, o viaţă tainică, o fântână de înţelesuri şi îndemn către o viaţă mai bună.

Străinii de aproape ne-ar apărea în acest fel oameni vii, fiinţe intime peste care bogăţia dragostei a căzut vertical, ca o lumină ce ni i-a deschis, ferestre minunate ale operei divine.

Lumea a crezut mult timp că lucrările ei merg bine dacă totul este gândit, idee devenită instituţie. Organizarea ştiinţifică este constructivă, dar ea trebuie luată în considerare în mod relativ, nu absolut. Ar fi prea simplu dacă fericirea oamenilor ar fi cucerită numai pe această cale. Universul uman e mult mai vast şi viaţa nu se lasă prinsă atât de uşor.

Raționalizând totul, cuantificând, omul şi manifestările sale devin un număr, obiect de statistică. În acest fel scapă ceea ce ne aparține ca făpturi concrete, cu însuşiri proprii.

Omul este şi participă la o ordine universală, dar există ca o realitate vie, concretă. Fiecare dintre noi sântem „un caz," o ființă bine şi propriu determinată, sântem existențe particulare cu însuşiri variate şi sensuri multiple, existențe ce închidem în noi o întreagă umanitate.

Sântem oameni, dar sântem cunoscuți sub un nume, adică identificați. Acest nume nu spune nimic despre ființa noastră, ci e doar o etichetă. Eşti un nume şi de aici încolo urmează imaginația: o mie şi una de chipuri, după puterea şi orizontul fiecăruia, dar toate necorespunzătoare omului viu, adevărat, pornit originar şi cu destin omenesc. Numele nu exprimă pe „tu," pe „celălalt," aşa cum el există în realitate; el este dezgolit de sens, fără conținut real, uneori neavând decât o valoare (funcțională) de acoperire, ca un număr, ca o cifră.

A cunoaşte pe cineva înseamnă a te depăşi pe tine însuți, a coborî în adâncimile şi tainele ființei sale, a te dărui lui ca unei existențe deosebite şi apropiate deodată. În acest fel vei cunoaşte cu adevărat, vei judeca drept şi vei mărturisi bucuria de a nu fi singur pe lume.

LUMINILE ORAȘULUI

pagina 126

01 | LUMINILE ORAŞULUI

Oamenii vin mereu către luminile oraşului, ale cetăţii moderne pe care o cred încărcată de toate binefacerile civilizaţiei. Vin curioşii, vin naivii, vin însetaţii de strălucire şi putere. Ei cred că aici vor găsi tot binele şi prisosul lumii acesteia.

Cetatea modernă cu cântecele sale de sirenă atrage, dar nu satisface setea celor ce caută frumuseţea. Omul aici duce o viaţă deschisă mai mult zodiei sale biologice; e o goană continuă pentru cuceririle unei vieţi exterioare. Cei care caută libertatea, dragostea şi creaţia, setea de absolut cu toate florile spiritului, au de dus o bătăile grea într'o lume potrivnică, ce nu păstrează astfel de lucruri nici în cămările conştiinţei sale. În inumana „luptă pentru existenţă" un om e ca un lucru şi un lucru nu e nimic în afara uzului zilnic, trecător şi până la urmă, inexistent.

În condiţia tristă a acestei vieţi îşi duc zilele lor de bucurie înlăcrămată o seamă de oameni pe care metropola îi ignoră. Ei rătăcesc încrezători într'o lume mai bună. Flori delicate ale umanităţii noastre, purtători de bună veste, aceşti oameni nu şi-au trădat destinul şi nu au renunţat la calitatea lor; copaci singuratici într'un climat potrivnic, poartă în ei neatinse frăgezimea începutului şi suculenţa rodului.

Loviţi şi umiliţi, în cel mai bun caz ignoraţi, aceşti oameni au mângâiat, au înălţat şi au săturat din prisosul inimii lor pe toţi cei ce-i înconjurau. Ei au venit să afle isvoarele luminii şi au rămas în ea chiar atunci când nimic nu-i ajuta să rămână. Aceste flori delicate ale unei grădini pustiite, duc o viaţă de puritate şi chin într'o lume care nu vede nimic dincolo de satisfacerea unor apetituri periferice; nici chiar propria sa nenorocire.

Sensul existenței lor? Roua dimineții de vară în vreme de secetă.
Etica marilor cetăți aduce o stare de înflorire mai ales celor ce sânt dornici de putere şi bunuri materiale. Într'o lume în care unitatea de măsură este banul şi relațiile, în care însăşi gloria revine celor ce le posedă, este uşor de înțeles că valoarea proprie a omului contează mai puțin şi că succesul este în primul rând apreciat.
Dacă pe această dimensiune a vieții se situează bunul suprem, e de la sine înțeles că înțelepciunea şi virtutea nu vin pe căile dragostei de adevăr, de abnegație, de respect al omului. Pentru mentalitatea curentă, o situație bună nu o poate dobândi decât acela care se supune regulelor unei arte pe cât de riguroase, pe atât de sigure: arta de a parveni. Succesul este rezervat în deosebi celor ce sânt „deştepți," ceea ce vrea să spună că el revine oamenilor calculați şi egoişti, acelora care nu văd şi nu fac nimic dincolo de interesul personal - acela ce-l socotesc ei a le fi propriu -, interes pentru care la nevoe cei ce apar în cale, toți trebuie să cadă ca spicele sub seceră.
Omul acesta prea personal, adesea rău şi nu rareori indiferent, se socoteşte deținătorul unor virtuți excepționale şi magicianul adevăratului progres. În realitate, el deține numai secretele artei de a parveni, hrănite de un fond moral care pe cei buni îi poate nărui.
Dar luminile marilor oraşe mai pot face vizibile şi alte aspecte, între care rafinamentul pare să ocupe un loc important în profilul spiritual al lumii moderne; judecat în sine, rafinamentul nu e un păcat, dar rămâne să-i definim sensul.
Există un rafinament al artelor, al esteticei civilizației care dă strălucire condiției noastre cotidiene şi există un altul al

conştiinţei, al stilului moral de viaţă, care poate aduce o şi mai mare strălucire. Natura noastră însă fiind dublă pune în lucrare rafinamentul viciilor şi nedemnităţei omului, om care îşi amplifică orice cădere până la forme de subtilă artă.

Întotdeauna au existat oameni căzuţi, dar niciodată ca azi nu s'a făcut din aceasta o formă a superiorităţii. Un astfel de om a putut apărea oricând şi oriunde, dar el se recunoştea ca atare, nu se manifesta ca un reprezentant al progresului sau ca un simbol social.

Luminile cetăţii moderne sânt prea tari şi se vede totul.

02 | EXCITANTUL EXTERIOR

Viaţa noastră se angajează tot mai mult în lumea exterioară. Oamenii merg ca purtaţi de un demon nevăzut, merg să cucerească o lume de senzaţie, o lume de plăceri şi revărsat tumult.

Într'o lume care caută adevărul, binele şi frumuseţea, exclusiv în satisfacerea nevoilor materiale, nevoi ce sânt într'o continuă creştere, sensul vieţii noastre capătă un caracter exterior. Suportul întregii noastre vieţi cade dincolo, în afară, asupra mediului înconjurător de la care aşteptăm totul. În acest fel, condiţia materială a vieţii umane şi sensul ei se confundă. Consecinţele nu au întârziat să apară.

Prima consecinţă a acestei orientări a fost fragilitatea sufletească, neputinţa de a da un conţinut propriu şi un profil precis vieţii intelectuale şi morale. Un om care trăieşte numai pe plan exterior, se epuizează într'o lume de senzaţii şi aspiraţii periferice dezordonate, într'o lume întâmplătoare şi amorfă. Trăind exterior, fiecare dintre noi ne punem la dispoziţia acestui exterior. În acest fel nu mai putem dispune de o forţă

ordonatoare şi nici nu putem găsi puncte de sprijin durabile care să dea stabilitate şi unitate fiinţei noastre morale. Singura ieşire care ne mai rămâne este plăcerea.

În jurul nostru totul apare ca un anume făcut să ne îmbie, să ne poarte către împlinirea dorinţelor, nu rareori isvorâte din straturile cele mai impure ale făpturii noastre. Viaţa [de azi duce] la epuizare. Setea noastră de cucerire este hrănită continuu de-o ambianţă plină de plăceri efemere ce lasă-n suflet gust amar.

Totul pare orientat în aşa fel încât omul este tot mai mult antrenat pe un drum care îşi încheie toate momentele penibile într'o plăcere. Munca, socotită ea însăşi penibilă, este primită în speranţa că la sfârşitul ei vine compensaţia plăcerii.

Vedem în jurul nostru o viaţă febrilă, dar goală; în goană după senzaţii cât mai tari trăim o viaţă flămândă, de alungare, de schimbare continuă. Omul nu-şi este lui însuşi suficient şi nu suportă singurătatea. El caută să se distreze, iar dacă nu se distrează se plictiseşte, stare născută din eşuarea năzuinţei continue către plăcere. Plictiseala arată cât de superficiale sânt năzuinţele noastre şi cât de goală ne este viaţa, viaţa care devine în acest fel o câmpie înşelător colorată şi nerodnică, cântec de leagăn în margine de mormânt.

A doua consecinţă a căderii într'un mediu exterior care ne absoarbe este apariţia unui mod tragic al vieţii nerecunoscut ca atare, dar trăit din plin mai ales de către cei ce ajung să aibă cunoştinţa caracterului superficial şi efemer a tot ce consumă ei cotidian.

În fond fluctuaţia, nestabilitatea, cele o mie şi una de chipuri pe care sântem nevoiţi să le luam zilnic dau naştere unui tragism specific condiţiei noastre contemporane. Am

cucerit lumea externă, dar ne-am pierdut pe noi înşine într'o continuă goană după un bine iluzoriu care ne epuizează în mod inutil.
Exterior orientat, omul vremii noastre nu mai poate trăi o viață personală, o viață intimă, proprie; el nu-şi mai aparține, nu mai e liber pentru că traeşte continuu sub domnia excitantului exterior. Mânat de puteri străine, acest om îndeplineşte rosturi de dincolo de natura şi năzuințele fireşti ale condiției sale; mai mult decât atât, viața sa sufletească se risipeşte după atât de variatele şi neprevăzutele chipuri ale datelor exterioare care îl solicită continu. Omul acesta nu mai poate avea o viață sufletească aşa cum legea de aur a naturii sale i-o cere; el nu mai are nimic din ceea ce îi înfloreşte făptura: structură, sensibilitate, viață interioară proprie. Cel ce-şi vede singur căderea, cel ce experimentează continuu goana fără rost a unei vieți exterioare, acela se simte singur, în fiecare zi, în fața gurii deschise a morții, fără să moară.
Nouă, oamenilor de azi, ne lipseşte răgazul sufletesc, nu mai putem sta de vorbă cu noi înşine, nu mai putem fi stapâni la noi acasă, adică în interiorul nostru; ne lipseşte climatul moral al funcțiunilor proprii şi de aci lipsa de personalitate.
Pe omul bogat sufleteşte şi stăpân pe rosturile sale proprii şi de îl doare viața, el o ştie îndruma către un act de creație. Purtat de aceleaşi doruri albastre ale salvării, el face să rodească bogat fiece clipă, fiece suflu până la temeliile lumii şi ale sufletului său însuşi. Acest om nu e frânt niciodată; el bea din plin fără oprire, aburii calzi şi aromați ai vieții. Poate fi trudit, poate fi întristat, dar niciodată nerodit, sfârmat; el poate avea dureri că-i om, rămas om, alungat de doruri peste puterile sale, dar lui nu-i este furată clipa, stinsă prezența spiritu-

lui creator şi în acest fel înlăturată viața, în condițiile potrivite naturii şi destinului său propriu.

03 | NU E TIMP

Basmul copilăriei şi elanul tinereții preamăresc omul şi creațiunile sale, atitudine care principial judecată are un sens afirmativ. O poziție critică însă cere mai multă prudență, tocmai pentru a nu fi nevoiți să retragem această încredere necesară.

Ritmul de viață al lumii de azi este din ce în ce mai puternic. Oamenii mărturisesc tot mai mult lipsa de timp. Să fie acesta un bine?

Omul vremii noastre nu are timp. E activ la disperare şi nici nu ştie măcar de ce; mărturiseşte deseori că-l forțează lupta pentru viață. El nu are timp pentru sine, pentru familie, pentru prieteni, pentru nimeni, nu are timp să cugete, să lucreze, să se odihnească, nu are timp să trăiască. Şi-a pus rotițele lui Mercur la picioare şi i-a dat drumul.

Un mare industriaş american, când i-a venit sfârşitul, se spune că ar fi exclamat: ce am făcut, unde e viața mea? Nu am trăit! Şi omul fusese foarte activ; dovadă, averea pe care o acumulase.

Sensul vieții noastre este mai mult spațial, exterior, de aceea în cele mai multe cazuri trăim periferic. Timpul spațializat, cum ar spune un filosof, timpul matematic, măsurat cu ceasul, nu ne poate aduce un adevărat sentiment al trăirii. Ne lipseşte timpul interior, colorat şi viu, bogat în evenimente, singurul care ne-ar putea centra viața şi ne-ar da sentimentul că existăm în lume. Acesta este timpul meşterului medieval care a lucrat în lemn şi sidef o operă ce a durat 40 ani, e tim-

pul lui Fra Angelico care picta, cânta şi se ruga deodată şi al lui Antonie Mogoş, ce a făcut dintr'o gospodărie ţărănească o operă de artă. Aceştia aveau timp.

Lipsa de timp a dus la lipsa de conştiinţă şi la superficialitate. Activ continuu şi grăbit, omul de azi nu are bucuria lucrului bine împlinit; el nu e stăpânit de acel fior al conştiinţei superioare prin care se desăvârşesc lucrurile, fie că învaţă litera, că sădeşte un pom, că face o spiţă la roată sau o poesie, că are răspunderea unei opere personale sau colective.

Pe acest om febril consumat de ritmul unei vieţi trepidante, conştiinţa nu l-a mai cercetat, aspiraţiile nobile nu l-au mai tulburat şi răspunderile nu l-au mai cutremurat.

Dacă e serios şi conştient, cucerit de munca lui ca de o misiune, omul e mare şi când crede că e mic, în sforţarea sa modestă. Măestria sa în formă şi în sens, păstrează continuu ceva din fiorul viu al creaţiei. Ţăranii vechiului sat, când muncesc cântă. Ei lasă ceva din fiinţa lor în fiece lucru, oricât de mărunt ar părea, lucru ce iese din mâna lor însetată. În acest caz, meşteşugul şi fapta, în general, sânt în contact cu arta şi creaţia.

Se pare că, între noi, doar marii savanţi şi artişti mai păstrează profunzimea gândirii, consumul interior şi creaţia aproape religioasă a operei lor. Cei mai mulţi dintre noi am pierdut aceste simţuri şi ne irosim inutil şi trişti.

01 | SETEA DE VIAȚĂ

Cei mai mulți oameni se uită şi se neagă pe ei înşişi. Dorința de a trăi, care e un bine în sine, lipsită însă de adevăr şi demnitate, ne alungă continuu, biete ființe nelimpezite, către apele tuturor cedărilor şi îngăduințelor.

Câtă sforțare, câtă agitație, câtă speranță şi îndemn pentru o lume de aparențe înşelătoare.

În goana lor după tot ceea ce satisface imediatul, nevoile inferioare ale vieții, în setea lor de senzațional, oamenii ucid puterea spiritului şi închid soarele frumuseții lor interioare. Bătuți de aripele tuturor vânturilor, purtați într'o lume care nu mai este umană, oamenii se cred cuceritori, dar sânt robi consumați, se cred bogați, dar sânt săracii pământului.

Ce e viața aceasta pentru cei mai mulți dintre noi? O toamnă continuă printre copacii căreia cântă glasul stins al frunzelor îngălbenite.

Ce înțeles şi ce rost are o astfel de viață? Oamenii nădăjduiesc mereu, cred în ceasul bun al înfloririi. Dar zilele se scurg mai repede sau mai încet, una la fel cu cealaltă, monotone în cenuşiul lor, până ce omul nici nu se mai întreabă de ce e atât de chinuit, de ce e numai umbră şi oboseală.

Oamenii pornesc însetați de viață şi cei mai mulți isprăvesc prin a nu mai dori nimic: nici cântec, nici lumină, nici floare şi nici rod, doar apă şi pâine să le ducă zilele. De ce şi unde? Nu interesează!

Viața celor mai mulți oameni e tristă şi aspră, mergere pustie într'o aşteptare nelămurită. Puțini îndrăsnesc să o ia de piept să-i scuture moartea din oase şi să o poarte pe căi noui, pe căi pline de rod şi vrednicie.

Oamenii greşesc pentru că confundă liniştea cu bogăția ma-

terială şi huzurul, înţelepciunea cu abilitatea şi viclenia, bucuria cu plăcerea sensuală. Sufletul lor însetat de pace şi lumină se scaldă continuu în apele tulburi ale răului care nu rareori, pentru a se infiltra, îmbracă haina albă a nevinovăţiei.
Noi nu ştim ce înţeles au zilele noastre mereu durute şi ne înăbuşim înainte de a ajunge la porţile libertăţii; cădem fără voe în pacea nocturnă, în pacea fără suflet a unui final agonic.
Mergi în viaţă ca şi când nimic ireparabil nu s'ar întâmpla. Dacă eşti judecat şi lovit pe nedrept, mergi înainte hrănit de speranţa unei lumi mai bune. Fii mulţumit că ai fost lovit pentru biruinţa demnităţii omului şi eşti învins acolo unde numai cei conduşi de spiritul subteran, înving. Poartă-ţi gândul mai departe, nu te întrista şi nici nu te sbate în zădărnicia revoltelor, poartă-ţi cugetul şi fapta către ţara unde efortul e poezie şi suferinţa se preschimbă în bucurie.
Dacă eşti curat şi bun, greşeşti acolo unde numai copilul greşeşte şi plângi acolo unde lacrima e roua dimineţii.

02 | LUMEA NOASTRĂ

Lumea noastră, oricât de bine am crede-o întocmită, are fisuri şi umbre. Fapta noastră, oricât de plină de îndemn ar fi, rămâne nesatisfăcătoare. Noi, oamenii, ne încercăm în tot felul stimulând sufletul unei vieţi de tumult şi zădărnicie până ce inima nu ne mai bate.
Ori de câte ori omenirea a stăruit în etica plăcerii, ea s'a frânt, şi-a închis mersul ascensional; nicicând pornită pe această cale, nu şi-a putut opri căderea. Nimic nu se împlineşte, totul cade în zădărnicie, umbre înşelătoare peste o mare de sforţare şi chin, dacă omul nu porneşte şi nu se sprijină pe o raţiune superioară universală şi pe o ordine spirituală durabilă.

Dar oamenii nu înțeleg nici azi acest lucru. S'au ridicat, s'au sbătut şi s'au răstignit rătăcitori, barbari şi inutili în cuget şi în faptă. Au alungat frumusețea ce se profila în orizont şi au sdrobit binele nevăzut de superficialitatea lor, părăsind modelul divin pretutindeni prezent, în ei şi dincolo de ei.

Sântem duşmanii lumii acesteia şi ai propriei noastre vieți, sântem din neştiință şi desfrâu. Iubim lumea făpturii, aşa cum nu se cuvine, o iubim scrijelați de cuțitul păcatului.

De o mie de ani, de două, de trei poate nici nu ştim de când, oamenii se luptă să iasă din apele morții, caută floarea binelui şi o află pe aceea a răului. Neştiuți de ei înşişi, rătăcesc prin vremuri căsniți de doruri pătate, aşezați în staulele rău mirositoare ale plăcerilor. Puținii inspirați, pelerinii adevărului viu, au fost alungați şi răstigniți, au fost frânți în carnea lor plăpândă de către soldații spiritului subteran.

Apropierea de adevăr e o zăbavă, o tristă chemare, nimic mai greu şi mai temător pentru bucuriile omului, cucerite numai cu buricele degetelor. Vrăjite ne prind, ne cuprind şi ne joacă jocul desnădejdii, pe cât de iute pe atât de gol, jocul înşelător al urâtului chip fără chip, ce fuge înspăimântat la cântecul cocoşului.

Dragostea de noi înşine, noi înşine ai trupului, dragostea pentru o lume care nu cunoaşte decât zorul către descompunere şi moarte nu ne poate niciodată linişti, nu ne poate mântui. Dragostea de adevăr, de om sfințit, de lucru tainic hrănit ne deschide calea eliberării, calea bucuriei supreme şi a luminii după care tânjesc toți cei ce au în inima lor un prisos de omenie şi îmbucurată cercetare.

De ce oare sântem atât de slabi, de ce ne lăsăm purtați numai de legile firii celei de jos, casă, gradină şi ogor, toate puse

sub semnele răului? De ce amăgim făptura, chinuită şi aşa de păcatul ei firesc? Nu putem oare să spălăm lucrurile, să le trecem soarele prin inimă şi să le facem din nou ca-n zorii zilei de la început?

Lumea aceasta e urâtă că sântem noi urâți. Dar lumea e frumoasă prin puterea noastră de a cuceri esența lucrurilor, adică veşnicia lor prin credința în cupola albastră care dă picăturii de rouă aceeaşi putere ca şi oceanului, de a oglindi soarele omului sărman cu aceeaşi tărie ca a sfântului, de a răsfrânge chipul luminat al divinității.

Lumea noastră e frumoasă, precum sufletul nostru e frumos, frântură din măreața taină a dragostei şi creației.

03 | CE ESTE „MAI BINELE?”

Omul a învins molimele şi a cucerit spațiul cu toate bogățiile pământului, dar nu s'a învins şi nu s'a cucerit pe sine. Cuceririle materiale, oricât de mari ar fi, nu pot înlocui şi nici măcar compensa pierderile în ordinea morală şi spirituală. Epoca nouă, la temeliile căreia jertfim şi pentru care luptăm azi, nu poate începe fără o restabilire a ordinii morale în care spiritul nostru trebuie să devină o prezență activă.

Ce am făcut noi din treptele suferinței şi ale singurătății pe care le-am trecut pentru a merita o soartă mai bună? În primul rând trebuie schimbată atitudinea noastră față de lume şi viață: lumea şi-a pierdut grandoarea şi viața, misterul. Nu pentru că ele nu mai au aceste atribute, ci pentru că noi le-am diminuat, le-am sărăcit, diminuând şi sărăcind spiritul cu care le-am privit şi tratat.

Cugetul şi fapta noastră trebuie revoluționate. Să devenim alții, să devenim mai profunzi, mai stăruitori ai binelui şi

până la sfârşit mai responsabili față de natura şi destinul nostru.
Că omul de azi iubeşte confortul, că apreciază inteligența şi că aspiră să se bucure de viață, acestea toate nu constitue în ele însele un rău, ci dimpotrivă. Numai că peste toate domneşte ideea binelui material, singurul bine posibil şi demn de a fi luat în seamă, ceea ce a făcut ca acestea toate să devină un păcat. Orizontul lor a fost eronat şi sensul deviat.
Omul iubeşte confortul, atât de dorit de către noi toți, dar aceasta nu e suficient pentru a ne salva. Omul şi-a creat un mediu artificial în cadrul căruia el nu poate rezista, în primul rând biologic şi se uzează continuu. Viața omului de azi s'a rupt complet de mediul natural care l-a condiționat. Saltul condiției noastre a fost prea mare şi s'a produs brusc.
Pe plan intelectual omul se mobilează cu cantități mari de cunoştințe, ceea ce nu satisface activitatea noastră intelectuală. Memoria s'a dezvoltat în detrimentul gândirii. Ideea a putut sclipi şi datele au putut întemeia, dar nimic nou nu a putut naşte fără o ordonare a lor, fără o disciplină care să-i îndrumeze procesul, un proces îndelung şi complex. Cu toate cunoştințele lui, omul de azi suferă de o manifestă criză a gândirii.
Pe plan sufletesc, omul contemporan prezintă un peisaj şi mai trist. Orientat spațial şi exterior supus unei vieți de tumult şi agitație, risipit şi superficial, în general omul de azi nu mai poate trăi o viață de concentrație şi nobile aspirații. Incitat continuu şi uzat, el caută plăcerea, vrea să-şi trăiască viața.
Lumea contemporană, atât de orgolioasă în cuceririle ei, cuceriri imense în domeniul material, nu mai poate aduce omului cel mai de preț lucru; răgazul sufletesc şi bucuria de a trăi.

O lume întreagă aşteaptă salvarea.
Noi, cei de azi, sântem datori să cunoaştem bine condiția noastră, sântem datori în primul rând să înlăturăm tot ce ceea ce ne face să alunecăm pe căile senzației şi epicureismului şi apoi să încercăm o reconstrucție a vieții noastre pe marile dimensiuni ce le permite natura umană. Vastitatea spiritului nostru, puterea generatoare de care dispunem, gândirea profundă ce dă transparență lucrurilor ne pot duce pasul acolo unde trebuie să fim: în deplina noastră umanitate.

PUTERI ORDONATOARE

pagina 142

01 | PUTERI ORDONATOARE

Daca suferința este prezentă în viața omului nu mai puțin prezentă este setea de a o încercui. Omul a reuşit în ştiință şi tehnică, a reuşit în arte, dar nu a putut încă întrona binele pe cuprinsul vieții lui; nu l-a putut întrona pentru că o ordine morală nu a fost stabilită. Făptura sa, infirmă pe aceasta dimensiune, face să crească continuu roadele eroismului, cu apetitul şi sensualismul său.

În fața acestei situații, oamenii reacționează în mod deosebit, după structură şi orientare, după spiritul care îi guvernează. Unii încearcă să doarmă într'un vis de floare şi parfum, un vis al iluziei ce aduce cu sine o stare de linişte dulce, fără care să mai încerce experiențele grele şi roditoare ale adevărului. Alții, mai încrâncenați vor să reclădească paradisul pierdut cu ajutorul perfid al şarpelui.

Oricâte milenii de civilizație au fasonat făptura noastră, oricât de iradiante au fost exemplele unei aristocrații de spirit, astăzi ca şi ieri omul rămâne cel de totdeauna, o ființa dublă care numai printr'o bună orientare şi o disciplină severă se poate salva.

Fără orizont spiritual şi fără energie disciplinată nimic nu se duce la bun sfârşit, nimic nu se poate întocmi cu sorți de a dăinui. Fără puterea de a rămâne pe o poziție fermă de a munci şi clădi fără întrerupere la o operă începută, omul nu poate nădăjdui la nimic durabil.

Buna orientare a spiritului, statornicia în lucru, răbdarea în suferință sânt condiții morale creatoare. Ele reprezintă o domnie a spiritului asupra materiei, o disciplinare a lucrurilor întâmplătoare.

Cel ce ştie câte spărturi sânt în firea omului, cel ce îşi cunoaşte

rosturile superioare, se ridică împotriva tuturor înclinațiilor şi căderilor în apele amăgitoare ale desordinii, ale uşurinței şi delăsării, îşi stăpâneşte tentațiile şi domn în domnia lui proprie, creşte puternic învingând toate potrivniciile.

Noblețea firii noastre stă tocmai în aceste sforțări care ne fac stapâni pe noi înşine, aşezându-ne dincolo de țara vânturilor, într'o atmosferă de statornicie şi creație.

Omul, pentru a putea trăi în această lume unde se întretae atâtea drumuri, unde se află o atât de mare diversitate de sensuri, unde mulțimea infinită de forme şi culori îl fascinează şi-l cucereşte, are nevoe de-o ordine altă decât cea materială, are nevoe de ordinea rațiunii şi spiritului.

Întotdeauna omul a avut mari slăbiciuni în fața lumii exterioare; s'a lăsat tentat şi cucerit, s'a lăsat purtat şi risipit până la epuizare. Obscurități nu lipsite de legătură cu viața animală din noi sau cu spiritul negației ne poartă către zonele impure ale existenței. Aceasta pentru că omul s'a sustras ordinii superioare a lucrurilor prin care numai lumea noastră ruinată se poate reclădi.

Prezența unei activități spirituale ordonatoare ne scoate din mirajul lumii acesteia cu întreg cortegiul său de bucurii efemere, ne ordonează şi unifică gândul, ne întăreşte funcțiunile spirituale şi ne aşează pe o treaptă de la care lumea şi viața pot fi cucerite integral. În acest fel, lumea noastră cu păcate şi suferințe, cu idealuri sfâşiate şi credințe dubioase, poate fi suportată fără să mai producă vre-o spărtură în ceea ce ne este dat ca făpturi ale rațiunii şi spiritului.

Recunoscând o ordine superioară a lucrurilor în cele ce se văd şi în cele ce nu se văd, omul nu mai este supus şi alungat de către forțe inferioare, ci se înalță deasupra lor, le bi-

rue şi se eliberează pentru a-şi împlini rostul, punând în valoare tot ceea ce constitue structural şi funcțional, umanitatea sa. Prezența unei ordini spirituale superioare ne rupe din tragicul tumult al unei lumi de aparențe, dă sufletului nostru însetat de perfecțiune mai multă putere, ne poartă pe calea unui destin propriu, taină în marea taină a aceea ce sântem şi mai ales în ceea ce putem fi.

Sforțarea noastră de azi şi de totdeauna nu poate merge întâmplător; munca şi cântecul nostru trebuie să aibă o noimă, un sens fără de care totul s'ar nărui.

Lucrurile nu merg ascensional de la sine. E nevoe de un sens şi o ierarhie, e nevoe de o inteligență şi un spirit ordonator. Şi aici începe responsabilitatea omului care nu e numai determinat de anume condiții, ci şi determină el altele. Nu numai datele exterioare trebuie luate în seamă, ci şi datele noastre interioare, spiritul ce ne guvernează. În acest fel, spiritul este creator, ordonator, dar şi responsabil.

02 | SFORȚAREA PROPRIE

Nevoia continuă după o viață alunecată pe deasupra lucrurilor, fuga din fața unui destin de rigoare şi răspundere fac din om un înamorat al aparențelor. Supunerea față de o lume exterioară cu formele şi ademenirile ei i se pare îndeajuns pentru ca făptura sa atât de delicată să fie salvată.

Natura umană este căzută, dar nu este iremediabil căzută. Păcatul stărue-n noi ca un spin, dar nu sântem numai un pustiu, ci şi grădină cu flori înmiresmate. Putem fi răi, josnici şi cruzi, dar cunoaştem şi bucuria dragostei, a iertării şi creației. Încotro mergem?

Orice uşurință sau nepăsare ne poate arunca fără veste în

oceanul tuturor impurităților şi instinctelor primare. E o mare greşeală să se creadă în răul firesc şi fatal al naturii umane, dar nu e mai mare rătăcire ca aceea de a crede în bunătatea sa naturală, care ia omului orice energie, orice elan, orice aspirație către ceva mai înalt decât starea sa, la zi.

„Omul bun de la natură" e o iluzie a filosofiei moderne. Creşterea sa în voe duce de cele mai multe ori la cădere. Plinătatea sa duce la uşurință şi orgoliu. Omul lăsat liber în bunătatea sa naturală îşi împlineşte tocmai bine toate dorințele, toate instinctele şi puterile sale periferice, fără putința de a le zăgăzui în vre-un fel.

Pentru a se bucura cu adevărat, omul trebuie să se ridice deasupra firii (în înțeles biologic), să învingă natura subumană, să învingă adică această natură tristă, amarnică a făpturii noastre, care ne chinue, ne înăbuşe, ne omoară frumusețile. Omul trebuie să se învingă pe sine, să fie propriul său stăpân, alungând tot ceea ce îl robeşte lumii exterioare materiale, tot ceea ce îl desfigurează ca ființă spirituală, adică îngăduințele tuturor care-l pot schimba în animal de pradă. Omul nu are orizont, nu are chip, nu are putere, nu are plinătate şi frumusețe până ce nu-şi este sieşi domn, domn al cugetului şi faptei sale, poartă deschisă spre minunata țară a spiritului. Omul e om adevărat, cuceritorul sublim al lumii şi vieții, numai când ştie cine este şi luptă să câştige plenitudinea propriei sale condiții.

O doctrină politică şi morală (Iluminismul) ne-a obişnuit în ultimele două veacuri să socotim ca ideală o viață liberă, dar nu mai puțin întâmplătoare, o viață în limitele libertății de a face răul. Educația nepăsării şi a delăsării a dus de la îngăduința de a face răul celuilalt, la libertatea de a şi-l face sieşi.

Natura noastră fiind dublă, nu s'a ştiut bine ce anume trebuie să cadă. Neştiind acest lucru, socotind că mergem tot mai mult către eliberare, am căzut în robie. Idealurile unei libertăţii exterioare ne-au făcut să cultivăm frenetic toate năzuinţele firii noastre căzute şi să părăsim până la stingere scânteia ideii şi a spiritului creator în noi.

Adevăratul om apare atunci când omul interior devine stăpânul celui exterior, atunci când inteligenţa şi spiritul ne îndeamnă să facem ordine şi să ierarhizam tot ceea ce ne alcătueşte integral fiinţa. Cine lucrează astfel nu poate să rătăcească pentru că el pătrunde adâncimile fiinţei sale spirituale şi porneşte de la ceea ce constituie iniţial şi fundamental fiinţa umană. Lupta sa de aci încolo este purtată pentru o stăpânire a tuturor tendinţelor primare violente în orice forme s'ar manifesta, o îndrumare a lor şi până la sfârşit, o transfigurare a naturii omului.

Nu putem fi oameni fără o dezvoltare a fiinţei noastre în libertate, dar nu putem fi liberi fără o disciplină proprie, o supunere în sensul marilor lupte pentru ascensiuni faţă de tot ceea ce ne aparţine esenţial şi originar ca făpturi pe treapta de sus a existenţei.

Libertatea manifestată oricum şi la orice ne duce la robia naturii noastre căzute şi la moarte spirituală. Libertatea, disciplină proprie naturii morale, libertatea îndrumată sub lumina unui ideal ne rodeşte aşa cum numai pomul îngrijit rodeşte.

Natura ne dă toate libertăţile; rămâne în seama noastră să le alegem pe acelea care duc la împlinire şi nu pe acelea ale negaţiei. Natura e în noi în chip deplin; rămâne în puterea şi înţelepciunea noastră să o exprime în forme noui, să o

transfigurăm sub domnia rațiunii şi spiritului, care singure desăvârşesc ceea ce natura numai indică.

03 | DE LA SUCCES LA DEPĂŞIRE

Tot cuprinsul nostru de bogații materiale nu ne ajuta cu nimic la înțelegerea lumii şi vieții, la ridicarea pe treptele superioare ale existenței a spiritului cu care sântem dăruiți, dacă reducem sfera umană de existență numai la aceste dimensiuni. Cine trăieşte numai în orizontul închis al ogrăzilor sale, cine se luptă numai pentru bogății efemere, acela nu poate nădăjdui niciodată că i se vor deschide porțile înțelesului, că va cuceri ordinea spirituală şi va trăi bucuria armoniei universale.

Omul nu este bogat şi puternic numai prin cucerirea unor obiect materiale şi nici prin spațiul pe care îl stăpâneşte pentru că în acest fel conştiința sa se îngrădeşte, ființa lui se împuținează. Şi aceasta nu pentru că bogăția materială în sine ar însemna ceva rău, ci pentru că omul se supune de bună voe unei îngrădiri care, în raport cu natura sa complexă, înseamnă o nesocotință atât față de viața interioară, cât şi de destinul său.

Omul este mare atât cât se întinde cuprinsul său intelectual şi spiritual, atât cât stărue conştiința lui în raport cu cosmosul şi existența. Omul este tare şi bogat atât cât poate renunța la sine, atât cât poate dărui, căci numai dintr'un prisos interior şi dintr'o universală stăpânire pot veni aceste puteri.

Omul nu este ceva dat definitiv. Omul are în însăşi natura sa condiția unei creşteri continue, el merge către o realizare deplină. Aş fi sieşi îndeajuns înseamnă a fi animal sau Dumnezeu; omul nu e nici una, nici alta.

Omul reprezintă cea mai de sus formă a existenței de aici. Şi aceasta este cu putință tocmai prin conştiința ce o are, prin năzuința care stărue dincolo de ființa sa efemeră, prin setea de absolut prinsă în făptura sa. Omului i-a fost hărăzit să se sforțeze către noui cuceriri, să se înalțe, să se caute pe sine în forma desăvârşită. De aceea viața sa este atât de dramatică, dar şi atât de frumoasă.

În epoca modernă, omul nu şi-a nesocotit îndemnurile încercând să se sforțeze în acest sens. Omul fiind capabil de progres s'a angajat pe acest drum. Omul modern însă a privit progresul numai social şi tehnic, a încercat un progres în ordinea exterioară a lucrurilor. De aceea a cunoscut numai cuceriri de ordin material, a crescut în sens exterior.

Ce s'a întâmplat însă? Ordinea de lucruri pe care încearcă să o cucerească realitatea pe care vroia să o stăpânească i-a cerut să meargă şi să caute cu orice preț succesul. Pe această cale omul modern însetat de progres a cunoscut demisia moralei. Succesul are tocmai acest caracter de cucerire a lumii materiale, a stăpânirii lumii din afară de dincolo de noi. Omul modern vizând un astfel de obiectiv a făcut totul şi pe toate căile ca rosturile sale să fie împlinite. De aici amoralitatea succesului şi degradarea omului condus de gândul succesului. De aici nefericirea omului burgheziei moderne, stăpân al lumii materiale şi epicureu.

Succesului i se opune depăşirea de sine, setea de perfecțiune, creația. Depăşire înseamnă tot progres, dar un progres moral, nu material. A creşte în acest sens nu înseamnă a câştiga o realitate materială dincolo de tine şi de a ți-o însuşi, ci înseamnă a experimenta interior până a pătrunde o nouă zonă a ceea ce îi este dat să cucerească omul ca ființa spirituală.

Depăşirea cere supunere totală şi riguroasă, cere sforțare proprie care să poată însemna în realitate o adevărată cucerire. Ori acestea nu sânt cu putință pe plan extern, în ordinea materială, ci pe plan intern, în ordinea spirituală.

Spre deosebire de succes, depăşirea nu cucereşte încă un fragment de realitate care îl adaogă celei deja avute, ci atunci când se întâmplă o nouă cucerire în acest sens, nu mai poate fi vorba de adăugire, ci de totală schimbare, prefacere a întregului (naştere din nou).

Omul nou al veacului ce vine încearcă să se orienteze în acest fel şi să-şi întemeieză o noua condiție.

Pe această cale omul va da piept cu dificultățile şi le va învinge. Sforțarea sa va adânci sensul vieții şi va face să crească ca dintru-un sâmbure toate roadele pomului său originar.

CE ESTE MAI ÎNSEMNAT

pagina 152

01 | CE ESTE MAI ÎNSEMNAT

Oamenii îşi îndreaptă atenţia şi sforţările mai mult către lucrurile mari, cele însemnate, cele ce par demne de interes. Grija lor se şterge în faţa lucrurilor şi faptelor obişnuite, acelea care le umplu ziua, ziua de ieri şi cea de azi, cu toate întâmplările lor comune.

Este aici desigur o iluzie şi o nesocotinţă isvorâtă din slăbiciunea noastră. Judecate din punct de vedere spiritual, prinse în ordinea lor firească, adică aceea a întregului existenţei noastre şi a lumii de fiinţe, forme şi întâmplări, aceste lucruri apar în toată frumuseţea şi însemnătatea lor naturală.

Noi nu săvârşim ceva frumos şi ceva urât, noi nu făptuim binele şi răul, după cum apare lucrul însemnat sau neînsemnat, ci după calitatea pe care i-o acordăm. Cele mai mărunte fapte pot căpăta un rost şi o strălucire deosebită; totul e să nu scape atenţiei noastre pe motive de neînsemnătate.

În orice loc şi oricând, pe seama lumii întregi sau pe un plan ascuns, azi sau mâine, grija să ne poarte în inima lucrurilor şi întâmplărilor ca şi când totul s'ar petrece în ordinea celor nepieritoare, în echilibrul universal, unde totul capătă măreţie şi strălucire.

Cine s'a apropiat mai mult de ţăranul Român, de acel ţăran grandios în simplitatea lui şi luminat în modestia şi firescul lui, acela a putut uşor observa temeinicia celor de mai sus. Ţăranul Român are un fel profund şi bogat de a se comporta în faţa tuturor lucrurilor şi în orice prilej al vieţii lui. Ce este pentru el mai însemnat? Nimic şi totul.

Lucrurile au locul şi ierarhia lor în lume ce trebuie respectată, dar nimic nu-i acordă lui dreptul de a nesocoti unele pe motivul că ar fi mici sau neînsemnate. El ştie că atât oceanul,

cât şi picătura de rouă oglindesc întreaga frumuseţe a soarelui şi că în toate laolaltă se oglindeşte misterul creaţiei.

Funcţiile spiritului nu ating numai anumite zone ale vieţii, aşa cum mulţi sânt înclinaţi să creadă, înclinare ce se manifestă la cei ce despart lucrurile în însemnate şi neînsemnate, cultivându-le pe cele dintâi şi neglijându-le pe cele din urmă.

Există cu adevărat lucruri mai mari şi mai mici, trunchi şi frunze, întreg şi detaliu, dar nu există ca însemnate şi neînsemnate. Toate lucrurile au însemnătatea lor şi nimic nu trebuie ignorat.

Nu poţi spune: eu mă ocup de lucruri mari, n'am vreme de cele mici; nu poţi spune pentru că din punct de vedere spiritual nu există deosebire; tot ceea ce stărue în viaţa noastră trebuie să fie străbătut de o forţă activă a spiritului. Altfel şi mare şi mic se degradează.

Omul adevărat este profund şi serios, este credincios faţă de lucrurile cele mai simple şi mici, aşa cum e faţă de cele complexe şi mari. El nu încearcă niciodată calitatea cu ierarhia lor: toate sânt demne, dar în alt mod, şi la locul lor. Sau mai precis: lucrurile mici cer din parte-ne tot atâta atenţie, numai că ele trebuie împlinite în orizontul celor mari către o ţintă comună: opera vieţii noastre. Cine este prins de lucrurile mici numai pentru ele este un om meschin; cine le priveşte în orizontul deschis al operelor nepieritoare, acela este credincios marilor creaţii.

Pe plan interior, o faptă bună, că e mică sau mare, rămâne bună, o faptă rea în orice dimensiuni s'ar împlini, rămâne rea. Ceea ce poate schimba calitatea ei este spiritul, sensul în care se împlineşte.

Setea noastră de absolut cere să facem prezentă pretutindeni

puterea transformatoare a spiritului pentru că numai în acest fel putem fi mari totdeauna, chiar dacă înfăptuim lucruri mici.

Cele mai modeste lucrări ale noastre pot să capete un caracter profund şi durabil dacă noi oamenii ne aplecăm asupra lor cu dragoste şi le transmitem ceva din darul divin ce ne însufleţeşte.

Că e mic sau mare, lucrul nostru trebuie să fie prins în cele mai de sus năzuinţe ale spiritului creator, trebuie să fie străbătut de focul dorului de mai bine.

În orice faptă a noastră, în orice lucru împlinit e ceva tainic care-l face cu putinţă, care-l întocmeşte şi-l ţine frumos, biruinţă asupra morţii şi înălţare prin dragoste, duh coborât şi întrupat în lumea noastră, atât de înşelătoare şi minunată totodată.

02 | CALEA DARURILOR PROPRII

Fiecare om are o calitate şi un destin al său propriu. Aceasta nu vrea să însemne că omul este dominat de o fatalitate, cuprinsul său şi posibilităţile sale fiind deodată şi definitiv date. Întreaga ţesătură a vieţii sale, dimpotrivă, pleacă de la o natură proprie şi merge pe drumul deschis al libertăţii. De aceea omul îşi poate sau nu împlini destinul. Faptele şi întâmplările în viaţa sa nu vin ca fenomene supuse unei determinări absolute, ci ca prilejul prin care omul este supus unor încercări şi forţat să răspundă după firea şi sensul celor ce-i sânt proprii. Dealtfel, însăşi ideea de destin înseamnă la ceva dat, o dezvoltare liberă a darurilor noastre, a naturii noastre care e umană. Ideea de destin implică libera folosinţă a ceea ce constitue eul nostru propriu, în faţă şi prin condiţia vieţii noastre.

Fiecare om are o calitate şi un destin propriu; aceasta înseamnă că el are şi o misiune proprie. Totul este ca el să-şi descopere calitatea, să-şi cunoască misiunea ce are de împlinit.

Unul dintre cele mai profunde şi mai caracteristice sentimente umane este născut de conştiinţa propriei noastre calităţi şi a destinului personal ce-l avem de împlinit în lume şi viaţă. Stăpânit şi condus de aceasta conştiinţă, omul se simte ca străbătut de o lumină care îi dă putere şi încredere în tot ceea ce întreprinde. Gândul şi fapta sa nu mai apar întâmplătoare ci semnificative şi integrate armonios unei acţiuni ce depăşeşte persoana sa. Prin conştiinţa unui rost superior şi propriu în lume, omul creşte, se înalţă şi se bucură ca de-o bucurie originară în care totul se întâmplă ca şi când Dumnezeu ar fi cu el. Dealtfel omul a fost făcut între creaturi ca singurul ce-ar putea, respectându-şi calitatea, să devină colaborator la o operă de creaţie universală, nu din instinct, ci din conştiinţa unei demnităţi.

Cel ce se cunoaşte pe sine, cel ce luptă cu mijloacele şi în sensul naturii sale proprii, cel ce crede în rânduiala lumii acesteia şi rostul său în împlinirea unei opere divine, acela este stăpânul îmbucurat al vieţii sale şi făclie aprinsă într'o lume plină de întristare.

Oamenii vin în lume deosebiţi. Ceea ce îi face însă puternici sau slabi, roditori sau neroditori este atenţia cu care s'au aplecat în a-şi descoperi şi îndruma calitatea proprie. Cei mai mulţi dintre noi se sbat zadarnic o viaţă întreagă pentru că nu şi-au descoperit rostul şi nu au fost credincioşi geniului propriu. Trăind mai mult relaţiile şi imboldurile ce le vin din afară, ei au mers rătăcind, corăbii plutitoare supuse tuturor vânturilor. O astfel de viaţă duce numai la sforţare inutilă,

la irosire şi plâns; nimic nu poţi culege când te-ai părăsit „în voia soartei” atunci când de fapt soarta poate fi în mâinile tale.

Nimeni nu se poate plânge de viaţa sa şi nu are dreptul să o invidieze pe-a altuia. Cine ştie să-şi desvălue propriul său mister şi îndruma propriul destin, acela încearcă o bucurie interioară, o pasiune care alungă din jurul său toate impurităţile şi încercările inutile. De ce? Pentru că el a lucrat numai la îndemnul unor forţe interioare reale, forţe adânci şi sigure, nu la îndemnul capriciilor legate de o lume exterioară nestabilă, de cele mai multe ori nesemnificativă pentru împlinirea sa.

Descoperit ţie însuţi în ce ai mai adânc şi mai propriu, mergi sigur pe drumul rodului bogat şi al bucuriilor durabile. Căderile neaşteptate şi încercările cu întoarceri mai sânt cu putinţă, dar ca accidente ce pot fi ele însele convertite în sens constructiv şi ascensional. Fiinţa ta în ce are mai deosebit creşte în orice manifestare a ei pentru că, expresie credincioasă a ceea ce-i aparţine mai adânc şi mai pur, manifestarea cea mai modestă devine un act de creaţie.

Ce altceva poate însemna bucuria supremă a omului, decât corespondenţa până la identitate între respiraţia firească a geniului său cu gândul şi fapta sa, într’o lume în care au fost alungate tentaţiile înşelătoare şi învinse potrivniciile?

03 | SENSUL CUCERIRILOR NOASTRE

Sensul vieţii noastre este dublu: în direcţia cuceririlor exterioare, materiale şi în aceea a cuceririlor interioare ale spiritului. Amândouă se impun cu necesitate.

Omul care se ştie om, nu năzue numai către cucerirea şi do-

minarea resurselor universului, ci şi către cuceriri mai subtile, dar care îl pun în stăpânirea permanenţelor.

Omul adevărat are o mare aspiraţie şi aplicare în dezvoltarea naturii sale morale; el este fraged şi curat, continuu însetat de zonele pure ale unei spiritualităţi elevate.

Cei mai mulţi dintre oameni trăiesc la întâmplare şi se socotesc cu atât mai pregătiţi pentru viaţă, cu cât se lasă mai mult „în voia soartei." Om tare, om care luptă este socotit cel ce se adaptează şi foloseşte mijloacele obişnuite ale succesului în viaţă. În realitate sântem în faţa unui învins.

Cei mai mulţi dintre oameni nu înţeleg care este adevărata realitate, care este calea ce trebuie urmată; ei nu înţeleg nimic din viaţa pe care o reduc la dimensiuni şi forme fără chip, în ochii lor nu se răsfrânge nimic din măreţia unei lumi de mare bogăţie şi frumuseţe. Trupul lor, grădina cu flori şi cerul cu stele, până şi gândul ce-i înjunghie adesea, nu le spune nimic, nimic decât materie inertă lipsită de orice posibilitate de salvare.

Conştiinţa omului adevărat se cutremură în faţa lumii şi vieţii. Viaţa este forţa sacră, este îndemn şi creaţie, este sete de absolut. Nici cel mai mărunt act nu trebuie să fie lipsit de suflul tainic al sensului mare ce-l are dramatica noastră condiţie.

Oamenii duc o viaţă de întrecere; se întrec în a face obişnuitul, comunul şi nu în ceea ce este deosebit de frumos, de sublim. Oamenii duc o viaţă de întrecere; uneori o întrecere de râme, de soboli. Îi vezi cum coboară, cum se topesc în curentul căderilor de tot felul, nu ştiu sau nu mai pot să ştie un sens, un rost propriu. „A face ca toată lumea" aceasta e deviza. În zilele noastre de lăudată civilizaţie, adevărul este măsu-

rat cu valul de plăceri care vine, nimeni nu ştie de unde vine şi încotro merge.

Oamenii jertfesc uşor, pentru o plăcere trecătoare, adevărul înalt şi frumos ca soarele. Mulți fără să-şi dea seama, nu mai puțini din oportunism, lasă în urmă tot ceea ce ține de grandoarea noastră, alunecând pe panta plăcerilor ieftine sau a ambițiilor deşarte.

Caută, caută mereu şi mergi pe căile ce te înalță într'o zonă de puritate şi frumusețe. Fă-ți lucrul tău, nu privi şi mai ales nu te supune de bună voe căderilor. Fă-ți lucrul tău, aşa cum îți spune cugetul bun, cel ce te leagă şi-ți dă îndemnul de om, chip strălucit al rațiunii şi conştiinței superioare. Fă-ți lucrul tău şi mergi până la capăt, până acolo unde osteneala va deveni bucurie şi iluminare.

În lumea noastră sânt oameni care fac rău şi alții care fac bine. Între aceştia din urmă deosebim două categorii după originea, după cauza care îi face să ajungă făptuitori ai binelui. Unii merg pe aceasta cale pentru că aşa se cade, aşa e frumos sau, pentru că aşa e rânduiala obştească. Alții însă fac binele din îndemn interior, din nevoia împlinirii rostului lor de oameni, din setea lor de absolut. Cei dintâi fac binele din motive estetice sau sociale, iar cei din al doilea rând îl fac din structură, din motive interioare, din destin.

Umanitatea în noua epocă va trebui să depăşească binele organizat în societăți de binefacere pentru a se ridica la o adevărată spiritualitate, cale a propriei sale salvări: binele respirație a spiritului.

BERNEA

TREPTELE BUCURIEI

01 | TREPTELE BUCURIEI

Bucuria, ca şi tristeţea, este o stare des încercată de om fără ca din aceasta să nască o cunoaştere precisă a ei. Bucuria în înţelesul obişnuit al cuvântului este o stare interioară de satisfacţie care decurge din împlinirea unei dorinţe, din ducerea la bun sfârşit a unui lucru. Bucuria este în acest fel un rod al înfăptuirii în sensul voinţei noastre, ea este legată deci şi de libera voinţă. Omul nu se poate bucura de fapta sa dacă o execută prin constrângere.

Acesta pare să fie înţelesul ei cel mai larg şi obişnuit. Dar să vedem ce înseamnă bucurie în înţeles existenţial şi care îi sânt funcţiunile ei în ordinea morală.

Bucuria este o stare de înălţare şi împlinire a vieţii, ca o urmare firească a găsirii unui sens superior al condiţiei omului. Existenţa noastră în lume manifestă bucurie atunci când ea a ajuns să câştige un înţeles şi un rost în datele ei elementare (esenţiale), când omul este în stăpânirea unor realităţi temeinice şi poate cuceri ceea ce sufletul său însetat mereu doreşte să capete: împlinirea. Bucuria este un punct final al stărilor noastre de căutare şi creaţie care pot fi anxioase.

Dorul şi tristeţea, deşi în noduri deosebite, de câte ori apar dovedesc că sântem în lipsă şi presupun un grad de suferinţă. Bucuria dimpotrivă înseamnă plinătate. Când bucuria apare, dorul şi tristeţea sânt consumate; ea vine ca un prisos al vieţii morale în desfăşurare, ca o prefigurare a fericirii.

Plinătatea bucuriei şi caracterul ei major, puritatea ei fac ca omul să cunoască o stare de superioară satisfacţie şi spiritualizare; ea vine ca o lumină binefăcătoare, ca o încântare a făptuirii şi existenţei atât de încercate a omului. Cine a trăit

cu adevărat marile bucurii mărturiseşte această abundență de lumină şi cântec.

În adevăr, bucuria este o stare de plinătate a ființei noastre morale; ea este trăire intensă şi expresia unei vieți de mare elevație când toate resursele noastre interioare sânt puse în funcțiune. Bucuria este trăire deplină şi abundentă, este cântec interior luminat.

În starea de bucurie omul este bogat, este încărcat până la revărsare; marile bucurii sânt adevărate revărsări. În aceste momente de trăire intensă şi integrală se spune că omul „plânge de bucurie." Valurile simțirii noastre depăşesc uneori puterea de cuprindere a sufletului omenesc.

Dar bucuria nu e numai plinătate, e şi o experiență interioară luminată, ascensională. Ea nu ar putea fi o adevărată împlinire dacă nu ar da un sens pozitiv vieții noastre morale. Nu orice direcție a făptuirii plinite ne pune în stare de a ne bucura. Pentru a ajunge aici trebuie să făptuim în sens pozitiv, în sens creator. Gândul şi fapta noastră trebuie să nască din adâncimile cele mai neîntinate, din isvoarele cele mai curate ale umanității noastre. Omul negației, cel ce porneşte să facă rău, chiar dacă acționează liber, chiar dacă îşi duce lucrul început la capăt, nu se poate bucura; nu se poate bucura pentru că nu este îndeajuns să termini ceva, ci e absolut necesar să duci la bun sfârşit.

Prin datele ei luminate şi pozitive, bucuria aduce cu sine o însănătoşire a spiritului şi o tonifiere a condiției noastre morale. De aceea ea vindecă rănile luptelor noastre, înlătură tot ceea ce înseamnă infirmitate sau negație şi aduce mângâierea sufletului care a tânjit şi a biruit. Bucuria înseamnă, totodată, desfătare şi putere în înțeles de luare de contact cu valori durabile, de trăire în contact cu adevărul şi frumusețea.

Bucuria ne aduce pacea, ne aduce linişte sufletească, armonie, împăcare. Bucuria nu poate cădea dincolo de datele elementare (esențiale) ale vieții şi nu poate veni fără a prinde firul existenței noastre în lume. În acest fel este firesc să aducă pacea lăuntrică, adică împăcarea cu lumea şi cu sine însuşi. După cum frumusețea bucuriei constă în stări interioare spiritualizate şi în desfătare, tot astfel pacea ce o aduce cu sine constă în echilibru şi armonie.
În cuprinsul ei, bucuria aduce un fel firesc şi echilibrat de viață interioară, o cunoaştere a unității. Când omul e stăpânit de bucurie, toate durerile cad, incertitudinile dispar şi contradicțiile se consumă, iar în locul lor se aşează o frumusețe senină şi transparentă. Aşa vine pacea bucuriei, vine din armonia şi echilibrul interior, din împlinirea ființei noastre morale.
Să lămurim acum şi să îndepărtam confuzia ce se face pe de o parte între bucurie şi fericire, iar pe de altă între bucurie şi plăcere; este aici un abuz al limbajului de toate zilele.
Ca noțiune, bucuria aparține mai mult moralei, iar fericirea e o noțiune metafizică. Ca realitate bucuria este legată de viața noastră istorică; ea este însăşi esența, floarea ei atât de căutată. Fericirea însă este legată de credința într'o viață de dincolo, lume stabilă, aceea a permanențelor şi că ea poate să fie trăită în alt ciclu al vieții. În acest fel, ca o urmare firească, bucuria există în timp, pe când fericirea există în afara timpului, în eternitate. Bucuria şi fericirea sânt doi termeni care exprimă lucruri şi stări de natură deosebită, deşi se completează; fondul lor este existențial.
Un om printre noi nu poate fi fericit, dar se poate bucura variat şi din plin. Aceasta pentru că viața reală manifestă mai multe

feluri de bucurii, după originea şi obiectul lor. Sânt bucurii isvorâte din transfigurarea vieții noastre de aici, bucurii ale cunoaşterii, ale dragostei şi creației, bucurii ale frumuseții.

Bucuria este starea morală de apropiere a ceea ce este durabil, starea morală superioară, moment de creştet al vieții noastre ca oameni. Bucuria nu înseamnă o hipostaziere a vieții, ci o lumină a ei reflectată în ceea ce are ea mai adânc, mai durabil şi mai frumos. Bucuria este o experimentare a ordinii spirituale prin care ființa noastră, nu rareori îndurerată, se poate înălța şi căpăta un sens pozitiv şi major.

O confuzie mai frecventă este aceea care se face între bucurie şi plăcere, confuzie convenabilă înclinațiilor omului care are teamă de efort şi de ascensiune a spiritului.

Plăcerea este o stare superficială ce apără bine un anumit conformism social; ea este starea născută dintr'un contact periferic cu lumea şi viața; plăcerea este cântecul, nu rareori înşelător, tuturor senzațiilor uşoare şi satisfacția unui suflet redus. Bucuria este starea lucrurilor de adâncime, este cântecul eliberator al împlinirii.

Plăcerea este distracție, bucuria este creație. Plăcerea vine din afară din senzație; ea presupune un suflet gol. Bucuria vine din interior, din meditație şi exercițiu spiritual; ea presupune un suflet plin. Plăcerea aparține unui suflet care cere, aşteaptă să i se dăruiască ceva, bucuria dimpotrivă se produce într'un suflet generos, care iradiază.

Cel ce umblă după plăceri se risipeşte într'o lume de senzații uşoare şi înşelăciune, continuu arzătoare şi niciodată împlinită, real al tuturor decepțiilor şi real al tuturor îngenunchierilor. Cel ce caută bucuria caută esențele, caută ceea ce face lucrurile să dăinuiască şi stă puternic ca o creastă de munte

într'o lume a stărilor; năzuința sa cucerește forme și înțelesuri continuu noui ce vizează permanențele.

Bucuria naște la orice contact cu realitatea, numai cu condiția de a se produce sincer, autentic și profund, cu atitudini majore. Nicicând nu se poate produce această stare interioară a omului, fără ca raporturile sale să nu fie din cele mai umaniste stabilite, adică pe dimensiunile și destinul său propriu de ființă rațională și spirituală.

Bucuria are mai multe trepte pe care apare și se poate manifesta. În primul rând este prezența omului în lume, cu aderențele sale, apoi bucuria de a exista în trup și de a avea o conștiință, pe scurt bucuria de a fi. E un contact elementar profund și crucial. A fi pentru om nu înseamnă zoologie, ci a fi o existență plurală, cu dimensiuni multiple și străbătut de fiorul și puterea spiritului dominat.

În al doilea rând este actul de cunoaștere, care are spinul său (iraționalul), dar care înnobilează și bucură ființa umană. Fiecare act de cunoaștere este o necesitate și o aspirație a omului. Cunoașterea este cucerire și îmbogățire, este ascensiune și limpezire, acolo unde lucrurile își găsesc un fel propriu de a fi și un sens. Prin actul cunoștinței, omul se depășește și se înalță, își înmulțește și amplifică raporturile cu lumea în care și prin care există. De la spectacolul lumii, trecând prin conturarea lucrurilor și a procesului lor, până în prinderea legilor ce guvernează lumea și viața, tot ceea ce îl pune în stăpânirea științei sale, în năzuința către absolut, totul îi aduce bucurii viguroase și demnitate în condiția și umanitatea sa.

În al treilea rând este actul de creație, adică fapta prin ce are ea mai profund și mai statornic. E vorba de fapta care a dat omului, atunci când are lumina rațiunii și a spiritului, acea

putere ce-l încurcă uneori, fapta prin care el devine colaborator la o operă universală şi care, indiferent unde se produce şi pe ce treaptă, merge în plinul existenţei, împlinind destinul uman şi colaborând la acela al lumii întregi. Fapta mică sau mare, dintr'un sector sau altul, vine întotdeauna cu o naştere din nou, în orizontul larg al spiritului universal. Întotdeauna, fapta ca act de creaţie, că a fost colaborare la natură sau la cultură, îl face pe om să se bucure şi îi este una din stările ce-l definesc, treaptă acută, dar bine îndrumată, mereu pozitivă şi ascendentă.

Sufletul omului este o fântână de apă vie ce oglindeşte o frântură de cer în ea. Năzuinţa către împlinire, dorul unei stări de armonie şi echilibru pe culmile cunoaşterii şi creaţiei sânt o stare proprie destinului uman. În setea de perfecţiune găsim forma şi treapta cea mai înaltă a existenţei noastre aici.

Omul fără taina desvăluită, fără salturi intelectuale şi calitativ interioare, nu-şi împlineşte natura şi rosturile proprii; viaţa sa devine banală şi deseori insuportabilă. Omul suficient sieşi este omul închis, omul din staul, înclinat unei singure dimensiuni, aceea ce-l ţine în sfera de existenţă zoologică.

Depăşind deplin marginile unei existenţe reduse mai mult la funcţiuni vegetative, manifestând plural şi esenţial fiinţa noastră, câştigăm cele mai statornice frumuseţi şi bucurii. Suferinţa căutării care poate fi grea şi îndelungă este cu prisosinţă plătită prin bucuria regăsirii şi definirii noastre, prin descoperirea a ceea ce face să crească conştiinţa şi încrederea în destinul propriu şi convingerea că viaţa umană este demnă de a fi trăită.

În acest fel ne regăsim pe noi înşine şi ne bucurăm, pe

noi înşine, în ce avem mai înalt şi mai durabil, totodată ne alăturăm operei universale a cărei armonie nu trebuie să o spargem prin înclinațiile noastre negative. Lumea întreagă renaşte odată cu noi, vie şi transfigurată, îndemn la bucurie şi creație, nu povară şi păcat ce ne supune.

De ce oamenii nu se bucură? Pentru că ei nu cunosc adevărul asupra naturii şi rostului lor în lume, nici nu aderă la frumusețe. În forme, în idei, în aspirații, frumusețea este pretutindeni în lume.

Omul trebuie să ştie că prezența sa în lume nu este o întâmplare, ceva indiferent, ci este ceva bine definit şi profund, trebuie să ştie că viața sa nu este ceva frivol, ci dimpotrivă ceva grav, de o gravitate pe cât de semnificativă, pe atât de obligatorie, că nu trăim pentru plăceri uşoare, ci pentru aspirații nobile.

Dacă există o bucurie de a trăi, aceasta creşte numai pe un teren în care o severă disciplină intelectuală şi interioară este cultivată şi de unde se ridică o demnitate de a fi om, toate produse ale naturii noastre complexe, de o coloratură tragică şi sublimă.

Dacă existența noastră în lume şi procesul vieții ce o purtăm au un sens, de ce trăim la întâmplare şi atât de mărginit? Oamenii mari, toți oamenii care au strălucit în această lume au purtat în ei spiritul creator şi o rațiune superioară de a exista şi trăi. Bucuriile lor de aici s'au desprins: din poziția şi sensul ce l-au ştiut găsi, din sforțarea proprie semnificativă pentru întreaga existență ce au ştiut-o impune.

Va trebui odată să se rupă şi istoria în două, ființa umană să fie aşezată în locul de unde toate lucrurile şi lumea întreagă devin străvezii pe fundalul eternității. Inocența şi sincerita-

tea, dragostea şi creația pot deveni în acest fel căi ale bucuriei, şi viața poate învinge moartea.

Omul şi lumea întreagă vor căpăta altă înfățişare; cea mai neînsemnată făptură, cea mai ignorată existență îşi poate căpăta dreptul ei la viață în funcție de un sens superior al împlinirii. Elemente şi forme, dimensiuni şi culori, faptă şi sens, toate îşi vor schimba felul într'o strălucire nouă.

Numai în această situație, bucuria va lumina chipul celor mai mulți dintre oameni.

BUCURIA DE A FI ÎN LUME

pagina 172

01 | BUCURIA DE A FI ÎN LUME

Omul există în lume, pe locul pasului său şi în univers. Omul îşi măreşte sau restrânge lumea după orizontul şi puterile lui, adică după aspiraţie şi punere în act. Ţarcul strâmt cotidian îl cunoaştem prin diferitele senzaţii şi reprezentări, mai precise sau mai neprecise, mai plăcute sau mai neplăcute. Lumea însă nu o putem cunoaşte decât printr'o profundă experienţă intelectuală şi spirituală; lumea nu poate fi cunoscută integral prin psihofiziologia noastră. Nenumărate fire şi tot atâtea solicitări fac din om o existenţă complexă şi derutantă.

Omul este conştient de existenţa sa în lume, existenţă care îl poate speria ca pe un filosof German contemporan sau cel puţin nelinişti, aşa cum se întâmplă cu cei mai mulţi dintre filosofii existenţialişti. Omul este în lume şi rămâne în umanitate atâta vreme cât el participă profund şi integral la această lume din care face parte şi pe care o exprimă în toată plenitudinea; o are în el şi este în ea luând contact cu toate treptele şi formele existenţiale.

Situaţia omului în lume este pentru unii filosofi precară şi absurdă până în a deveni un adevărat scandal (Heidegger); pentru alţii „o putinţă de a fi" cu corectări şi cu eforturi (Jaspers) sau o existenţă problematică (Gabriel Marcel).

A fi în lume nu este un fapt dezolant şi absurd, cum se crede curent astăzi, nu numai în filosofie, dar şi în literatură şi artă. Ci mai sigur interpretările pot fi astfel calificate: situaţia omului în lume este grea, este tragică, dar nu ireparabilă; dacă omul este infirm şi slab, el nu este un condamnat fără recurs. Raţiunea este limitată şi spinul iraţionalului ne poate sângera, dar aceasta nu duce în mod necesar la absurditate, aşa după cum constituţia sa cu fisuri nu impune neantul şi moartea.

Existența omului în lume are grandoare, cum spune Pascal, pentru că aceasta nu este ceva definitiv dat, ci este o luptă şi o cucerire continuă. Omul este liber să aleagă şi să hotărască, este răspunzător în fața destinului său. El experimentează starea de nelinişte şi suferință, dar tot atât de sigur pe aceea a echilibrului şi bucuriei. Criza nu este o permanență, ci un ritm către zone stabile şi tot aşa suferința, care nu este un scop în sine, ci o cale a absolutului.

Omul este în adevăr o ființă dublă; din această condiție vine căderea şi tot de aici vine salvarea. El poate fi un impas al existenței, dar poate fi şi un factor generator, o iluminare a ei. Omul este o existență imperfectă, dar prezența sa în lume ca ființă spirituală îl face capabil să existe dincolo de lucruri şi natură, într'un univers armonios de sublimă şi divină frumusețe. Cu rădăcini în natura creată şi transpus în supranatură prin spirit, omul poate face figură de colaborator al lui Dumnezeu.

Omul e în lume şi suferă, trece prin toate porțile contingenței şi ale tentației răului, dar nu se opreşte aici; insuficient, fragil şi rănit continuu de propria sa natură, el poate depăşi această stare până dincolo unde păcatul şi absurdul nu mai viciază calitatea lui de existență în spirit. Cunoscând ierarhia lucrurilor şi sensul lor valoric, liber de a alege în marea lui sete de absolut, omul nu mai este o făptură penibilă şi absurdă, nu mai este un avortat al acestei lumi, ci o bucurie a creației.

Dragostea de lume, apropierea de tot ceea ce există, de la piatră până la copac, animal şi om, de la viața ce pulsează concret în ele, până la condițiile ce le-a zămislit şi principiile ce le guvernează, toate formele şi nuanțele lumii acesteia

sânt ale omului în înțeles intelectual şi existențial, nu numai practic, material.

Omul există în lume şi se desfată în ea, există şi se bucură de această prezență. Spectacolul lumii şi vieții îl sensibilizează, îl cheamă, îl străbate şi îl preface din adâncimi. Omul contemplă frumusețea lumii în infinitele forme şi în armonia lor perfectă. El le simte, le observă, le cercetează, le contemplă şi se bucură, nici când nu are mai semnificativ inteligența şi sentimentul că există, decât atunci când el se situează pe o poziție care îl integrează principiului divin al existenței.

Natura, natura omului nu este instinctul, nici cutremurarea senzației (abia astfel naşte spaima în fața lumii), nu este supunerea în fața forțelor elementare inferioare şi potrivniciei sensurilor care apar din cauza căderii noastre şi falsei atitudini față de lume.

A fi în lume înseamnă o bucurie şi poate cea mai mare din câte pot fi. De aceea prezența morții supără atât de profund şi lupta pentru viață, afirmația sânt o necesitate. Căutarea primelor principii în tot ceea ce există, setea de absolut par să însemne o evadare într'o altă lume. Dar aceasta nu presupune o renunțare de a fi în lumea întrupării, ci dimpotrivă avansăm prin ea.

Vedem trecerea lucrurilor, dar nu către moarte, ci către principiul lor, către lumina ce le-a născut. Pretutindeni înfloresc chipuri şi sensuri, funcțiuni şi aspirații minore sau sublime; pretutindeni unde deschidem ochii trupului, ai inteligenței şi spiritului, lucrurile devin diafane, transparente până în inima lor, adică în permanențe.

Omul ce s'a situat în rosturile lui adevărate are bucuria de a fi în lume, de a trăi, de a se încânta de această stare. Sta-

rea lui şi a tuturor, cosmosul şi logosul îl bucură, de o bucurie alimentată prin întâlnirea cu marile dimensiuni şi forțe ce ne străjuiesc viața. A fi în lume nu este un păcat şi nici o pedeapsă, nu este o teamă (Angst) şi nici o întâmplare. A fi în lume este o înaltă prezență şi desfătare, încrucişare de biruinți ale inteligenței şi spiritului nostru.

Numai faptul de a fi înseamnă afirmație şi aceasta este îndeajuns ca să se manifeste ca o bucurie. A fi în lume înseamnă prezență creatoare care face imposibilă non-existența şi starea implicată ei, spaima metafizică. Ființa noastră aici în lume şi în tot ce există nu poate să însemne decât prezență activă, şi universul uman - o sferă specifică a existenței. A fi în lume înseamnă a participa la armonia universală şi la marele proces al creației. Lumea mea, a ta şi a tuturor este deosebită şi totodată una, este arborele prin care trece aceeaşi sevă a lumii întregi.

Bucuria de a fi în lume se face simțită chiar în inima făpturilor slabe. Chiar dacă participarea este mai puțin intensă, omul nu se poate îndepărta de ființarea sa în lume pentru că ar nega această lume şi în acest fel s'ar nega pe sine însuşi. Tristețea nu este decât fisura deschisă, fragilitatea noastră, dar nu negația. Omul, prin existența sa, este în lume nu dincolo de ea; om şi lume nu stau față în față ca două existențe deosebite şi contradictorii, ci dimpotrivă: omul afirmă lumea şi lumea îl impune.

În acest fel omul poate îndepărta singurătatea metafizică şi nu mai e un străin „aruncat în univers," în acest fel îşi manifestă umanitatea şi se bucură că există în lume.

Lumea e tulburătoare, cu necunoscute şi poveri, dar este totodată plină de cântecul creației şi împlinirii. Lumea noastră

nu e un vis, nu e o umbră halucinantă, ci e realitate substanțială şi armonioasă în care fiece consum e un prilej de înnoire, fiece somn al morții o naştere din nou, o înviere.

Soarele loveşte bolta cerului în orizont şi aburul dimineții spală înnourata lume, fugărind întunerecul cu cântece de cocoş. Şi ziua creşte ca o poezie în ritm ascendent, frumoasă, demnă şi pură, ca şi când chipul ei ar fi mereu acelaşi ca la început când a luat naştere ființa.

Cu sufletul deschis să ne plecăm în fața misterului creației, să-i cucerim înțelesul şi ca nimbați cu săgețile soarelui să cultivăm ogorul nostru, al nostru, cei ce iubim plugăria şi poezia, meşteşugul şi arta, rod al vieții necunoscute într'o lume ignorată. Şi de aici din bătătura noastră să dăm mâna cu mesagerii spiritului creator, pentru că cerul nostru nu e gol, ci lăcaş de aur şi bucurie al celor însetați de comori nepieritoare.

02 | BUCURIA DE A AVEA O CONŞTIINȚĂ

Nimic spontan şi direct din legătura omului cu lumea şi viața, nimic desprins personal din marea taină prezentă în lucrurile cele mai obişnuite, nimic frământat şi trecut prin mintea înflăcărată a omului însetat de permanențe, fără o conştiință superioară.

Cugetul şi fapta noastră îşi capătă semnificații şi devin creatoare dacă trec prin cămările conştiinței; acesta e faptul care le dă viață şi le consumă în opere durabile. Omul este om întrucât are o conştiință şi se manifestă pe tăriile ei.

Nu e cu putință viața interioară şi nici progres - atât material, cât şi spiritual - fără prezența activă a unei conştiințe bine orientate. Omul nu poate nimic serios învăța, nu poate nimic profund crea, nu se poate elibera fără o conştiință aplicată

lumii şi vieţii care îl învălue atât de misterios şi pe care el o ignoră de cele mai multe ori, din cauza simţului interior uzat.

Un om puternic şi liber creşte dintr'o înaltă conştiinţă. Şi el e cu atât mai bogat, mai creator şi mai generos, cu cât conştiinţa sa filtrează mai limpede şi este de o mai mare fineţe.

Conştiinţa este în inima forţelor noastre interioare ca o lumină pură şi cuceritoare. Fără ea sântem lipsiţi de orizont, de putere şi cuprindere, sântem în afara vieţii, a îndemnului şi bucuriei.

Omul în faţa conştiinţei sale pare azi o problemă lipsită de seriozitate; în orice caz o problemă depăşită de condiţia modernă a vieţii. Se spune că numai cei ce nu sânt în ritmul şi în sensul vremii, numai naivii şi firile slab întocmite îşi fac piedici şi suferinţe din astfel de probleme.

Omul de azi este grăbit, preocupat de acţiuni exterioare; el urmăreşte cu toată energia un succes în ordinea economică sau politică, nemaiavând vreme de pierdut cu aplecări în adâncul fiinţei sale interioare, cu retrageri purificatoare sau sforţări în sensul valorilor spiritului. El socoteşte nedemn să ai probleme de conştiinţă, să cercetezi îndeaproape sensul şi valoarea faptei tale în raport cu firea şi destinul uman.

Omul acesta nesocoteşte tocmai ceea ce îi aparţine esenţial, conştiinţa sa şi sufletul său, singura proprietate ce-i aparţine în mod specific şi îl poate defini.

Conştiinţa este o activitate definitorie a noastră, o activitate care ne pune în legătură cu noi înşine, cu celalte fiinţe şi cu lumea întreagă. Prin ea este semnalată umanitatea noastră şi viaţa îşi capătă un sens. Fără conştiinţă ce-am mai însemna noi, oare, în această lume? Ce mai rămâne dintr'un om

la care conştiința nu mai este activă? Totul e posibil, totul e îndreptățit până la cultivarea răului.

Cât de mizerabilă e făptura omului lipsit de conştiință şi cât de sublimă poate deveni când aceasta funcționează! Lumina ei cade vertical până în inima cugetului şi a faptei noastre, în inima a tot ceea ce înseamnă destin propriu, străbătându-le cu puterea sa înnoitoare.

Prin prezența unei conştiințe active, privirile noastre se îndreaptă sigur către o lume bogat multiformă, către o viață de creație şi bucurie inegalabilă.

03 | BUCURIA DE AVEA UN TRUP

Omul are un trup, dar nu îl ştie prețui pentru că nu îi cunoaşte rosturile. Trupul nostru are şi el demnitatea lui pe care obişnuit nu i-o acordăm; cei mai mulți îl socotesc singura apariție şi prezență în lume şi care trebuie satisfăcută deplin. Alții, mai puțini la număr sânt obosiți de această condiție şi-l doresc frânt, ca şi când am putea trăi dincolo de trup, ca îngerii.

Oamenii spun că merg după fire (care fire?) atunci când merg după îndemnuri ascunse, acelea ale impulsului ce-l dau instinctele, acelea ale fondului nostru subuman, animalic sau spiritual luciferic.

Animalitatea la animal este firească şi specifică, la om este nefirească, indecentă şi mizerabilă; la fel şi negația care se cuvine lui Satan.

A avea un trup nu este o ruşine pentru că aparține în mod natural umanității noastre, după cum nu este o mândrie pentru că unicitatea noastră nu stă aici; prin trup ca scop în sine putem găsi doar calea căderilor. A avea un trup este omeneşte întrucât omul este în lume şi aparține lumii acesteia, mediul

înconjurător cu care este înfrățit şi, prin el, înrudit cu universul întreg. Noi sântem în lume şi lumea este în noi (câte raporturi şi trepte ierarhice sânt aici de stabilit şi respectat!). Omul face parte din creație, dar el ocupă un anume loc în ierarhia lumii.

Omul face parte din lume, dar nu este la fel ca toate lucrurile din lume. El este întrupat, participă la universala existență, dar nu ca un obiect. Omul poartă alt semn, semnul rațiunii şi spiritului al libertății şi responsabilității; el are o natură specifică şi prin aceasta are o sferă de existență aparte.

A avea un trup este ceva firesc, dar firesc numai atunci când spiritul îşi face simțită prezența; altfel am cădea în zoologie. În adevăr, trupul nostru există, dar există în mod deosebit, are o natură umană nu animală, ceea ce înseamnă mai mult şi altceva; de aceea el nu poate fi o ruşine. În acest fel înțeles trupul trebuie respectat, are şi el demnitatea lui şi poate deveni un prilej de bucurie.

Când trăim numai în lumea lucrurilor înțelese material, a avea un trup înseamnă o permanentă durere, o degradare a sa şi a noastră ca oameni, pentru că trupul prin el însuşi, detaşat de poziția proprie omului, face parte din formele trecătoare ale lumii acesteia şi este supus numai prezenței active a morții (negație şi durere).

A avea un trup pătruns şi valorificat de o viață spirituală intensă înseamnă a-l judeca şi îndruma la un nivel uman. Numai în acest fel trupul nostru poate fi curat, poate fi privit fără desgust, până la limitele bucuriei.

Bucuria de a avea trup poartă ființa noastră la o stare din care se pot câştiga poziții proprii sferei noastre de existență, universului moral.

Numai marii artişti şi poeți şi-au dat seama de darul ales ce-l avem în trupul nostru. Ei au înțeles cum e închegată minunea lui, cum fiecare mădular e o piesă de artă a naturii şi cum toate laolaltă se leagă într'o arhitectură echilibrată şi armonioasă; ei au înțeles cum mersul se face dans şi dansul cântec, cum gestul e o chemare şi generarea un fenomen cosmic; marii artişti şi poeți au înțeles frumusețea întrupării şi bucuria de a exista în trup, ca pe un dar neprețuit, prilej de desfătare şi îndemn.

Bucuria de a avea un trup poate fi trăita intens şi-n unitatea androgină a dragostei.

01 | SPECTACOLUL ŞI MIRAREA

Lumea e vastă, bogată şi mereu nouă: forme, nuanțe şi mişcare, o imensă gamă de forme şi culori. Totul în jurul nostru e un spectacol grandios, arc în cer şi pe pământ, toate dimensiunile şi raporturile posibile, toate chipurile şi îndemnurile în jocul liber ordonat al vieții ce pulsează.

Spectacolul lumii este surprinzător şi tainic, este dătător de gând şi cântec, spectacolul lumii face să mijească lumina minții şi impresionează făptura gingaşă a omului, a omului originar în timp sau în reproducerea lui continuă: copilul. Omul este încercat şi el răspunde un răspuns al momentului de început: mirarea.

Omul în timpuri vechi şi copilul azi, omul care prinde conştiința că ceva există şi că el există, se mira cu ochii deschişi, se miră cu întreaga sa făptură în fața fenomenelor lumii şi vieții. Dar nu numai ei cunosc această stare, ei cei puri şi originari, ci şi acei dintre noi ce nu ne-am uzat încă. Oricât de abstracți şi rafinați am fi, spectacolul se păstrează pentru oricine nu a pierdut total simțul interior, putere mereu înnoită a cunoaşterii directe a lumii şi vieții aşa cum apar ele nealterat, deodată.

Un copil de trei ani îşi cheamă insistent mama să-i arate spectrul produs într'un pahar cu apă, prin razele solare ce-l străbăteau; copilul se miră de acest spectacol, se miră şi se întreabă ce este. Ea se miră pentru că copilul se miră de o floare, se miră de un curcubeu, de mişcarea unui pârâu ce-şi duce apa la vale, se miră de o gâză şi de tot ceea ce noi am uitat de mult, că sânt frumuseți şi taine ale universului mare sau mic. Viața uzează, banalizează şi închide deseori miracolul lumii noastre.

Spectacolul nu a încetat şi nu va înceta niciodată să se producă, iar formele pe care le ia îi dau omului prima treaptă a cunoaşterii. Aparențele pot fi înşelătoare, dar pot fi şi adevărate. Aparențele ne pun la dispoziție primele elemente, primele date ale cunoaşterii. Aceste aparențe răsfrânte au creat nu numai artele, dar şi matematica, şi ea în felul ei e un artificiu.

Aparențele sânt primul contact, după unii filosofi agnostici şi ultimul posibil, în ceea ce priveşte cunoaşterea la scară umană. Ele sânt un dat şi un moment al cunoaşterii, având darul să spună mai mult decât se vede. Că omul nu a rămas însă la datele fenomenale, aparente, este de la sine înțeles.

Urmările spectacolului nu se opresc însă numai aici; odată cu mirarea se produce şi întrebarea, întrebarea care este poarta mare deschisă procesului de cunoaştere. De ce copilul întreabă mereu? Pentru că el se miră, este impresionat şi se miră cu toată ființa lui, ca după aceasta să urmeze în mod necesar întrebarea.

Întrebarea este funcție de mirare şi mirarea vine din grandoarea lumii cu formele ei infinite, dar ea este şi un moment-cheie pentru că astfel apare problema. De aici procesul gândirii este deschis.

Lumea obiectivă nu se arată omului deodată în principiile şi legile ei abstracte; ea vine ca un impuls din afară, ca o manifestare miraculoasă, provocând omul la meditație. Spectacolul ei este un permanent prilej pentru om de a ieşi din semnul unei vieți vegetative, care ca o îndepărtată amintire reapare atât de clar la acei ce cred lumea şi viața în formele ei superioare ca pe ceva ce ar putea să nu fie.

Există şi o linişte, o pace interioară care îl duce pe om dincolo (în afund) de treapta sa. Mirarea este sensul viu şi creator

al mijirii activității autentice intelectuale şi spirituale, este un îndemn la a fi mai om, făptură fragilă, dar minunată a întregii existențe.

02 | LUCRURILE ŞI INTUIȚIA

Intuiția e o altă treaptă a cunoaşterii; ea este mai figurativă, mai precisă şi cuprinzătoare, fără însă a rezolva definitiv problema cunoaşterii. Fără prezența intuiției, actul de cunoaştere nu se poate produce, şi procesul gândirii nu poate merge pe drumul firesc al împlinirii sale.

Intuiția ne face legătura cu lucrurile; prin ea avem cunoaşterea a ceea ce există concret, detaşat, empiric. Dimensiuni, forme, raporturi se stabilesc, dar ele sânt prinse în unitatea lucrului, viziunea integrală a ceea ce observăm. Unitatea şi într'un fel unicitatea lucrului îl prinde intuiția. În intuiție nu avem caractere dispersate, desprinse izolat, ci avem totul laolaltă, întreg, organic; nu cunoaştem toate lucrurile de acelaşi fel, ci un lucru în unicitatea lui concretă, în existența sa specifică; el există în singularitatea lui.

Intuiția privind întregul prinde obiectul deodată; ea nu este numai spațial precis determinată, dar şi temporal. Intuiția nu are „eseurile" ei nereuşite, fragmentate în timp, ci apare pe moment, în mod deplin. Intuiția deci nu numai că nu sparge realitatea materială şi spațială, dar nu frânge, nu fragmentează nici timpul. Intuiția are în concluzie două însuşiri în cunoaştere, două calități proprii: ea este integrală şi spontană.

Există o intuiție concretă, imagine a obiectului individual, şi există o intuiție complexă ce nu reproduce obiectul material, ci o imagine a lucrurilor prin ce au ele mai profund şi

esențial; prima pleacă din senzație, iar a doua e un act complex al spiritului. Cunoaşterea pe această cale nu contrazice cunoaşterea abstractă care e mai mult simbolică, cu mare putere de organizare şi mai uşor transmisibilă; cunoaşterea intuitivă premerge şi completează pe cea abstractă.

Intuiția nu se referă la lucru numai în sens material, ci şi în sens interior, spiritual; deci câmpul ei este mai mare decât acela obişnuit al senzației materiale. Intuiția este activă în lumea inteligenței şi a spiritului. Fără să le domine, să le conducă, ea le generează şi le amplifică procesul. Intuiția în sensul larg al cuvântului lucrează continuu până în cele mai profunde şi subtile gânduri omeneşti. Ea nu lipseşte nici în meşteşuguri şi artă, nici în viața practică, nici în politică şi nici în ştiințele fizico-matematice sau filosofie.

Viața cotidiană, de la cele mai întâmplătoare şi nesemnificative momente până la cele mai complexe şi grave probleme, cere intuiției o contribuție la rezolvare. Intuiția creează prima verigă a înțelegerii unui lucru, dar mai mult decât atât, ea deschide şi porțile cunoaşterii fenomenelor materiale, intelectuale sau spirituale.

Intuiția e pasul sigur, pas de început al procesului de gândire; ea nu rezolvă cunoaşterea, dar este o etapă şi o cheie a ei. Procesul de gândire e complicat şi îndelung, uneori penibil şi obositor. Intuiția îi dă posibilitatea de a se produce şi prin aceasta nu numai datul inițial de fapt, dar şi îndemnul. Ca tot ceea ce există pozitiv şi creator, intuiția aduce omului bucuria cuceririlor sale, bucuria conştiinței existenței lumii obiective şi interioare, a comerțului ce-l pot face între ele.

Prin intuiție omul îşi dă seamă că lumea şi viața nu sânt simple iluzii, ci realități depline, armonioase.

03 | LEGILE ŞI GÂNDIREA

Realitatea se înfăţişează în infinite forme, relaţii, procese, în aşa fel încât a o cerceta empiric ne-am pierde într'o infinitate de înregistrări şi descrieri care nu ar fi posibile de efectuat până la capăt.

Lucrurile sânt în lume, există obiectiv, dar ele nu devin obiect de ştiinţă decât atunci când le privim şi le tratăm dintr'un anume punct de vedere şi care în final trebuie să ducă la cunoaşterea legilor ce le guvernează. Lucrul în sine poate spune despre sine, dar el vorbeşte şi despre ceva care cade dincolo de sine. Realitatea sa concretă, neîndoielnic existentă deţine şi ceva care îl depăşeşte, comun a tot ceea ce există şi durează în lume.

Lucrul este parte din lume şi lumea este în el; fără această condiţionare reciprocă lumea nu ar putea exista obiectiv şi nici nu ar putea lua o formă logică, cu putinţă de a fi explicată. Realul şi inteligibilul pare că se opun la prima vedere; această opoziţie vine însă din incapacitatea noastră de a privi integral şi organic, lucrurile aşa cum sânt. Realul şi ideea se presupun şi există. Ce ar putea să însemne realul fără idee şi ce ar mai putea să devină şi să existe ideea fără o realitate obiectivă. Ele se condiţionează şi colaborează într'un proces continuu.

Gândirea este un fenomen complex şi profund. Ea nu este un artificiu, o invenţie dincolo de orice dat, ci o ordonare şi coordonare între subiect şi obiect. Firescul, organicul, ca şi rigoarea sânt necesare în efectuarea ei; mai mult decât atât: gândirea are etapele şi procesul ei, care o fac vie în desfăşurare.

Lucrurile sânt aşa cum sânt; ele există, există prin obiectivitatea lor, prin concretul lor, dar există şi prin legile ce sânt implicate şi le guvernează. Lucrurile dau diversitatea infinită a

lumii şi exprimă legea din interiorul lor. Legile dau unitatea lumii şi exprimă existența şi sensul lucrurilor.

Legile statornicesc şi exprimă o ordine pe care spiritul nostru o vrea explicată. Dar a explica înseamnă două lucruri: înseamnă pe de o parte a căută cauza imediată - şi aceasta este o cunoaştere a realității, etapă în procesul gândirii -, iar pe de alta înseamnă a căuta legea. Cauzele imediate exprimă în timp relația şi modul de desfăşurare a faptelor, a fenomenelor, iar legea întreține în lume şi exprimă mental ceea ce este permanent, de neînlăturat în această lume în care totul are o aparență de tranzitoriu.

Procesul gândirii, complex şi dialectic, este mai mult decât o artă. După tezele unilaterale îndelung susținute a apărut nevoia de a da viață unei sinteze a gândirii. Cunoaşterea abstractă, conceptuală este o cucerire; ea are un rol important, dar nu e totul. Modul rațional de cunoaştere merge în colaborare cu intuiția, cu experiența interioară, al cărei câmp de explorare este vast şi de neînlocuit.

Aceste căi au fost văzute ca incompatibile, ca mijloace fără putință de colaborare până la locul unde ele se exclud. A fost o eroare: ele sânt de nedespărțit. Procesul gândirii este amplu şi divers. Cu cât ne vom apropia mai mult în mod direct şi organic de realitate, cu atât cunoaşterea conceptuală şi discursivă va deveni mai profundă şi completă. Aceasta nu înseamnă o nesocotire a gândirii raționale, ci o mai mare amplitudine, o îmbogățire a procedeului ei analitic şi discursiv.

În acest fel cunoaşterea devine reală şi completă, iar termenii poziției omului în fața lumii şi vieții se armonizează şi dau un nou temei bucuriei de a cunoaşte.

01 | NATURA ŞI SENSUL CREAŢIEI

Actul creaţiei este prezent în lume şi viaţă. Omul este o fiinţă creatoare şi opera lui vizibilă este civilizaţia.

Ce este creaţia ca act? Care-i sânt condiţiile şi sensul? Primul element definitoriu al creaţiei este libertatea; nu există creaţie fără libertate. În evoluţie totul este determinat pentru ca totul se produce cursiv: ceva din altceva. În creaţie totul este liber pentru că se pun premisele unor alte lucruri, unor alte forme de viaţă.

Şi aici atingem o altă caracteristică a creaţiei; e vorba de „noul" ce-i aparţine în mod aproape definitoriu. Noul este în natura însăşi a creaţiei. Actul de creaţie înseamnă depăşire a ceea ce este dat, este o evadare, este o frângere a limitelor stabilite.

În circuitul vieţii, creaţia este actul care stimulează totul, care desfăşoară energiile mereu pe planuri noi, este actul care poartă lumea spiritului şi a materiei înainte; creaţia este proces ascensional.

Condiţiile creaţiei sânt multiple, dar cele mai importante sânt trei şi anume: libertatea spiritului, geniul propriu şi condiţia materială a lumii obiective.

Actul creator este în primul rând spiritual, chiar atunci când aparenţele ne-ar arăta altfel. Unealta însăşi, maşina, nu sânt un dat al naturii, ci o creaţie liberă a spiritului nostru, a imaginaţiei noastre creatoare care s'a aplecat asupra naturii şi a prelucraţiilor. Geniul propriu aduce contribuţia sa; formula reuşită a unui exemplar uman şi nu mai puţin reuşită a unui moment bun (inspiraţia) poate face cu putinţă creaţia. Dar omul nu are atribute divine; el nu poate crea ceva din nimic, ci numai în anume condiţii obiective uneori materia-

le, ale vieții noastre. Creația omului se împlineşte aici în istorie, deci în timpul şi spațiul care sânt proprii condiției noastre de oameni.

Omul istoric, omul produs al împrejurărilor şi al datelor efectuate, trăieşte sentimentul dureros al prezenței unor limite şi legi. Omul adevărat, acela al aspirației continue nu se opreşte aici; el caută şi lupta să le depăşească. În acest fel naşte setea de creație.

Actul creator este ceva venit din adânc, ceva care caută să învingă datul şi limitele în care trăieşte, tot ce se impune exterior din materialitatea condițiilor. Actul creator păstrează legătura cu resursele misterioase ale existenței, cu permanențele firii şi se manifestă în istorie.

Pentru omul adevărat, omul aspirațiilor nobile, creația este o datorie şi o vocație. Cucerirea adevărului şi prinderea lui în forme de expresie tot mai cuprinzătoare, este o obligație morală. În acest fel creația are o dublă funcțiune, aceea a cuceririlor şi aceea a purificărilor, prin actul de creație se desvălue tainele existenței, iar spiritul nostru se purifică şi se înalță. În acest fel creația este o treaptă a bucuriei.

Omul pierde din umanitate dacă are o atitudine pasivă în fața lumii şi vieții; el nu este un factor mecanic supus condițiilor exterioare fără îndemn, ci un inovator al fiecărui moment, un creator de idei şi forme. Viața omului adevărat este o continuă creație. Sforțarea proprie îl poartă la locul tuturor biruințelor; fiece fapt, fiece moment trebuie experimentat şi valorificat sub focul setei de absolut.

Creația convine unei înalte vieți morale. Viața morală nu se poate înălța şi nici dura fără un continuu efort de creație pentru că ea durează întrucât creşte, se dezvoltă.

Actul creator nu este însă o idee, ci un ansamblu de elemente, forme şi funcţiuni care laolaltă, într'o desfăşurare ascensională, generează.

Viaţa morală progresează prin legi, cu caracter juridic coercitiv, dar mai ales prin forţa spiritului care depăşeşte binele cotidian banal către zone purificatoare şi tonice. Juridicul opreşte formal răul. Abia conştiinţa şi forţa creatoare a spiritului nostru îl poate lichida în fond.

Creaţia este un semn al aristocraţiei spirituale, un domeniu al acelora care au depăşit starea de consumatori. Creaţia e îndemn, e progres şi bucurie a spiritului elevat, însetat de permanenţe.

02 | REAL ŞI POSIBIL

Existenţa nu se înfăţişează ca ceva static, definitiv făcut; realitatea presupune schimbare. Este prezentă o necesară mergere înainte, o energie creatoare a firii. Creaţia este un principiu al existenţei.

Mai poate rămâne vre-o îndoială asupra sensului vieţii morale? Existenţa noastră are grandoarea ei în sforţarea continuă către superior, în aspiraţia sa către împlinire.

Atâta vreme cât sântem oameni şi existăm în lume, creaţia ne stăpâneşte. Fără creaţie nu poate exista decât ceva care e împlinit, ceva îşi este în deajuns sieşi definitiv; dar noi sântem oameni, existăm în lume şi în istorie, sântem capabili de progres.

În ordinea morală, sforţarea are o mare însemnătate, sforţarea care duce la spor şi împlinire. Valorificarea existenţei umane nu este numai o problemă de ştiinţă ce se rezolvă pe calea inteligenţei ca facultate de abstracţiune logică, ci este şi

o problemă de înțelepciune şi virtute, adică de îndrumare a forței noastre creatoare interioare.

Începutul creației este o stare de plenitudine, de creştere interioară. Ea se obiectivează însă printr'o concentrare puternică în diverse forme de cultură. Aici începe şi lupta omului împotriva materiei pe care creatorul o supune şi o forțează să vorbească în sensul aspirațiilor sale.

Creația e un argint viu al lumii; ea isvorăşte din setea de nemurire a acestei mici ființe, dar semnificativă, care e omul.

Omul nu apare deodată gata făcut, nu apare împlinit. Omului nu-i este dat deodată totul decât în sens de posibil, de căi deschise. Omul nu este ceea ce este; sau, este ceea ce este prin ceea ce poate fi.

Ființa omului nu este gata făcută aşa cum apare în prezent, ci este şi altceva care azi nu există decât ca posibilitate.

Natura omului este astfel alcătuită încât el poate fi mereu altul în setea lui de perfecțiune, rămânând credincios sieşi, netrădând niciodată existența sa proprie.

Omul este o realitate fizică şi metafizică. De aici naşte suferința, dar şi bucuria. Omul nu poate exista decât întrupat, dar nu se poate împlini decât în spirit. Omul nu e desăvârşit, dar poate aspira; aici stă grandoarea lui. Libertatea de a fi altceva mai bun, mai frumos, libertatea aceasta, poartă deschisă luminii, face ca omul să fie mai mult, în înțeles virtual, în înțeles de posibil. Bucuria, ca şi drama lui, vine tocmai din marile sale posibilitățîi deschise.

Judecat după ceea ce este, omul are o stare de plâns. Judecat după ceea ce poate fi are o stare de laudă. Omul adevărat trăieşte însetat după o lume mai bună şi osteneşte către o existență deplină. Pe de o parte el este legat de toate rânduirile

naturii, pe de alta este înălțat pe căile libertății şi ale creației. Acum e mărginit, mic şi fără putere, acum e larg, mare şi puternic, până în a deveni chip luminos al desăvărşirii.

Dacă am socoti real ceea ce există în noi ca efectuat, viața noastră ar fi o mare moartă; dacă socotim real tot ceea ce e pus în inima noastră ca năzuință către adevăr şi desăvârşire, viața ne apare sublimă, cuprins al tuturor bucuriilor.

03 | CĂUTAREA PELERINULUI

Pelerinul este omul cu cârja, omul ostenit al drumurilor şi neostenit al căutărilor; fiecare pas este o bucurie şi o oprire, fiecare oprire este o teamă şi o fugă.

Omul se caută pe sine, pe cel de aproape, pe Dumnezeu şi în căutarea sa necontenită glasul său şi cugetul său se cer trecute în faptă cu acea sete de lumină şi legământ de a se depăşi.

Omul călător ştie că în fiece clipă a vieții sale totul se înnoeşte, totul creşte plin, fără putința de a cădea în condiția stagnată a lucrului mort. Ființa sa interioară, bogată în năzuințele ei, simte continuu fiorul creației şi al naşterii din nou.

În imensitatea lumii acesteia de aparențe şi taină, de umbră şi lumină, pasul omului adevărat merge neşovăitor către locul unde țâşnesc isvoarele vieții, până în clipa în care el va descoperi adevărul eliberator. Cine simte în el chemarea distanțelor, chemarea focului ascuns, cine simte cum pulsează inima lucrurilor, acela nu va avea astâmpăr; doar în popasul înțelepciunii reînviate.

Omul este din fire călător, adică purtător în necunoscut, căutător al nestematelor vieții. Cel ce poartă în sine puterea care aruncă lumini dincolo de țarcul mărginit al vieții zilnice,

acea putere care îi spune că piedicile sânt pentru a fi învinse şi că depăşirea este scopul tuturor sforţărilor omeneşti, până în zonele purităţii şi armoniei depline, acela este mai om.

Pelerinul trăieşte neastâmpărul setei de absolut. El nu se mulţumeşte în ceea ce are, cu starea de acum, cu lucrul dat, ci năzuie către altceva, către faţa adevărată a lucrurilor, către permanenţe. Depăşirea continuă este sensul luptei noastre. Călătoria până în raza prezenţei divine este scopul vieţii noastre.

Căutarea adevărului este penibilă; de aceea cei mai mulţi dintre oameni se complac într'o stare de falsitate sau totală delăsare. Dragostea de adevăr este a celor buni, a celor puţini care caută continuu, neobosiţi, caută cu îndărătnicie, nesocotind poverile şi suferinţele ce vin de aici.

Cel ce caută adevărul este un om al sincerităţii şi al judecăţii lucide, este un om al pasiunii pentru căile deschise fără nici o cotitură, fără nici un ascunziş, fără nici o oprire „strategică."

Cel ce caută adevărul nu are în vedere decât sfârşitul biruitor sau suferinţa sublimă a mărturisitorului unei credinţe.

Sânt oameni care trăiesc la întâmplare şi alţii care scormonesc adâncul pentru descoperirea sâmburelui de lumină al vieţii. Câtă sete, câtă disciplină, câtă sforţare şi câtă tărie trebue să aibă căutătorul pentru a merge pe calea ce o vede deschisă în faţa sa şi care nu este a celor mulţi. Cu privirea largă, cu pasul întins el merge, merge străbătând viaţa ca un călător prin vremuri.

04 | LIBERTATEA CA VIRTUTE ŞI CREAŢIE

Ştim din istoria popoarelor că oamenii au luptat îndelung şi au jertfit mult pentru a-şi câştiga libertatea, acea libertate fără de care nu există om şi omenie adevărată. Simţeau în lanţurile

lor o mare durere şi o tot atât de mare revoltă împotrivă a ceea ce îi ținea din afară, robi ai pământului, fără lumină, fără bucurie. Când au câştigat libertatea n'au ştiut-o îngriji; au tăbărât nesățioşi să-i stoarcă tot ce le putea da, nedeosebind dulcele de amar, nici mireasma de otravă, până când într'o zi au văzut că o nouă robie s'a născut: libertatea de a face răul.
Atunci s'au auzit glasuri atinse parcă de tonuri profetice care declarau război libertății şi cereau ordine şi ascultare desăvârşită. Libertatea, această femeie coruptă, trebuia alungată, trebuia răpusă. Şi oamenii dornici mereu de schimbare s'au supus de astă data de bună voe.
Viața omului este complexă şi fluidă cum e viața în genere, dar este în plus paradoxală, cu aspecte înşelătoare şi nu rareori contradictorii. Legea ei este o taină, chipul ei este o vrajă, domeniul ei e un miraj. Cei ce-au despicat în sufletul omului ca-ntr'un lemn şi i-au rânduit manifestările după modelul unui motor, aceia au dus umanitatea şi omenia într'o stare ce nu mai exprimă nici o fărâmă din opera splendidă a celor ce au gândit şi jertfit pentru om şi civilizație.
A ridica problema libertății şi a încerca să o rezolvăm în limitele naturii umane este pe cât de greu, pe atât de primejdios. Soluțiile problemelor morale sânt creste, sânt hotare din linia cărora nu ştii când ai trecut dincolo şi când ai rămas aici. Sântem deci uşor supuşi greşelii.
Una din marile şi repetatele greşeli privesc problema libertății şi anume, pentru că nu se cunoaşte bine vecinătatea libertății cu a desfrâului pe de o parte, şi a autorității cu tirania pe de altă. Ori de câte ori au apărut în practică, principiul libertății şi acela al autorității au avut de a face până la sfârşit cu consecințele lor degradante: anarhia şi tirania.

Drama acestui sinistru s'a născut din confuzia făcută între ordine şi libertate, între ascultare şi demnitate umană, socotindu-se că acestea nu pot sta împreună pe un loc, că ele sânt incompatibile. Nu există primejdii mai mari decât aceste idei false ce stau în chip de contradicții şi acționează asupra vieții noastre practice şi asupra orizontului nostru spiritual.

Când ne-am ocupat de libertate nu am ştiut precis ce anume trebuie dezvoltat pentru ca omul să se elibereze cu adevărat, iar când ne-am ocupat de supunere, de înfrânare, n'am ştiut ce anume trebuie supus, dominat şi chiar înlăturat din ființa noastră pentru ca aici să crească omul superior, omul adevărat.

În realitate sântem în fața unui paradox, acela care afirmă că libertatea se câştigă numai prin supunere şi disciplină proprie, iar supunerea şi disciplina nu se câştigă decât prin libertate. Sânt aici două aspecte ale aceleiaşi realități, care respectate şi acordate numai, duc la formarea omului, a personalității.

Libertate înseamnă dezvoltare în sensul naturii proprii în tot ce are ea mai pozitiv şi creator, natură însă care nu se poate valorifica fără o disciplină proprie, adică interioară nu externă, şi care ne dă putința de a alege şi ierarhiza totul în firea noastră, care aşa cum bine o ştim este dublă.

Disciplină înseamnă supunere voluntară după nevoile naturii proprii, nevoi care îndrumate într'un anume fel, aşa cum înflorirea spiritului o cere, duc la ridicarea oricărui obstacol şi câştigarea libertății.

Astfel concepute şi experimentate, libertatea aduce cu sine spiritul de inițiativă, elanul, creația, iar disciplina aduce stăpânirea de sine, ordinea, buna conviețuire.

Omul trebuie desrobit; dar nu lăsându-l pradă eticei bunului plac şi nici făcându-i binele cu forța, un bine nebulos şi cu gust amar. Omul trebuie desrobit învățându-l să se înalțe prin sforțare proprie. Libertatea nu aparține celor slabi; ea nu este ceva vulgar, pentru că nu oricine şi-o poate însuşi. Libertatea nu ți-o poate dărui nimeni în nici un fel; o câştigi prin luptă şi disciplină proprie sau nu o ai. Libertățile dăruite sânt formale, lipsite de putere creatoare, de bucurie. Libertatea câştigată prin sforțări şi exerciții proprii te înalță, te creşte, te împlineşte.

Libertatea este legată de responsabilitate; nu e responsabil cine nu e liber şi nu e liber cine nu e responsabil. Când năzuința către autonomie, de liberă acțiune şi gândire, va merge pereche cu simțul răspunderii față de un ideal uman superior, atunci oameni vor fi mai fericiți şi vor putea clădi o lume mai bună, mai echilibrată.

Caracterul dramatic şi eroic al libertății este evident şi aceasta o ştie orice om care a experimentat şi a încercat să-şi împlinească viața sub bolta înaltă a unei spiritualități ce vrea să întrețină o lume mai bună.

05 | PEDAGOGIA MUNCII

Munca aparține indestructibil condiției umane. Nimeni nu i se poate sustrage fără să-şi altereze natura. Munca este pentru noi o problemă de sănătate fizică şi morală, este o problemă de demnitate. Un om şi un caracter nu se poate forma fără muncă.

S'a spus că munca e penibilă, dar cât de penibil e golul trândăviei; este penibilă, dar numai în anume condiții. Munca forțată, munca fără orizont este în adevăr o pedeapsă, dar

munca liberă, munca ce aspiră, care cucereşte este bucurie şi este bucurie pentru că este creatoare.

Lipsa muncii aduce mizerie materială şi morală. Lenea este un viţiu care alterează natura omului. Mai mult oboseşte cel ce stă, cel ce trăieşte fără rost, decât cel ce munceşte. Lenea nu poate aduce bucurie, după cum nici desfrâul nu dă putere şi sete de viaţă omului.

Şi dacă ar fi să facem o gradare, lipsa muncii distruge mai mult sufletul decât trupul. Lipsa de probleme, lipsa de preocupare a spiritului lasă porţi deschise tuturor slăbiciunilor, lipsa muncii aduce întristare şi desgust. Lucrează şi vei evada spre lumină.

De cele mai multe ori munca e văzută ca un consum, ca ceva ce ne topeşte făptura. În adevăr munca este efort continuu, este energie consumată, dar este şi creaţie. Orice lucru adus la viaţă costă, costă într'un fel sau altul; dacă nu costă bani costă energie manuală sau spirituală. Nimic nu se produce şi nimic nu ne hrăneşte fără efort, fără consum. Ca şi lenea, căpătuiala e un viţiu.

Munca întăreşte trupul şi sufletul; ea creează bunuri materiale şi spirituale, măreşte cuprinsul nostru. Munca aduce închinare vieţii în ascensiune căreia îi dă ritm şi-i alungă urâtul. Că semeni grâu, îngrijeşti un pom sau creşti un copil, toate aceste sforţări te întăresc. Că ţeşi un covor, închegi o masă sau faci o poezie e tot atât de frumos şi demn.

Munca e un factor educativ, e un instrument al împlinirii noastre ca oameni. Munca ne luminează mintea şi ne formează caracterul. Prin activitate se stimulează inteligenţa şi procesul gândirii. Dar mai mult decât atât: ea măreşte disciplina interioară şi virtuţile ordonatoare ale caracterului, cum

sânt răbdarea, tenacitatea, respectul față de oameni şi efort. Exercițiul muncii aduce la viață deprinderi noi şi învață metoda. Munca bine orientată şi ordonată aduce deprinderi bune şi omagiază timpul. Omul harnic se întreabă în fiece seară, ce lucru bun a făcut în ziua ce a trecut.

Fără muncă nici odihna nu o simțim; repaosul este un dar binemeritat al muncii; el e simțit ca o bucurie numai după o muncă rodnică. Aşa cum lipsa muncii e un vițiu, la fel este şi suprasolicitarea în muncă; ele fixează cele două extreme care trebuie evitate pentru ca omul să nu devieze. Lenea şi abuzul de muncă distrug omul în ce are el mai omenesc: spiritul său.

Munca poate fi o evadare sau o împlinire; atunci când este bine orientată şi înțelept folosită, munca alungă plictiseala şi tristețea. Şi nu numai atât: ea creşte omul interior până în limitele bunătății. Cine munceşte este generos, iar cine nu, este meschin. Omul creşte din prisosul lui.

Munca nu este numai o problemă de efort fizic, ci şi una de morală; ea priveşte etica persoanei umane. În acest fel ea nu mai apare ca un blestem sau suferință, ci ca un act liber de împlinire a naturii noastre înseşi şi o satisfacție. Munca devine greu de suportat când se aplică omului în mod exterior, când vine ca o urmare a constrângerii. De ce? Pentru că în acest fel este lezată persoana umană şi spiritul.

Calitatea muncii vine nu numai din randamentul material, ci şi din atitudinea ce o luăm față de fenomen. Integrată în marele proces al vieții şi al destinului uman, munca dobândeşte o semnificație cu totul deosebită. Există un mod ascetic şi spiritual al vieții umane care integrează toate activitățile omului dându-i în acest fel strălucire.

Dacă munca lipsită de libertate aduce suferință, munca mecanică oboseşte şi depersonalizează; nimic nou, nimic bun nu poate aduce o astfel de condiție. Pentru ca activitatea să devină creație este necesar ca ea să se producă la nivelul conştiinței şi al prezenței spiritului; mecanizarea muncii a închis aceste porți.

În limitele ei superioare, munca este o condiție şi un atribut al umanității noastre. Noblețea ei au manifestat-o marii creatori ai civilizației.

BUCURIA DE A FI PUR

pagina 204

01 | DESPRE INOCENȚĂ

Inocența este o stare originară. De aceea se poate mai greu prinde în formele logicii şi proceda la analiză. Inocența presupune ceva calitativ, ceva ce aparține unor date imediate; ea este o stare pură care se experimentează interior. În fața inocenței nu putem rămâne indiferenți, înclinarea către această stare fiind implicată în calitatea noastră de oameni, căutători ai absolutului.

Este ceva ascuns, ceva tainic care ne cheamă către acest început paradisiac către care tindem pentru a ne recuceri pacea inițială. Oamenii astfel situați sânt cei mai buni pentru că inocența este învecinată cu seninătatea şi sinceritatea, privite metafizic nu social.

Umanitatea noastră este întristată şi ea caută bucuria. Ființa omului nu-şi mai găseşte liniştea, nici cursul lin al luminii care coboară din bolta vie a sufletului său însetat. Apusul se face noapte şi noaptea devine întunerec; sborul tuturor strâmtorărilor nu mai încetineşte.

Umanitatea noastră e tulburată; cei mai mulți dintre oameni nu mai vor să cunoască şi nu mai cultivă decât florile unei lumi plăpânde şi înşelătoare, nedemne stări şi forme ale fragilității noastre. Noi nu mai cunoaştem şi nici nu mai străbatem pajiştile unde creşte floarea albă a inocenței; nu ne mai place parfumul ei delicat şi pur. Unde e sufletul mare, înamorat de acea senină şi permanentă primăvară spirituală?

Oamenii nu mai ştiu binele şi frumusețea stărilor de început pentru că ignoră imaginea lor divină şi căile care o fac să se manifeste. Climatul favorabil stărilor pure nu se mai produce. Inocența florilor şi inocența copiilor aduc amintirea începuturilor.

Dacă nu ar fi copiii, lumea noastră nici nu ar mai şti că starea de inocenţă mai există. Un adult total inocent ar fi un nonsens intelectual şi o adevărată nenorocire socială. Oamenii ar râde şi ar specula crud pe seama lui.

Copilul e curat, e blând, e împlinit, dar mai ales copilul este inocent. El nu cunoaşte şiretenia; de aici vine în primul rând superioritatea lui ca stare morală; de aici decurge frumuseţea şi candoarea lui naturală.

Creştem copii într'o lume fără suflet, o lume care ia drept slăbiciune sau prostie tot ceea ce este delicat şi pur, tot ce izvoreşte din puterile dragostei şi adevărului, temelii ale existenţei noastre morale. Inocenţa înlătură florile răului; ele nu pot coexista şi formele lor de manifestare nu se îngăduie. Inocenţa păstrează în om ceva din starea lui paradisiacă. Marii înţelepţi o caută, o experimentează, dar modelul rămâne tot al copiilor pentru că inocenţa lor este stare a naturii lor, nu aspiraţie şi disciplină cum apare la cei mai buni dintre oamenii vârstnici.

Omul nu mai cunoaşte treptele luminate ale bucuriei de a fi în lume, de a avea o conştiinţă şi a colabora la opera de reintegrare în armonia existenţei.

Viaţa omului aşa cum apare ea, într'o condiţie nu întotdeauna dintre cele mai prielnice, pentru a se dezvolta pe linia ascensională a destinului ei spiritual, face ca şi cei mai buni, mai dotaţi şi mai bine intenţionaţi dintre oameni să fie supuşi unor probe care tulbură întreaga lor fiinţă. Deseori legăturile ce se stabilesc cu mediul material sau moral, legături cu totul exterioare, falsifică, apasă şi întorc fiinţa interioară a omului aşa fel încât din lumină biruitoare viaţa sa devine incertitudine şi desgust.

Din când în când lovituri puternice ca-ntr'un vas de care s'a prins rugina, suferințe meritate sau nemeritate - căci aşa se câştigă omenia, prin încercare - se abat asupra noastră şi ne tulbură atât de puternic, încât toate impuritățile pot să cadă la fund şi se elimină. Rămaşi aşa cum ne este natura proprie, dezbrăcați de toate adăugirile unei vieți forțate şi nesincere, ne putem ridica la gradul cel mai înalt al ceea ce ar trebui să fim totdeauna, omeniei noastre: sfințenia.

Puțini sânt cei care au putut păstra de la început o puritate deplină. Cei mai mulți dintre oameni, chiar exemplarele realizate ale umanității, nu ajung astfel în această stare cristalină de mare puritate decât trecând prin obişnuitul contact al lumii noastre de căderi şi tulburări, de umbre apăsătoare. Experiențele capitale, acelea care străbat şi prefac adânc ființa noastră, numai acele căi ale naşterii din nou ne pot pune iarăşi în starea de puritate originară, acolo unde se întâlnesc copiii cu sfinții.

Puritatea este în primul rând stare naturală în înțeles de originară, neprefăcută. Fără luptă şi disciplină numai copiii o au, ei, pentru că făptura lor angelică exprimă totul aşa cum e, aşa cum trebuie să fie: firesc şi deplin.

Fiind o stare de început, puritatea este în al doilea rând simplitate, adică esențialitate şi tărie lineară. A fi pur înseamnă, între altele, a fi în mod necesar în inima lucrurilor şi a trăi în permanențe. Simplitatea adevărată o aflăm în acei căutători de aur spiritual, exploratori ai zonelor pure.

Puritatea mai înseamnă şi delicatețǎ, naivitate; nu acelea negative prezente în relațiile sociale care obişnuit sânt numai pricini de greşeală şi neînțelegere, ci acelea care apropie de orice lucru şi orice ființă cu cea mai mare dragoste şi fru-

musețe spirituală, cu mâini blânde şi darnice, cu suflet deschis pentru apropierea şi descoperirea noastră în zonele adevărului.

Oamenii puri au calitatea luminii pure: deschid distanțele şi întăresc chipurile în ce au ele mai adevărat. Oamenii puri sânt diamantini, adică transparenți şi tari prin puterea lor de a apărea aşa cum sânt, deschişi tuturor lucrurilor şi formelor fără tendința de a le altera sau consuma. Puritatea aduce cu sine o unitate şi o armonie deplină, ca virtute a realității înseşi, a realității neprefăcute. De aceea oamenii puri sânt piese iradiante ale lumii, acelea în care a căzut şi fac să cadă tot ceea ce este artificiu, tot ceea ce tulbură frumusețea noastră deplină.

Pentru a fi puri nu e necesar să părăsim lumea făpturii noastre ci să o cucerim şi să o străbatem cu un suflu nou ca prin ea înnobilată să ajungem la virtute; prin ea şi prin arderile încercărilor noastre să ne naştem din nou, devenind în acest fel pământul fertil al începuturilor, cale deschisă a tuturor înfloririlor.

Oamenii nu ajung toți, dar au toți în ei putere de a se pregăti să iasă din lumea suferinței nerodnice către o viață deschisă, bogată şi pură, acolo unde cunoaştem deplin, iubim deplin şi respirăm deplin, miresmele florilor nemuririi.

02 | ELOGIUL SINCERITĂȚII

În vorbirea curentă, a fi sincer înseamnă a vorbi cuiva deschis, adică a-i spune ce gândeşti. Este un înțeles vulgar care nu rareori duce la rezultate tocmai potrivnice celor ce le aşteptăm să nască dintr'o astfel de stare a conştiinței, pentru că pe acest drum pornită sinceritatea cade uşor în apele tulburi ale brutalității şi negației.

Prin sinceritate omul îşi priveşte deschis tainele proprii, tot ceea ce alcătueşte esenţial fiinţa sa interioară, nu ceea ce îi aparţine nesemnificativ, superficial şi periferic. A fi sincer faţă de tine însuţi ca şi faţă de altul înseamnă tocmai această descoperire revelată a noastră, întrucât ea spune despre noi, dar deodată şi despre celălalt. Şi sântem cu atât mai sinceri, cu cât descoperirea noastră merge dincolo de noi până în limitele adevărului. Altfel sântem purtaţi fără să ne dăm seama în domeniile sincerităţii vulgare mai sus pomenite.

A fi sincer înseamnă în primul rând a fi pătruns cât mai adânc de intimitatea ta proprie, intimitate ce trebuie aşa fel cercetată, încât pe calea ei să putem pătrunde însăşi fondul comun al naturii şi destinului nostru de oameni. Sinceritatea bine îndrumată ne poartă în inima lucrurilor şi deci în secretele lumii şi vieţii morale aşa cum se desfăşoară ea sub semnele naturii noastre duble.

Greutatea de a fi sincer nu vine din datele posibile ce ni le poate procura, ci din complexitatea naturii noastre şi din disciplina necesară pentru ca orice cucerire să poată deveni un spor, o condiţie de cunoaştere şi împlinire.

A fi sincer deci nu înseamnă a divulga orice şi oricum din ceea ce simţim personal, toate gândurile, tendinţele şi actele noastre posibile, care pot fi şi detestabile deoarece aparţin unei lumi înşelătoare în apele căreia plutesc cele mai multe „sincerităţi” ale omului faţă de sine însuşi şi comunitate. A fi sincer înseamnă a angaja întreaga noastră fiinţă pe un drum de experienţe hotărâtoare acolo unde omul apare întreg şi îşi manifestă umanitatea, acolo unde prin cucerirea sa însăşi cucereşte lumea, în ce are mai profund şi esenţial.

Sinceritatea este o fereastră deschisă, este o virtute a omului

curat, a celor ce caută adevărul şi leacul unei vieți luminate. În această lume de urât şi suspin, sinceritatea este piatra de încercare a celor însetați de frumusețe şi hotărâți arhitecți ai unei lumi mai bune.

Sinceritatea este o cale a setei de absolut ce ne desvălue frumuseți originare nealterate; ea înlătură umbrele naturii morale făcând să crească în acest fel tăcerea solemnă a vieții pure şi adevărate. Când omul aruncă povara zilelor sale de iluzie şi iresponsabilitate, atunci când el a ajuns să simtă fiorii unei desvăluiri totale pentru începutul diamantin al trăirii în adevăr, numai atunci el simte bucuria creației şi îndemnului către o ordine superioară.

Sinceritatea ne descoperă pe noi înşine şi pe cel de dincolo de noi, ne poartă la isvoarele lucrurilor şi ne pune în stăpânirea esenței lor. Lumea şi viața nu ne mai vrăjeşte cu aparențele sale înşelătoare, aducătoare de suferințe, ci ne apare nudă, plină de înțeles şi luminoasă că-n ziua când s'au deschis formele şi sensul.

Sinceritatea angajează întreaga ființă a omului: ordinea sa intelectuală şi cea morală, gândul şi fapta sa, ceea ce este şi ceea ce poate fi.

Complexitatea ființei umane şi divergența căilor directoare ale naturii sale morale fac din sinceritate nu numai un prilej de forță, dar şi de înțelepciune. Omul sincer trebuie să fie înarmat cu o putere de pătrundere şi cercetare a adevărului, prin care numai sinceritatea devine o virtute cu atâtea disponibilități, devine cu adevărat cale a împlinirii.

Sinceritatea se cucereşte şi devine rodnică cu multă greutate pentru că viața noastră are o pluralitate de dimensiuni şi pentru că ființa noastră poate fi slabă şi închisă. A experimen-

ta sinceritatea este o sforțare disciplinată, dar şi o bucurie, o sforțare rodnică în raport cu scopul care ne călăuzeşte. Omul, cel de ieri şi cel de azi, rătăcitorul din slăbiciune sau pelerinul din flacără sfântă, poate merge prin sinceritate acolo unde lucrurile se clădesc temeinic, acolo unde nimeni şi nimic nu se vrea scutit de ceea ce îi este propriu, fie chiar prin cea mai grea şi cuceritoare dintre încercări.

Oamenii, uneori filosofi sau moralişti, cred că este îndeajuns să te laşi purtat de natura proprie, să-ți faci legea ta cum se spune, pentru ca problema binelui şi a răului să se rezolve de la sine, raportând aceste principii la direcțiile şi înclinațiile „fireşti" ale omului (Rousseau).

Se pare că aici se află un ochi scăpat în împletitura intelectuală şi morală a omului modern conceput de Iluminismul Francez. Relativismul total şi libertatea anarhică acordate unei naturi duble, cum e aceea a omului, nu au putut duce decât acolo unde au dus şi unde azi priveşte neliniştită o lume întreagă.

Împotriva minciunii atât de domnitoare nu putem ridica sinceritatea ca expresie a unei firi sau naturi individuale şi nici nu o putem decreta ca salvatoare. De ce? Pentru că sinceritatea nu acoperă întotdeauna domeniul adevărului. Poți fi sincer şi rătăcit şi cu aceasta nimic n'ai isprăvit frumos şi bine. Mulți oameni în dorința lor de mai bine nu isbutesc să aducă decât o schimbare, care la rău poate aduce şi mai rău. Pentru a împlini binele nu este îndeajuns să deteşti ceva şi să iubeşti altceva cu sinceritate. Pentru a împlini binele trebuie să iubeşti nețărmurit adevărul, să pătrunzi în înseşi temeiurile existenței, să cercetezi ordinea lumii acesteia în mijlocul căreia am fost sortiți să trăim şi aceasta nu la întâmplare.

Pentru a fi creatoare sinceritatea trebuie să deschidă omului

porțile adevărului şi frumuseții sigure, să fie condiția primă a împlinirii sale pe acest drum deschis. Sinceritatea îmi dă putința de a fi eu însumi şi a mă împlini în această direcție, dar eu însumi trebuie să fiu acela al profunzimilor, acela al isvoarelor vieții, al spiritului şi rațiunii superioare, al lumii adevărate.

Negația poate fi şi ea sinceră în efortul ei. Noi nu o putem sluji însă. Sinceritatea noastră creşte florile binelui şi ale frumuseții, nu pe cele ale răului.

Pentru a renaşte omul trebuie să înlăture în primul rând înclinațiile obscure ale fondului său subuman şi apoi tot ceea ce i-a asfixiat ființa interioară prin uzajul cotidian al unei vieți periferice. El trebuie să aibă în primul rând curajul să înlăture ca determinante ale vieții tot ce ne aparține ca fond obscur, şi apoi să aibă tăria de a învinge mediul de aparențe înşelătoare pentru a se descoperi sieşi întreg şi curat, fără vreo altă năzuință decât aceea a adevărului desprins din condiția noastră umană.

Spunem a adevărului pentru că sinceritatea cu orice preț şi-n orice direcție, aşa cum cei mai mulți dintre oamenii care fac uz de ea, o experimentează şi o manifestă ca pe un leac al răului, sinceritatea celor care se declară oameni „fără prejudecăți" sau „nuzi" poate duce şi în altă parte decât în țara frumuseții şi a creației, poate duce chiar la contrariul, de la rău, la mai rău. Neavizații, chiar dacă sânt sinceri, mulți dintre căutătorii dornici de înnoire nu reuşesc în cel mai bun caz să aducă decât o schimbare.

De ce? Pentru că aşa cum am spus, nu e vorba de a urî ceva şi a iubi altceva, ci de a deveni sincer pe marea linie a descoperirii adevărului şi a sluji aspirațiilor nobile ale civilizației

umane. Ca şi dragostea noastră, sinceritatea trebuie angajată în slujba adevărului.

Adevărul poate fi cucerit nu numai cu preţul unei sforţări sincere, ci şi cu acea sete chinuitoare de lumină, cu acea dragoste pentru cunoaştere, privire dreaptă până în inima lucrurilor, ce pot produce deslănţuirea forţelor şi isvoarelor unei vieţi neprefăcute şi creatoare.

Sinceritate nudă şi totală da, dar şi sinceritatea înţelepciunii şi virtuţii, aceea care deschide căile absolutului şi frumuseţii originare a omului; aceasta este piatra de încercare a celor ce-s oameni, a celor ce luptă pentru o lume nouă, o lume mai bună.

A fi sinceri, a fi noi înşine pe căile adevărului înseamnă nu numai a ne descoperi ceea ce sântem, ci şi ceea ce putem fi. Omul aparţinând unei ordini de realităţi alta decât cea materială, ordine ce se caracterizează prin existenţa posibilului, sinceritatea nu se opreşte la o funcţiune pasivă de constatare a unor date deja existente, ci are un caracter activ şi creator.

Prin sinceritate omul descoperindu-se sieşi se împlineşte totodată, pentru că virtualităţile sale din acel moment devin acte către ceea ce trebuie făcut, trebuie împlinit. Printr'o sinceritate adevărată şi totală noi căutăm nu numai cunoaşterea de sine, ci şi realizarea de sine; totul apare astfel legat, încât nu este cu putinţă să ne oprim la primul pas pentru a nu cădea în negura pasivităţii.

Fiinţa interioară a omului odată descoperită indică singură calea tuturor posibilităţilor; orice renunţare, orice privire numai în afară ar însemna o trădare a propriei tale naturi, a propriului destin.

Această funcţie activă şi creatoare, implicată aceleia de cunoaştere, se arată şi în faptul că, împotriva părerii curente, sin-

ceritatea depăşeşte actul de limbaj către acela de „a face." Nu numai cuvântul, ci şi fapta, actul de realizare caracterizează sinceritatea.

Sinceritatea totală, aceea legată de adevăr şi setea de absolut, îmbogăţeşte continuu fiinţa noastră interioară, îi păstrează o frăgezime originară şi dă un sens pe cât de profund, pe atât de curat şi eliberator.

Omul sincer înseamnă om întreg şi deschis; înseamnă om demn şi stăpân pe propriul său destin, fiinţă superioară care nu are nimic de ascuns, ci totul de făcut. Sinceritatea este o cale a absolutului; ea ne apropie de începuturile lucrurilor, de principiul lor.

Sinceritatea este prima virtute a omului deschis, dornic de orizonturi largi şi permanenţe. Prin sinceritate omul este prezent şi tare în faţa tuturor celor ce vin să se producă, oricât de aspre şi chinuitoare ar fi, dar nu mai puţin frumoase şi creatoare. Fapta sa ca şi cugetul său sânt angajate într'o operă care, pe cât e de mult a sa, pe atât îl depăşeşte până în împlinirile cele mai înalte. Aşa se explică cum tainica forţă ce o acoperă el, se deslănţue dincolo de rosturile personale.

Cei mai mulţi dintre oameni vor să înşele lumea, viaţa şi tot ce îi împrejmue pentru a câştiga totul, dar ei nu ştiu când vine povara grea a propriei lor înşelări, cale sigură a căderilor în neantul morţii spirituale.

03 | PRINCIPIUL ASCETIC

Pentru omul orientat spaţial şi material singurul scop al vieţii este acela al plăcerii, al senzaţiei. În lumea valorilor spirituale definitorie condiţiei omului, nu se poate pătrunde însă pe această cale.

Una din căile pozitive şi de afirmare a omului este aceea a ascezei. Asceza pentru împlinirea omului este ceva necesar atât din punct de vedere spiritual, cât şi temporal (istorie). Afirmarea noastră ca oameni începe odată cu manifestarea noastră ca fiinţe supramateriale, plural dimensionate şi ierarhic armonizate. Ordinea morală nu poate fi stabilită fără o disciplină intelectuală şi interioară, fără căile împlinirii noastre, între care se află şi asceza.

Greşit se concepe asceza atunci când e privită ca un dispreţ al naturii materiale pentru că aceasta face parte din noi ca existenţe ale lumii. Greşit se vede în condiţia noastră materială un rău iniţial, un rău în sine, care ne pune în poziţia de a fi definitiv şi iremediabil condamnaţi. Toate doctrinele pesimiste şi negativiste se angajează pe acest drum.

Nu trebuie să concepem asceza ca pe un supliciu căruia să ne supunem, cu voe sau fără de voe, şi nici ca o renunţare la tot ceea ce aparţine lumii noastre în care în adevăr abundă suferinţa, dar care e bogată de atâtea frumuseţi ce exprimă, pare-că, o continuă creaţie şi ordine, ci trebuie să concepem asceza ca pe o condiţie de dezvoltare a vieţii morale, ca pe o cale creatoare a spiritului, floare a naturii umane ce se arată armonios şi liber.

Asceza nu este decât o acţiune spirituală directă asupra celeilalte părţi a naturii noastre materiale care trebuie condusă. Ea luptă împotriva înclinaţiilor din zona inferioară a naturii noastre, împotriva fondului subuman care tinde să ne poarte într'o lume lipsită de ceea ce este mai caracteristic uman, de lumina diriguitoare a conştiinţei şi raţiunii superioare, a spiritului creator.

Asceza în limitele ei normale (pentru că sânt şi forme maladi-

ve care apar în istorie) este un principiu de ordine, de ierarhie şi, mai mult decât atât, de creație pe fondul nostru complex şi nestăpânit de îndoielnic.

Principiul ascetic nu este flagelare, nici reducere a vieții morale, ci dimpotrivă, bine îndrumat poate aduce bucurie şi amplificare a vieții noastre. Cine crede în asceza care biciuie viața şi înlătură date elementare legate de natura şi sfera de existență umană, intră pe căile negației şi morții. Asceza ordonează natura noastră materială, o pune în locul şi în funcțiunile ei fireşti, dându-i în acest fel nu numai un rol parțial de câmp, ci şi unul integral, de funcțiune în năzuințele către un om superior şi real. Asceza deschide căile experienței, lărgeşte şi purifică nu numai aspirațiile înalte ale spiritului, dar şi orice alt contact cu lumea în multiplele ei forme şi dimensiuni. Senzația periferică şi plăcerea banală zoologică către care sântem atât de înclinați, îl robesc şi reduc pe om situându-l la periferia vieții; asceza dimpotrivă lărgeşte şi intensifică viața, dar viața umană, viața de sus din zona unde se întâlneşte adevărul, cu binele şi frumusețea.

Istoric, asceza este o condiție şi o cale necesară vremii pe care o trăim atât de tragic, dar anume asceza care aduce plenitudine, nu sărăcire spirituală. După o epocă de orientare spațială, exterioară şi sensuală care şi-a dat toate roadele ei amare, omenirea va trebui să meargă către alta mai intens interioară şi pură în care progresul material atât de neîndoielnic manifestat să se dubleze de un progres spiritual, în care produsele şi tendințele noastre inferioare oricât de „necesare" sau „liberale" ori fi, să rămână la locul lor, dacă nu e cu putință să fie complet înăbuşite. Puternic ca impuls în viața morală şi-n istorie, fondul subuman trebuie prins, îngrădit şi transformat

în adâncime. Asceza este un instrument de mare eficacitate pentru revenirea şi desăvârşirea noastră.

Asceza rămâne una din căile regenerării lumii noastre şi a omului care şi-a trădat natura şi misiunea. Prin asceză omul poate să-şi îngrădească şi supune natura inferioară, obscură şi bolnăvicioasă, în năzuința ce o are de a se păstra în sfera sa proprie de existență şi îmbogăți cuprinsul şi experiențele până în limitele bucuriei de a fi de a exista şi manifesta în marea ființă universală.

Principiul ascetic în morală face ca întruparea noastră să nu fie un păcat insuportabil permanent, ci o condiție specifică, prilej de biruință şi satisfacție la nivel spiritual.

04 | SUB CUPOLA SENINĂTĂȚII

O altă stare ce aduce bucuria de a trăi este seninătatea. În forma ei pură, ca şi inocența este o stare originară. Viața omului însă o experimentează şi o cunoaşte mai mult ca aspirație. Spinul iraționalului şi contradicțiile ce survin în viața interioară fac ca seninătatea să fie cucerită cu mare efort, nicicând totală şi sigură. Sfințenia însăşi nu o cunoaşte permanent şi fără impurități. Aici seninătatea nu e dată decât tot ca predispoziție şi nu ca o stare originară.

Seninătatea este prezentă în om ca un produs al spiritului care domină şi se apropie de permanențe. De pe aceste poziții omul nu mai este frământat, chinuit de neprevăzute şi nedemne loviri periferice; cine se angajează şi ajunge acolo unde sânt stâlpii de sprijin ai existenței, unde stabilitatea domneşte, acela poate cunoaşte starea de seninătate. Ruperea omului de tot ce este întâmplare şi neconsistență, ancorarea în inima lucrurilor îl poartă către zonele de mare puritate

şi seninătate. Prezența absolutului în ființa noastră spirituală aduce cu sine această stare.

Seninătatea, chiar la oamenii cei mai desăvârşiți nu are un caracter permanent, definitiv câştigat. Este necesară o continuă stare de veghe şi luptă pentru că acolo unde apare omul, apare şi instigația, apare încercarea, proba. Seninătatea este câştigul unei sforțări eroice prin care actul de aderență şi manifestare divină rodeşte. Omul nu este o existență absolută şi perfectă, are nevoe de sforțări pentru a-şi câştiga şi păstra demnitatea. Seninătatea oricât de pură şi stabilă ar fi, rămâne în uman.

Omul, oricât de sus s'ar ridica, rămâne în natură şi istorie. El este nevoit să lupte cu lumea înconjurătoare şi să ridice totul la nivelul marilor şi neschimbătoarelor principii. Unii renunță la lume şi viață, alții o transfigurează şi întrețin totul pe marea deschidere a setei de absolut. Seninătatea omului, chiar dacă nu este totală în echilibrul şi puritatea ei, este o stare de mare biruință a rațiunii şi spiritului, a rigorii interioare.

Omul nu e nici Dumnezeu, nici plantă; el nu face totul din nimic, dar nici nu veghează. Omul este om, cu natura, cu legile şi obligațiile sale. Seninătatea este piatra prețioasă a disciplinei spiritului întrupat care a cucerit pentru sine puterea asupra negației care instigă continuu. Seninătatea, la scara umană şi istorică, este o biruință a spiritului şi o bucurie a vieții umane superioare; ea contribuie la desfăşurarea plenitudinii umane şi desființează acea vale a plângerii care apare ori de câte ori omul se pierde în noianul de întâmplări care fac viața noastră mizerabilă.

În câmpia însorită a lanurilor galbene, în lunca străbătută de jocul apelor, sub umbra copacilor înalți ai pădurilor ce vorbesc la adierea vântului, în natură sau printre oameni în mers

peste tot în inima acestei lumi plină de cântece, poți simți mireasma aceleiaşi flori delicate care este aspirația omului către absolut, acelaşi prisos nerodit încă al pomului prins în crucea pieptului, chemat să vibreze alături de armonia universală. Seninătatea păcii interioare, nu rod al nesimțirii, ci al înțelepciunii, în care să se răsfrângă toate darurile de tărie şi bunătate, de măreție şi smerenie, frumosul chip al dragostei, al rodniciei, pajişte întinsă de lumină şi mireasmă, seninătatea aceasta să o cucerim.

BUCURIA DE A FI ÎMPREUNĂ

pagina 220

01 | LEGĂTURI SPIRITUALE

Legăturile noastre cu oamenii sânt de natură deosebită: de sânge, de comunitate socială sau spirituală. Cele mai puțin materiale, cele mai puțin vizibile sânt şi cele mai profunde, cu puteri ce merg până în limitele transfigurării. E vorba de legăturile spirituale.

Întâlnirea cu o altă ființă, cu un alt om, în zonele unde domneşte o adevărată viață spirituală, este una din marile bucurii ale vieții noastre. Această întâlnire preface şi înalță obişnuitele noastre legături, care până aici angajau la nivelul lor minor şi superficial întreaga noastră ființă. Tot ceea ce alcătuia o viață de relație este de aici înainte o viață de creație. Singură întâlnirea spirituală deschide căile profunde de conviețuire pentru că numai această apropiere produce depăşirea noastră şi descoperirea celuilalt ca existență intimă şi indispensabilă. Toți oamenii simt nevoia unei legături temeinice, unei apropieri sincere şi profunde cu un alt om, cu o altă ființă privită prin ochii împlinirilor. Numai că această sete, această chemare din adânc este rău înțeleasă şi fals tratată de către cei ce o simt. Ei îşi alungă tăriile şi distrug îndemnurile din nepricepere sau slăbiciune. Cu voe sau fără voe, oamenii merg pe drumuri improprii scopurilor urmărite, ei înşeală şi mai mult se înşeală înlocuind esențele cu apele stătute ale unei vieți dulci şi superficiale.

Oamenii cred că pot stabili legături durabile între ei şi că se pot apropia tocmai prin ceea ce îi desparte, adică prin interesele comune într'o lume de alcătuiri şi bunuri materiale. De aceea tovărăşiile în ordinea economică dacă nu sânt alimentate de un ideal către o ordine superioară, duc în mod inevitabil la ură şi desgust.

Nu acelaşi lucru se întâmplă celor ce pornesc împreună să cucerească – sau să slujească – o ordine spirituală, lui Dumnezeu. Cu cât oamenii năzuesc mai mult către un scop superior aparţinând lumii valorilor spirituale, cu atât legăturile lor sânt mai trainice şi mai creatoare. Această aruncare în mările albastre ale adevărului suprem deschid fiecăruia dintre noi, cei porniţi şi însetaţi de el, o cale nouă, cea a apropierii prin împărtăşirea din aceeaşi realitate de dincolo de noi, care ne depăşeşte şi ne ţine totodată.

Legăturile spirituale sânt legături adevărate, pline de rod şi trăinicie, purtătoare de frumuseţe şi bucurie demnă de fiinţe dăruite cu o conştiinţă şi un sens, aşa cum sântem noi oamenii sortiţi să fim.

Există o mare variaţie de moduri existenţiale omeneşti. Ca fiinţe particulare oamenii sânt nişte universuri închise. O apropiere şi o cunoaştere a naturii celuilalt nu se poate produce printr'un contact exterior, material şi banal, ci printr'o cădere în intimitatea eului, printr'o pătrundere a structurii sale şi o co-habitare în destin.

Universul moral este vast şi infinit de variat în unitatea sa. Jocul său este între realitate concretă şi un principiu existenţial transcendent.

02 | ÎNTRE TĂCERE ŞI MĂRTURISIRE

În singurătate fiinţa noastră se dilată; o dilată contactul cu cosmosul şi cu întrebările. Eliberat de tumultul vieţii de cetate, eliberat de toate semnele şi convenţiile sociale, spiritul călătoreşte în spaţiile nemărginite, caută armonia universală şi vrea totul pentru sine, cum e soarele într'o picătură de rouă.

Tăcerea te deschide ţie însuţi, te învaţă să asculţi o lume care

nu e aceea a sunetului, ci a cântecului interior, a farmecului, te face, și-ți vorbește fără ocol să te cutremuri în fața grandoarei plină de răspunderi a vieții tale.

În singurătate și tăcere omul se cunoaște pe sine și lumea întreagă; cunoaște în adâncime, în esență, nu în întindere, în aparențe, cum se întâmplă obișnuit. În singurătate și tăcere se deschid zările cele din lăuntru, acelea care ne pun în contact cu o altă ordine a existenței, aceea care poate schimba la față și aparențele. Nelămurită existență, setea de absolut a vieții noastre se așterne neînșelătoare, câmpie sub ploaie de lumină.

Tăcerea a fost îndeobște privită ca un instrument în vederea succesului. Tăcerea profundă însă, aceea născută din natura interioară a omului, depășește domeniul politic pentru a se prinde adânc în acela al spiritului.

Ceva misterios și solemn hrănește atmosfera tăcerii, ceva calm și totuși temător prin necunoscutele ei o înconjoară. Exterior, tăcerea are ceva din priveliștea unor munți de granit.

În fond ce este tăcerea și ce semnificații spirituale are? În primul rând ea se naște dintr'o disciplină interioară, grea de conținut și care se păstrează în straturile adânci ale ființei noastre. Tăcerea este o consecință a atitudinii de înfrânare mai mult a obiectivării spiritului decât a raporturilor dintre noi și lume; omul poate opri la nevoe fluxul și refluxul unei vieți de expansiune.

Deoarece vorbirea poartă cu sine, de cele mai multe ori, o atmosferă de gratuitate, tăcerea vine ca o pondere a acestei tendințe pentru a restabili o atmosferă de echilibru și seriozitate. Dacă omul locvace este nevoit să alerge pe câmpia vieții fără să lase urme prea adânci, cel ce tace își creează o mare

disponibilitate către meditație şi creație, vorbirea rămânând pentru el în continuare un instrument cu puterile sale originare de obiectivare, de prefacere a lucrurilor şi a raporturilor lor.

Nu trebuie confundată tăcerea ca disciplină a vieții noastre interioare cu neputința omului de a cuceri o lume a înțelesului şi a comunica în compartimentele ei. Cineva poate fi tăcut şi totodată om deschis, deschis al spiritului, cuprinzător; am putea spune că în bună parte se presupun una alteia, aceste însuşiri. Aşa se explică tăcerea în fața marilor emoții, aşa se explică tăcerea în preajma oamenilor excepționali. A sparge tăcerea într'un moment solemn înseamnă a lichida acest moment.

A tăcea din sărăcie interioară este o infirmitate; a tăcea din premeditare a răului este un păcat. A tăcea din abundență, din forță interioară, din aspirație către absolut, este spor, este afirmație şi frumusețe.

Tăcerea ca atitudine şi disciplină a spiritului este o virtute gravă ca şi condiția care a creat-o.

Singurătatea şi tăcerea aparțin condiției noastre şi bine îndrumate devin rodnice. Dar căile universului nostru spiritual nu se închid aici. În fața lor vine cuvântul şi mărturisirea.

Gândul tăcut e un potențial neconsumat, e ceva profund, dens dar închis, fără finalitate. Gândul exprimat este obiectivare a spiritului, este formă şi act. Gândul tăcut este vorbire cu sine însuşi, gândul exprimat este vorbire cu alții; în primul caz avem un monolog, în cel de al doilea un dialog. Dacă tăcerea are calitatea de a păstra deplin un fond ascuns, mărturisirea are calitatea de a-l fructifica.

Gândul exprimat, gândul mărturisit îşi pierde în adevăr cali-

tatea sa originară şi misterioasă, îşi pierde tensiunea, cursul experienței interioare oprindu-se prin acest act. Pe de altă parte însă, gândul exprimat se obiectivează şi devine valoare de sine stătătoare. Această nouă stare creează noi raporturi şi aduce la viață lucruri care nu existau, ele însele deținătoare ale unui potențial. Pe plan interior produce acea eliberare prezentă nu numai în actul de creație al culturii (Aristoteles), dar şi în viața noastră de toate zilele.

Expresia în calitatea ei superioară, indiferent dacă se produce în limitele artei şi filosofiei sau dacă se produce în cuvântul viu al zilei, partea ruptă din ființa noastră şi dăruită celuilalt rămâne o afirmație a omului şi spiritului său creator.

Cu tot potențialul de care dispune originar tăcerea, a exprima şi mărturisi sânt activități profund umane, sânt căi ale spiritului. Şi este astfel, pentru că nu e vorba aici de a transmite în mod convențional prin sunete sau semne o seamă de lucruri, care poate fi egal dacă se produc sau nu. Cuvântul şi, prin el, mărturisirea despre care vorbim aici nu isvorăsc din calcule în legătură cu o lume exterioară ce vizează succesul, ci vin din cele mai adânci straturi ale unei vieți interioare, din experiențe autentice ale conştiinței, din activitatea spiritului.

Experiențele de fond, experiențele cruciale nu pot rămâne închise pentru că prin mijlocirea expresiei ele au puterea înnoirilor odată cu aceea a eliberărilor. Mărturisirea nu este numai calea echilibrării unui suflet prea încărcat de probele la care l-a supus viața, ci şi calea comuniunii. Marile experiențe, atunci când se produc, nu pot muri în interiorul celui de le-a purtat; marile experiențe se cer dăruite, mărturisitorul devenind în acest fel generatorul unor noi poziții şi valori ce pot hrăni lumea celor ce-i sânt aproape prin natură şi destin.

Marile cuceriri ale spiritului nu aparţin numai celui ce le-a experimentat, ci tuturor; ele sânt un bun comun.
Cuvântul şi expresia ca mărturisire e pe de altă parte mai caldă şi mai umană decât tăcerea. Deşi uneori ia un aspect tragic şi paradoxal în viața morală, mărturisirea aduce cu sine bucuria purificării, a creației şi împărtăşirii.

03 | CUVINTE DESPRE ASCULTARE

Lumea noastră este astfel întocmită, încât nu poate dura fără supunere. Omul cere omului să asculte. În tot ceea ce înfăptuim, în tot ceea ce năzuim, supunerea vine ca o strajă a conviețuirii, ce ne îndrumează într'un fel sau altul, nu întotdeauna pe voia noastră.
Din această condiție ia naştere una dintre cele mai triste stări ale omului: ascultarea prin constrângere, prin forță; e tristă, pentru că deschide calea desfigurării interioare a omului, pentru că nărue întregul edificiu al personalității sale, spirituale şi morale.
A te supune fără voe, a asculta prin constrângere, este o situație care aminteşte ceva din dresajul animalelor; discernământul dispare, inițiativa este sufocată, orizontul se închide. I se cere omului să renunțe şi să asculte fără ca un sens, o valoare sau un ideal să-l poată face responsabil, să-i întărească cugetul şi fapta pentru înlăturarea atâtor poveri ale vieții, care oricum stau ridicate stivă pe spinarea lui.
În acest caz ascultarea devine o osândă. Dacă omul pus sub o astfel de ascultare mai manifestă vre-o sensibilitate, atunci totul se petrece sub regimul grijei, al fricei. Ca şi alte condiții negative, această stare se produce dintr'o ignorare a naturii omului şi dintr'o totală dispreţuire a sa.

Se procedează cu omul ca şi când nimic bun nu s'ar afla în el, ca şi când binele nu-i poate veni decât din afară. Greşeala iluministă a omului bun de la natură a fost înlocuită cu aceea a omului rău de la natură. Şi în mod firesc, nu s'a întârziat să i se aducă toate corectivele pentru a-l putea transforma şi aduce la o stare mai îmbucurătoare.

S'au luat în seamă numai înclinaţiile rele ale omului, numai fondul său instinctiv sau spiritual luciferic, s'a pornit numai de la datele degradante ale naturii umane, date care pot fi reale dar nu fatale şi de neînvins.

Supunerea totală, fără discernământ şi libertate, produce o cădere şi o risipire a fiinţei spirituale umane. Deşi stăpânit uneori de un fond teluric, omul poate să-şi pună în valoare tot ceea ce e pozitiv şi creator în natura sa, tot ceea ce-i aparţine frumos în mod principial.

În raporturile ce se stabilesc între oameni ascultarea apare ca o necesitate, aproape fără excepţie, dar nu cu necesitate în forma de constrângere. Ascultarea poate veni şi pe alte căi, ceea ce fireşte îi poate defini şi calitatea.

În primul rând vine ascultarea din dragoste, aşa cum apare uneori cu o mare fineţe şi căldură în raporturile familiale adică soţ şi soţie sau părinţi şi copii. Cu toate că şi în această instituţie fundamentală ascultarea prin constrângere este frecventă, sensul firesc şi logic al lucrurilor impun o ascultare prin dragoste.

Prima consecinţă a acestui mod de a asculta este starea de libertate. Cine ascultă din dragoste, nu ştie ce este constrângerea şi nici căderile ei. În toate ocaziile drumurile sânt larg deschise; omul ascultă împlinindu-şi propria sa voinţa. Pe căile dragostei ascultarea devine aderare.

Dar nu numai atât: ascultând liber adică printr'un fel de apartenență, omul crește, ființa lui interioară se dilată și personalitatea (pe care o au și copiii) se manifestă. Cel ce ascultă are un imbold al propriei sale ființe în desfășurare.

Ascultarea prin dragoste se produce într'un climat pozitiv de libertate, ceea ce face ca sentimentul prim al omului să fie un sentiment de satisfacție, de îmbucurare. Producându-se în acest climat și omul participând în mod firesc pe linia voinței și aspirațiilor sale, experimentează un al doilea sentiment, acela al dezvoltării și plinității, ceea ce indică sensul creator al ascultării prin dragoste.

Se mai poate semnala un alt fel de ascultare care naște dintr'un raport de-o altă natură și vine pe o alta cale. Este vorba de ascultarea ce vine prin recunoașterea unei calități deosebite, a unei superiorități. Este ascultarea specifică raportului dintre maestru și discipol.

Deși apare ca o formă înrudită a celei descrise mai sus, acest fel de ascultare merge pe temeiul unor sentimente de admirație și respect. Dragostea se infiltrează și ea, dar capătă o coloratură cu totul deosebită celor care acționează în interiorul familiei; e prezentă aici o dragoste cu implicații de venerație.

Iată deci cum ascultarea practicată în sens coercitiv, uneori până la inumanitate, poate deveni o cale și un factor de creație în raporturile dintre oameni.

04 | FEMEIE ŞI FEMINITATE

Universul nostru moral cuprinde și raportul bărbat – femeie, raport de o calitate și un sens deosebit; deosebirea vine din faptul că avem de-a face cu două naturi care în fond sânt

două principii, cel masculin şi cel femenin cu formulele şi valenţele lor aparte.

Există aici în lumea noastră, între bărbat şi femeie, o permanentă stare de tensiune care se manifestă în infinite chipuri, unele luminoase altele sumbre, unele echilibrate altele într'o dramatică luptă. Putere complexă şi misterioasă, dragostea omului pentru femeia lui, este de cele mai multe ori un impas unde ţese dulcele cu amarul şi cântecul cu plânsul.

Cei mai mulţi dintre oameni văd însă în femeia lor o existenţă de o calitate inferioară o făptură care poate fi şi poate să nu fie. Atunci când o caută, o vrea ca pe o posesiune şi o exploatează ca pe un bun propriu, ceea ce face să-i stingă personalitatea. Cei mai mulţi dintre oameni iubesc femeia pentru ei, nu pentru ea, şi o consumă, nu o cultivă.

Acel „tu" pe care îl simţim zilnic în viaţa noastră interioară şi socială este cu totul specific în cazul femeii şi trebuie privit ca atare. În general natura şi condiţia femeii au fost privite într'un mod cu totul superficial şi nedemn. A trebuit să vină poeţii şi nu dintre cei mai fericiţi (Dante) ca o reabilitare a ei să se producă.

Pentru oamenii noştri de toate zilele, femeia este un obiect de uz casnic sau un instrument de furnizat plăceri, iar căsătoria o instituţie prin care se câştigă certitudinea economică şi sexuală. Pe aceste temeiuri şi în acest sens este privită de cele mai multe ori, dragostea. Dragostea acestor oameni are aceeaşi calitate pe care o are însăşi viaţa lor ce se mişcă între apetit şi senzaţie.

Femeia devenită soţie este în primul rând un om, omul cel mai apropiat şi cel mai bun, omul alături de care şi prin care îţi împlineşti destinul. Legătura sexuală există, dar nu este

specifică şi definitorie pentru că ea cade şi dincolo de sfera existenţei umane; în biologie ea este reală şi necesară prin caracterul ei natural, dar această legătură capătă o semnificaţie nouă prin dragoste, adevărata legătură fiind de natură spirituală. În acest fel, însăşi natura sensului biologic al căsătoriei se schimbă, se transfigurează.

Înţelegem mai mult dacă privim lucrurile în adâncime, nu în aparenţele lor înşelătoare. Oamenii când se căsătoresc o fac mai des împinşi de instincte, sau din interes, mai rar din dragoste; în acest fel ei îşi iau amante în loc de soţii care înseamnă cu totul altceva. În aceste cazuri nu mai poate fi vorba nici de dragoste ca putere generatoare a spiritului, nici de familie, nici de casă în înţeles de cămin şi cu atât mai puţin nu mai poate fi vorba de unitate de viaţă şi împlinirea unui destin uman superior.

Întrucât e om, femeia trebuie tratată ca o făptură spiritualizată; femeia are umanitatea ei pe care noi nu avem dreptul să o ignorăm şi mai ales s'o distrugem. Fiinţă cu o structură proprie, cu o sensibilitate şi vocaţie specifică, ea manifestă valori şi sensuri cu totul particulare. Cine doreşte masculinizarea femeii, nu ştie ce face, pentru că în acest fel sărăceşte universul umanităţii noastre.

În căsătorie stau faţă în faţă două existenţe care sânt un potenţial de viaţă şi rodesc abia prin unificarea lor; sânt aşa după cum am mai spus, două principii în stare de tensiune având drept năzuinţă realizarea unui echilibru existenţial. Participarea unuia la celalalt este într'un anume fel o asimilare reciprocă, care aduce la viaţă o altă existenţă şi care e în mod real altceva decât era iniţial. Aici e unul din misterele existenţei umane.

Dragostea care are, în substanța şi sensul ei adevărat ceva cosmic, nu merge pe relație ci pe creație. Noul este unitatea androgină. Aceasta este una din căile prin care omul poate învinge singurătatea şi alungă moartea.

01 | PUTERILE DRAGOSTEI;
DRAGOSTE ŞI TRANSFIGURARE

Dragostea este începutul lucrurilor, din dragoste se hrăneşte totul. Nimic nu se poate face, nimic nu sporeşte, nimic nu dăinue fără dragoste: dragoste de Dumnezeu şi de om, dragoste de tot ceea ce ne străjue şi ne întovărăşeşte viața aceasta atât de plină şi nesocotită.

Un val de aer uşor şi cald, acoperă sufletul îl purifică şi îl înalță spiral în inima cerului. Prin dragoste omul călătoreşte în lumea dorurilor lui turnate de la început în cupele sufletului.

Dragostea ne duce la Dumnezeu, ne descoperă omul şi lucrurile, ne deschide porțile înțelesului. Cel ce iubeşte e plin, e frumos, e luminat, iradiind numai pace şi încântare. Sufletul lui cântă rodul nepieritor, cântecul de răscruci al luminelor. Fața lui e albă străvezie cu priviri în adâncimi astfel descoperite, pasul lui liniştit şi stăpân.

Dragostea coboară cerul pe pământ şi înalță făptura în zonele binefăcătoare ale isvoarelor vieții. Tot cuprinsul nostru creşte şi se preschimbă în inima şi sensul său.

Un om, un animal, un copac, o floare, un firicel de iarbă, o gânganie cât de mică, toate sânt puse întâi să le iubeşti. Dragostea, nu folosință: aici e sensul existenței lor în preajma ta. Cine s'a uitat odată prin aripile unui gândăcel către soare? Tot curcubeul, tot cerul Raiului s'adună în trupul unei ființe pe care o strivim sub pasul nostru neştiutor şi crud.

Dragostea face totul, descoperă şi înnoieşte totul; prin ea omul creşte în ştiință şi omenie, descoperă în afară şi sporeşte înlăuntru.

Omul adevărat iubeşte şi se roagă: buzele lui murmură în-

tredeschis prisosul sufletului, cântecul interior se desprinde, rodul dragostei se coace şi cade plin de sucul vieții înfrumusețate.

Să cântăm cel mai frumos şi mai înălțător cântec de dragoste şi urmele trudei, ale urâtului se vor şterge, să mergem până acolo unde se întâlneşte omul cu Dumnezeu, până în hotarul cerului care ne-a dăruit din stelele lui, să trăim în preajma izvorului vieții şi creației necontenite.

Şi pentru tine omule, frate de destin, pentru tine cel de-aproape, care-ți plângi suferința şi-ti cauți ispăşirea, dragostea vine rodnică şi te învață cuceririle adevărate. Săracul, chinuitul, drumețul neospătat, copilul bolnav, tot omul în lipsa materială sau sufletească are nevoe de dragoste; dragostea îl apropie, îl tămădue, îl hrăneşte, îl poartă pe mâini mângâietoare. Iisus săracul, chinuitul, drumețul, El, om cu dureri şi lipsuri, a venit să fie asemenea nouă, a venit să topească suferința noastră prin dragostea lui divină.

Ce vede şi cât înțelege un om care nu iubeşte? Ce vede şi cât înțelege din făptură şi din natură, omul rece, meschin, lipsit de focul dragostei?

Cel ce iubeşte vede lumea înnoită, vede farmecul adânc al lucrurilor, vede totul în adânc schimbat şi în afară îmbrăcat, cu fir de lumină țesut, ca o grădină minunată, ca un vis devenit aevea.

Dragostea coboară pe Dumnezeu pe pământ, îl face prezent în fiece ființă, în fiece plantă sau lucru; inima a dat totul, tot ce este se schimbă.

Sforțarea omului nu este numai în a se desprinde din lumea aceasta a durerii pentru a se arunca grăbit în aceea în care totul nu este decât floare şi cântec. Rostul omului este şi aici

pe pământ, pe această lume a suferinței, a trudei şi a ispăşirii, în această colină a lacrimilor, rostul omului este în a suferi şi a iubi totul până la coborârea luminii de aur ce face din nou lumea noastră, adică până la transfigurare.

Dragostea, dragostea plină şi nestăvilită este calea transfigurării, adică a naşterii din nou în spirit a lumii acesteia, singurul ei fel de a fi acceptată de către un om adevărat. Un aer curat, plin de darurile grădinilor nevăzute, pluteşte în preajma omului ce urcă crestele aburite de respirația setei lui de absolut.

De ce nu înțeleg oamenii că dragostea stă la temelia vieții noastre şi că un suflet cald, generos şi pur valorează mai mult decât toate bunurile aparente ale lumii acesteia?

În dragoste este multă poezie şi frumusețe, dar ea trece dincolo de limitele acestea. Dragostea este o condiție a existenței înseşi. Dacă mergem până în formele ei cele mai înalte şi pure putem descoperi absolutul şi în acest fel prin ea putem participa la pulsațiile întregului univers.

De ce nu înțeleg oamenii că numai dragostea îi poate elibera, că numai apropierea sinceră şi vibrantă față de tot ce există pozitiv în lume îi poate face stăpâni pe un destin, azi trist şi apăsător, mâine îmbucurat şi sublim, cale deschisă libertății şi responsabilității noastre de ființe spirituale?

Viața omului are un caracter de luptă, dar tocmai de aici se desprinde superioritatea şi satisfacția lui. În fața atâtor căi deschise, de ce să alegem pe acelea care şterg imaginea divină din noi şi ne sluțesc?

Dragostea creşte totul ca o putere misterioasă venită din altă lume. Țăranul îşi iubeşte pământul fără de care munca lui nu ar rodi, meşteşugarul - uneltele fără de care nu ar măestri,

bărbatul îşi iubeşte femeia şi femeia copiii fără de care lumea nu ar dăinui. Dar cu cât îi întrece pe aceştia acela care are dragoste de om, care se luptă pentru desăvârşirea tuturor, acela care iubeşte lumea în formele şi legile ei şi care merge pe căile adevărului şi frumuseții?

Omul este bogat în raport cu puterea sa de înțelegere a condiției umane şi a legilor ce conduc lumea; este bogat în raport cu puterea sa de depăşire. Or, la aceste cuceriri, dragostea este cea dintâi cale folosită.

Dragostea dă omului putința unei experiențe prin care natura raportului dintre eu şi celălalt se schimbă fundamental. Cel ce iubeşte nu mai simte nevoia îngrădirii şi delimitării precise a ființei sale; dimpotrivă, el pierde sentimentul egoist, înlătură hotarele despărțitoare până la o identificare cu ceea ce e dincolo de el. Când cineva iubeşte pe altcineva, atunci întreaga sa ființă se dilată şi se apropie până la bucuria regăsirii.

Dragostea lărgeşte orizontul, intensifică viața şi alungă tot ceea ce nu este esențial condiției umane. Pe calea dragostei omul devine puternic, pentru că a căpătat o divină însuşire.

Aceste judecăți sânt valabile, nu numai în raportul nostru cu oamenii, ci şi în raportul cu lucrurile şi lumea înconjurătoare.

Am văzut mereu în jurul nostru: unii oameni iubesc lucrurile, alții le disprețuesc; şi cei dintâi, care sânt mai mulți, şi cei de al doilea, în număr mai restrâns, nu au o atitudine rezonabilă față de lucrurile ce ne înconjoară.

Unii oameni iubesc lucrurile pentru că le pot sluji la ceva, iubesc lucrurile pentru că natura lor le poate împlini rosturi materiale imediate. Dragostea lor este periferică, este sete de stăpânire. Alți oameni disprețuesc lucrurile pentru că, spun

ei, le împiedică alte năzuințe, alte îndemnuri. Disprețul lor este neînțelegere şi sărăcie interioară.

Lucrurile apar în viața noastră ca realități concrete, şi ele au o valoare proprie, o valoare morală dincolo de utilitatea ce le-o putem da noi. De aici dragostea noastră pentru ele nu mai este interes, ci experiență interioară, plinătate, armonie. Cine nu a iubit un mesteacăn, cine nu a simțit fiorul apelor sau nu s'a apropiat de o floare, cine n'a iubit o carte, un tablou sau o icoană, acela a trăit într'un pustiu; lucrurile au şi o valoare morală dincolo de cea materială.

Omul care a depăşit înțelegerea schematică şi uzuală a lucrurilor, omul care nu se mulțumeşte cu formule abstracte atunci când e vorba de realități concrete ce se impun, acela care cunoaşte şi stabileşte o comuniune cu mediul său, omul acela este în stăpânirea mijloacelor ce-l poartă către inima tuturor lucrurilor. Prin dragoste, legăturile noastre cu lumea întreagă capătă alte dimensiuni şi se schimbă până la transfigurare.

Totul creşte, totul irupe de viață şi bucurie, totul cântă o muzică de necuprins, muzica înțelesului şi prezenței divine. Lucrurile obişnuite, acelea de toate zilele, o piatră, o brazdă, un arbore sau o apă, o rază de lumină pe un obraz de copil sau o perdea a nopții, toate au un înțeles şi o frumusețe care ne descoperă tainele lumii şi vieții. Prin dragostea sa omul le simte una, vii şi veşnice, minune şi realitate concretă totodată, expresii ale acelui ce te-a dăruit pe tine şi pe mine.

Lucrurile şi lumea aceasta nu sânt făcute numai pentru folosința noastră, rece şi calculată, ci şi pentru dragostea noastră.

Dar mai e omul şi dragostea de om; dimensiune nouă, mare, poate chiar fundamentală a dragostei. Viața noastră morală este în cea mai mare parte prinsă aici.

Dar şi în acest sector pot apare semnele unei greşite orientări. Oamenii, chiar dintre cei mai buni, sânt capabili să se jertfească pentru o idee, în serviciul celorlalţi. E un act foarte interesant care desvălue frumoase însuşiri morale; elogiul epocii noastre nu i-a lipsit.

Jertfa noastră pentru o idee isvorăşte dintr'un anume ataşament, dintr'o consumare a fiinţei noastre interioare în vederea împlinirii ei. Cu toate aparenţele sale pozitive şi creatoare, dragostea pentru o idee abstractă, năzuind către un bine ideal şi formal poate aduce după sine şi rezultate negative. Cel ce se dărue unei idei până la uitarea şi jertfirea de sine are fireşte o mare forţă morală: puterea de depăşire, topirea diferitelor forme ale egoismului. Dar este îndeajuns numai atât ca actul nostru să fie creator?

Nu, şi iată de ce: în numele unei idei, în numele unei abstracţiuni s'au putut purta acţiuni dăunătoare omului şi societăţii. În istorie găsim exemple frecvente de susţinere a afirmaţiei noastre; să amintim numai războaele religioase şi este îndeajuns.

Dragostea pentru o idee nu trebuie sa ia locul dragostei de om, și să devină instrumentul eficient pentru o himeră a minţii noastre, să aruncăm în suferinţă pe cel ce ne este frate prin natură şi destin. Omul viu, omul concret, promovarea condiţiei lui către forme superioare de viaţă este fundamentul dragostei noastre.

Cel ce iubeşte cu adevărat şi rodnic nu iubeşte ideea de om, ci pe omul real, persoana umană, făptura şi fiinţa ce există lângă noi şi în lumea mare. Dragostea de om ajută, mângâe, creşte frumuseţea în sufletul celuilalt, ca o răsfrângere a noastră, cei îmbucuraţi de această cale a desăvârşirii morale.

Bunătatea vine tot pe căile dragostei; ea presupune mai întâi echilibru şi armonie, amândouă daruri ale unei înțelepte aşezări a ființei noastre în lume şi viață. Cine ştie ce înseamnă om şi cum străbate el căile unui destin cumpănit între negație şi creație, între necesitate şi libertate, cine îl vede şi-l simte cât este de slab şi puternic deodată, de stupid şi inspirat, nu poate avea față de aproapele său decât o atitudine de caldă şi mângâietoare înțelegere. Oameni de mare puritate au avut o astfel de atitudine față de întreaga făptură.

Situată între dragoste şi gingăşie, bunătatea vine ca un leac împotriva tuturor forțelor negative ale egoismului şi dragostei de sine. Ea este o cale a apropierilor şi posibilităților de a sprijini orice pas şovăitor, orice suflet împovărat pentru a putea trece dincolo în țara bucuriei de a trăi. Din dragoste ea îşi trage puterea transformatoare, din gingăşie - pe aceea a tămăduirii.

Pe măsura dragostei pe care o presupune, bunătatea a fost socotită adesea ca o stare de slăbiciune, şi nu o virtute. Adâncind lucrurile, se poate uşor vedea şi cine poate experimenta, că blândețea vine din forță, din stăpânire de sine şi abundență. Ba apare, lumină caldă, revărsare din plinătatea unui suflet bogat, care ca-n poveste, din ce dărue, din atât creşte şi are mai mult.

Omul bun vine ca un martor al suferințelor noastre. Din dragoste, el ia asupră-şi răspunderile noastre, ne purifică şi ne deschide orizontul larg al vieții spirituale şi al libertății noastre, în sborul pe care îl datorăm prin însuşi scopul prezenței noastre în lume.

Bunătatea este o stare şi o virtute rară. Oamenii o confundă şi o nesocotesc neştiind ce tării şi frumuseți poartă această

delicată, echilibrată şi armonioasă fiică a dragostei şi înțelepciunii.

02 | ELANUL, MOD EXISTENȚIAL

Elanul este o stare interioară de mare luminozitate. Între stările muzicale ce aparțin vieții morale, elanul este acela care duce tonuri majore şi afirmație.

Ca toate stările morale pozitive, elanul începe prin a fi o stare de plinătate, de bogăție interioară şi continuă prin a fi o revărsare în act, cum apele ies din albia lor în timpul primăverii. Ființa omului creşte uneori dincolo de limitele obişnuite ale vieții, ceva ce porneşte din sine, dar merge dincolo de sine, ceva miraculos ca putere şi îndemn.

Ca şi celelalte stări interioare care aparțin naturii noastre morale, elanul nu este un concept, ci un fenomen, nu este un produs al minții noastre, ci unul din momentele caracteristice acestei naturi, o stare morală autentică ce se exprimă pe dimensiunea timpului. De aceea pentru a fi cunoscut, elanul trebuie prins pe viu, adică experimentat.

Elanul este viața, viața care curge, viața în desfăşurare. Elanul înseamnă suflet deschis şi îndemn al inimii; el este țâşnire din adânc, este efuziune totală, elanul este creştere continuă, este înaintare, este ritm ascendent; el poate fi privit din două puncte de vedere care îi definesc două caractere: acela de creştere şi acela de înălțare. În acest de al doilea sens, în limita lui superioară elanul atinge bucuria.

Privit ca stare de afirmare a vieții, elanul are o semnificație creatoare; creatoare pentru că sântem în prezența unei stări morale active, nu contemplative. În adevăr elanul este vibrație şi muzicalitate, este efuziune, dar toate laolaltă, străbătute

de un fior al depăşirii a stării de fapt, merg către cucerire.
Să vedem acum în ce fel. Pentru o mai bună lămurire e nevoe de o comparație cu dragostea, care şi ea este legată sau defineşte sensul creator al vieții. Elanul priveşte creația, dar nu o împlineşte ca dragostea; el dovedeşte mai mult o tendință în acest sens decât o împlinire, ceea ce aparține în mod hotărât dragostei. Elanul nu are puterea de a prelucra ceva, nu reuşeşte să aducă ceva nou pe tipsia vibranta a vieții, ci doar îndeamnă ființa morală la creație. Aici se opreşte înțelesul şi rostul său creator.
Elanul este creator întrucât apare ca o condiție a creației, o cale mai mult decât o realizare. Această forță morală este creatoare mai mult în sens de impuls, nu de împlinire. Elanul nu poate aduce o renaştere, o transfigurare a elementelor şi o natură, alta decât aceea care a fost, putere care aparține dragostei, ci el porneşte numai, intensifică şi alimentează forțele originare ale naturii noastre morale. Elanul este expansiune, este cucerire, dar nu este creație în sensul strict al cuvântului adică generare, noutate; el vine ca un val care cuprinde totul, care desfăşoară forțele creatoare ale vieții interioare, dar nu aduce la lumină o nouă formă, un nou fel de a fi, o nouă realitate; el este posibilul, dar numai în faza sa de pornire. Elanul este revărsare peste ceea ce există, e o tendință continuă de desvoltare cu o năzuință către altceva, dar pe care nu-l stăpâneşte.
În legătură cu viața noastră morală, elanul înseamnă năzuință către înflorire; el aduce forța şi frumusețea actului.
Elanul este o stare morală care ne indică sensul afirmativ al vieții noastre. Cale a luminozității şi vibrație permanentă de coarde iradiante, elanul ne aduce puteri noi şi ne valorifică

latențele; face conştiința trează şi ridică potențialul moral la mari dimensiuni. Mai mult decât atât, prin el omul devine şi se manifestă întreg nu fragmentat, unificat nu dispersat. Totul apare aici unitar, organic, firesc.

Elanul nu marchează o răspântie şi nu aduce o stare problematică, ci este ceva cursiv, drum deschis de înalta efectuare. Elanul ne scoate din formele statice din locul sfârşit, pentru a ne purta spre alte forme şi conținuturi. El este un leac împotriva morții şi o condiție noilor orizonturi.

03 | ÎNȚELEPCIUNE ŞI ÎMPLINIRE

Tipul uman care ar putea fi numit înțelept a apărut tot mai rar în epoca modernă, pe de o parte pentru că filosofia şi-a trădat misiunea ei originară devenind „ştiințifică," iar pe de alta pentru că nu a mai inspirat oamenii de experiență interioară, ea însăşi devenind o simplă deprindere.

Înțelepciunea este o activitate dublă prin care omul devine în primul rând cunoscător al datelor legate de existență şi soarta sa, iar în al doilea rând devine un virtuos, un stăpân pe propriile sale îndemnuri şi fapte. Om înțelept este acela care deplin lămurit asupra existenței sale în lume, în toate legăturile fireşti născute din această condiție specifică şi în toate rosturile ce are de împlinit, față în față cu realitatea, de la firul de iarbă la universul întreg, ştie mai mult decât atât, ştie că gândul şi fapta sa sânt supuse unei discipline începând cu stăpânirea de sine până la armonizarea sa în marea existență.

Uneori se confundă înțelepciunea cu renunțarea, cu acceptarea unei vieți „în voia soartei" şi aceasta din cauză că oamenii privesc lucrurile exterior. Liniştea, pacea sufletească

a înțeleptului derutează deoarece la fel se poate prezenta şi omul căzut, omul tuturor acceptărilor, pe care nimic nu-l mai impresionează.

Liniştea înțeleptului vine din stăpânirea de sine în fața tuturor evenimentelor pe care el le supune şi le îndrumează. Pe acest om nimic nu-l alungă, nimic nu-l răpune pentru că el este un om stăpân, un lucrător al lucrurilor concrete după modelul acelora principiale, înțelepciunea nu este o acceptare pasivă a lumii acesteia încărcate de atâtea poveri, ci o rânduire a lor în sensuri creatoare, aşa fel încât toate converg către un punct luminos de echilibru şi armonie. Viguros şi cumpănit interior, înțeleptul devine un ordonator în ordinea exterioară. Adânc, sensibil şi însetat de absolut, el prelucrează şi înalță totul la un nivel şi într'un spirit de binefăcătoare şi echilibrată pace.

Acest caracter activ şi creator al înțelepciunii vine din fundamentul său de mare puritate şi adevăr. Fără aceste calități înțelepciunea nu ar putea fi un pas în absolut. Omul înțelept fireşte nu capătă nimic gata făcut, nimic care să-l facă pasiv şi iresponsabil. Dimpotrivă, gândul şi fapta sa, năzuințele sale isvoresc toate din libertatea spiritului său care înaripat străbate direct ca o lumină, întreaga lume în care acest exemplar uman superior este prins să trăiască.

Înțelepciunea, ca un minus vital şi ca un sistem de îngrădiri permanente, este o interpretare falsă şi pe măsura celor ce o fac. Disciplina ei nu înlătura libertatea ci dimpotrivă o presupune. Modestia ei nu înlătură puterea ci dimpotrivă o construeşte. Că înțeleptul se apleacă în acelaşi chip şi cu aceeaşi dragoste asupra lucrurilor mici ca şi asupra celor mari, aceasta este din forța sa interioară care poate creşte ori-

unde floarea albă a spiritualității. Că înțeleptul nu manifestă neliniște și nervozitate în cele mai grele situații și că le primește ca firești, aceasta nu înseamnă că este un supus al vieții oricum ar veni ea, ci dimpotrivă că el are întotdeauna inițiativa și libertatea de a lucra așa cum îi spune conștiința sa de om stăpân și profund.

Înțelepciunea este un pas către absolut. Cel ce ajunge în grădinile ei vede drumul ce urcă în piscurile cuprinzătoare ale libertății și împlinirii. El aici poate aștepta ca oricând privirea și actul sublim să se producă pentru ca să devină un iluminat. Înțelepciunea pregătește omul pentru o stare nouă, pentru acea stare care cultivă puterile adevărului suprem, absolutul.

Pe pământ nu e bucurie mai cuprinzătoare.

01 | OMUL DARURILOR

Am fost în cetate şi am văzut cum îşi năruesc oamenii sufletul, cum se alungă, uitând că dragostea şi creaţia, flori ignorate ale spiritului, sânt adevăratele dimensiuni ale naturii sale.

Mergi în viaţă alb şi pur ca o făptură de lumină şi dacă întâlneşti la tot pasul bolnavii desfrâului ridicat la preţul legii morale, nu preschimba metalul preţios al imaginii divine pe rugina aparenţelor înşelătoare. Între oamenii din cetate, pierde totul pentru a ajuta un copil, o femeie, un om în nenorocire. Iubeşte soarele şi iarba, iubeşte pe cel ce te cheamă, ajută-l şi îndrumează-l pe căile frumuseţii; pe cel căzut redă-l luminii, dorului şi setei de absolut.

Rămâi singur în dragostea ta pentru alţii, rămâi al tău, nu alerga după împlinirile triste ale trufiei. Aşa vei fi liber, vei fi al tău, vei fi şi al oamenilor. Nu-ţi prinde fiinţa în lanţuri de care nu ai nevoe, nu-ţi nărui sufletul după lucruri ce poartă în inima lor duhul morţii. În cetate poţi rămâne în urmă; în casa înţelepciunii şi virtuţii fii cel dintâi.

Omul superior, omul adevărat este o fiinţă care se revarsă în afară ca apele primăverii; el creşte din bogăţia sa interioară.

Îi vezi pe cei mărunţi cum trag totul şi toate către ei; adună, aşează şi ridică piramidele propriei lor lipse. Şi cu cât adună şi doresc mai mult pentru ei, cu atât se simt mai slabi şi mai săraci.

Omul care ia dovedeşte sărăcie interioară, omul care dărue, dimpotrivă, bogăţie. Omul care ia se subţie, slăbeşte mereu şi se închide în propriile sale capturi. Omul care dărue creşte, se întăreşte, se eliberează până la desăvârşire.

Generozitatea este semnul eliberării şi omeniei înălţate. Numai în acest fel fiinţa omului e stăpână şi înfloreşte până la

iradiere. Omul generos este o binefacere nu numai pentru sine, ci şi pentru tot cuprinsul său. Omul generos este ca un pom minunat: cu fiecare rod folosit creşte altul îndoit de bogat şi frumos.

Nu se va împăca omul şi nu se vor linişti popoarele până ce în fiecare din noi nu va trăi omul sublim, omul ascezei şi purităţii, omul dragostei şi al creaţiei, omul bun al iertării, omul tuturor darurilor şi al frumuseţii depline. Omul de azi poate învăţa din nou cum se înalţă cugetul, cum se aleg vorbele şi se rânduesc faptele. Omul de azi, ca cel bun de totdeauna, trebuie să-şi apropie din nou ţara inocenţei şi a surâsului, a gândului luminat şi a dorului creator. Pe aceste căi omul renaşte şi depăşeşte teama de necunoscut şi orice umbră de îndoială şi cădere. Fulgerat de fiorul creaţiei, el dă lutului substanţa vie a spiritului.

Că adânceşte ferul plugului în pământul reavăn, că pune pânză sau închipue o operă de ştiinţă şi artă, acest om este biruitor în toate. El ştie că lumina nu-i deopotrivă cu întunerecul, că apa de isvor nu-i tot una cu aceea a mlaştinii, el ştie să învingă răul în toate modurile lui manifeste şi să sporească seninul binelui, din prispa casei sale până peste zările întinse ale cerului înflăcărat de razele soarelui, el ştie să preschimbe amarul în bucurie şi urâtul în frumuseţe.

Să împlinim în fiecare din noi pe adevăratul om, omul purităţii şi dăruirii, al dragostei şi creaţiei. Mâna lui poartă toiagul pelerinului, piciorul spălat în nisipul drumului aurit de lumina soarelui merge pasul cuceritor al zărilor deschise, chipul său, neasemuit de frumos şi bun, lasă pretutindeni mierea duhului păcii şi al mângâierii. Cruce de lumină în negura suferinţei şi totuşi om între oameni, drept şi curat ca încheieturile cerului de dimineaţa, rodit bogat şi dornic, stăpân

al înțelepciunii şi virtuții, suflet clocotitor şi blând deodată, revărsare de dragoste şi milă, boare de aur peste viața noastră rănită şi pustie, aşa este omul darurilor nepieritoare pe care trebuie să-l căutăm în noi, dar nu numai pentru noi, ci pentru cei din jurul nostru, pentru lumea întreagă.

02 | DIALOG CU OAMENII

La margine de drum s'a aşezat un om şi lumea îl crede cerşetor; s'a aşezat la marginea vieții, acolo unde se deschid adâncimi de gânduri şi îndemn.

Din marea apelor de gânduri unul s'a desprins: nu pot odihni aşa cum sânt; pentru mine şi pentru ceilalți. Vreau sborul săgetător al vulturului, vreau să ajung într'o lume unde nu e nici urât, nici moarte. Sufletul meu e viu, un pârâu de munte, o floare de Mai, un cântec, o chemare spre paradis.

În lungul drumului deschis călătoresc oamenii, călătoresc ca-ntr'o matcă a suferinței, neştiuți de nimeni, neştiuți poate chiar de ei înşişi, îndurerat al spectacolului acesta trist el priveşte o dată, de două, de trei ori, şi soarele gândului său luminat a ridicat curcubeul peste pleoapa lui rodită.

Pas, pas, convoiul oamenilor cântă, cântă trist un cântec ce sfredeleşte zarea până în mările cerului. Adânc plecat întâiul om, apoi al doilea şi toți până la ultimul se văluresc în neştiuta cale a căutării, umbre a ceea ce a fost ieri şi sete a ceea ce va mai putea fi mâine după marea încercare.

Şi astfel dialogul începe. În alungare şi singurătate, în durerea fragilității noastre, printre lacrimi ce limpezesc vederea împăienjenită, sufletul îşi deschide porțile şi omul îl vede pe om, pe fratele său de destin. Aşa devenim făpturi ale dragostei şi iertării, de o frumusețe şi bunătate originară care şterge

deosebirile intelectuale sau sociale şi desvălue într'o atmosferă de duioşie pe cel necercetat, uitat şi hulit din prostie, pe cel din adâncuri, pe cel care e în noi toți, prin participarea la un destin comun.

Abia atunci începe dialogul iertării, al dragostei şi dăruirii, începe să se desfacă florile albe ale inocenței şi prin acoperământul durerilor înăbuşite lumina să cadă vertical. Abia atunci începe dialogul cugetului cu fapta, a cerului înfrățit cu pământul, al eliberării depline, cântec tainic în arcul dimineții.

Cel ce alege binele de rău are privirea limpede şi pasul sigur. Omul care se apropie de adevăr cu sfințenie şi-l mărturiseşte, omul viu de ieri şi de azi, omul de mâine şi de totdeauna, cel bun al ogoarelor şi măestriei, poetul sau înțeleptul nu înşală pe nimeni, nu intrigă, nu-l judecă şi nu-l loveşte pe cel ce nu se poate apăra.

O pasiune pentru o idee, un lucru sau o persoană, oricât ar fi de puternică, dacă nu are acel fior ascuns, îngemănare de puritate şi îndemn la frumusețe prin care fapta noastră de toate zilele devine creație, duce numai la consumuri zadarnice şi la trădarea destinului nostru însuşi.

Omul care domină fondul său subuman, numai acela va birui până la sfârşit.

03 | ADEVĂR ŞI IRADIERE

De obicei oamenii se socotesc serioşi şi stăpâni atunci când ei cunosc realitatea înconjurătoare, îndeosebi materială, când cunosc condiția zilei pe care o trăiesc. În acest fel viața omului apare mărginită şi statică, apare închisă în zăbrelele materiei şi clipei trecătoare.

Omul plin de elan, cu orizontul larg deschis şi mâinile întinse într'o continuă cercetare, vede dincolo de ceea ce se vede cu simţurile şi dincolo de ceea ce este astăzi. El depăşeşte realul aşezat şi consumat, până în zona virtualului, a posibilului; el preschimbă natura lucrurilor. Omul mare depăşeşte spaţiul şi timpul actual către o realitate care nu există, dar care poate fi; şi această realitate mai bună, mai cuprinzătoare este pentru acest om şi mai adevărată. Nimic din ceea ce este azi nu-l împlineşte, totul îl constrânge. El deschide porţile viitorului până în a-l traduce în realitatea prezentă.

Omul spiritualizat, omul însetat de ascensiune este de tip profetic. Ceea ce cred cei mărginiţi că este poveste, că este poezie, devine pentru el adevărata realitate. Omul profetic schimbă povestea-n adevăr, visul de aur în realitate.

Omul este ceea ce este, prin puterea adevărului, prin lumina ce-o răspândeşte ca purtător al unor valori care trec dincolo de existenţa sa fizică efemeră. Omul adevărat este o întrupare a experienţelor hotărâtoare, a ideelor generatoare de viaţă. El este cerul şi pământul unor rodnicii spirituale primare, fiinţă care ştie să angajeze clipa în perspectiva permanenţelor.

Gândul şi fapta acestui om, năzuinţele sale, pornesc din aurora vieţii şi merg, merg continuu ascensional până în ceasul nocturn al împlinirii şi păcii. Păstor de timpuri, el trece hotarele zilelor noastre trudite şi străjue acolo sus în lumea ideilor şi formelor pure, legătură care ne creşte şi ne înfrumuseţează existenţa noastră concretă.

Geniul său bun este împovărat cu răspunderea ce o are, prin conştiinţa misiunii sale superioare, faţă de semeni şi de lumea întreagă. El este interpretul lumii noastre şi colaboratorul celor ce nu se sting. Acest om nu există decât prin ade-

vărul ce-l cuprinde şi răspândeşte, nu există decât pentru cei de aici, din lumea noastră de suferință şi păcat.

Ființă pură, de o puritate transparentă, cugetul şi fapta sa devin lumină călăuzitoare în calea vieții celor mulți. Îmbogățit al propriei sale ființe, purtător de îndemn şi energie creatoare, acest om duce greul pământului şi pasul orbului.

Puterea îi vine din cuprinsul său, un cuprins larg şi roditor. Mulți dintre noi îi calcă hotarul, dar nu putem lua nimic decât atunci când cineva ne desvălue secretul, ceea ce echivalează cu a întrupa ca şi el permanențele.

Când omul a ajuns să stăpânească viața în datele ei primare şi în virtualitățile ei, când acest om priveşte lucrurile de la înălțimea cuvenită pentru a fi înțelese, el nu mai lucrează la întâmplare, hărțuit de orice aparență înşelătoare, ci drept şi puternic, întreg şi cuceritor către scopul său luminat de setea mare a întâlnirii cu sensul lucrurilor şi misterul creației.

Cel ce a cucerit lumina înțelepciunii este iradiant. Cel ce a întâlnit adevărul trebuie să-l descopere şi altora. Cel ce a cunoscut frumusețea originară a lucrurilor trebuie să devină învățător.

Lumea ta şi a mea, lumea noastră de azi şi de totdeauna este coruptă; toate formele condiției umane suferă până la distrugere, iar viața din ele se istoveşte. De aceea nu este îndeajuns de a ne dărui unei vieți de puritate şi rugăciune, nu este îndeajuns de a ne dărui pe noi împărăției spiritului. Isvoarele bucuriei şi înțelepciunii trebuie deschise; cel ce le ştie locul, să-i poarte pe toți ai săi către ele, să nască din nou omul viu, omul originar, omul sănătos, pe cel ce birue înclinările degradante puse în firea sa.

Omul se lasă purtat de un bine ce trebuie să vină oricum, dar

acest bine nu este decât o aparență înşelătoare, aparență ce-l chinue neaşteptat de mult.

Omul nu se poate salva fără sforțare şi această sforțare are un scop îndoit: acela de a se cuceri pe sine şi de a îndruma pe alții. Cei buni, cei aleşi, cei tari au datoria de a răspândi lumina ce a înflorit în inima lor. Ei nu se pot mulțumi cu bucuria de a se înălța singuri, nu se pot mulțumi să dea frumusețe nouă numai chipului lor. Ei merg purtând şi pe alții, merg pasul ascensional al fraților de destin.

SENSUL AFIRMATIV AL VIEȚII

pagina 254

01 | SENSUL AFIRMATIV AL VIEȚII

Apropierile şi judecățile noastre întemeiate numai pe categorii abstracte duc în ordinea morală la poziții sigure, dar nesemnificative şi uneori inumane. E aşa fel întocmită lumea aceasta a noastră, încât căile directe, acelea ale apropierilor fără instrumente de măsurat, acelea ale experiențelor interioare şi ale comuniunii de viață sânt rodnice şi binefăcătoare, sânt necesare.

Întâi, o disponibilitate a noastră, ființă deschisă tuturor stărilor şi tuturor formelor; apoi, o sete de lumină, lumina adevărului, nu acela al matematicii şi al statisticii, ci adevărul act viu şi profund, apropiere şi pătrundere a întregului cuprins uman universal.

Lumea are o unitate, dar o unitate armonioasă a nesfârşitelor sale forme şi posibilități, nu a abstracției. Există în lume o diversitate pe care dacă am înlătura-o, aripa neagră a morții s'ar lăsa, drept, întins şi covârşitor de trist. Trebuie să respectăm fiecărui lucru sau ființe, fiecărei existențe calitatea şi frumusețea proprie, aceea originară, toată țesătura măiastră şi sensurile ei multiple, trebuie să-i respectăm taina unică şi chipurile bogate în care se prinde, se leagă şi se desleagă de armonia universală.

Între tot ceea ce există în lume şi viață sânt legături adânci, sânt tării ce curg în ascuns, sânt stări şi frumuseți variate forme delicate şi pure ca scăldate în lumina celei dintâi zile.

Din pământ creşte crinul alb, în piatră curge aurul; aşa e pretutindeni, acolo unde nici nu bănuim, în negură sau în lumină, în mine, în tine sau în celălalt, creşte floarea albă a nevinovăției, curge aurul vieții şi al duhului ce va străbate făp-

tura aceasta, uneori trudită alteori iluminată, dar din prisosul inimii tale şi al lumii întregi.

Să nu uităm niciodată ce sântem şi cum sântem alcătuiţi, să nu uitam nici căile atât de bogate ale destinului nostru de făpturi în care a privit odată eternitatea. Zi de zi viaţa obişnuită roade simţurile noastre cele mai fine şi mai cuceritoare, acelea ale omului interior şi lucrurile toate ne apar tot mai şterse, tot mai banale, nebănuind frumuseţile diamantine şi cântecele fără de sunet ale tainelor ce le ţin şi le poartă în lume.

Dacă pătrundem bogăţia de căi şi forme ale lumii noastre, dacă le ştim privi în adâncime şi înţelege aşa cum sânt, simţim îndemnul pasului ascensional care ne duce la cucerirea adevărului. În acest fel nu trecem prin porţile vieţii şi ale morţii zadarnic.

Fiecare dintre noi sântem o fântână ce adună isvoarele pământului şi oglindeşte albastrul cerului, dar nu toţi avem conştiinţa şi puterea de a folosi aceste isvoare. O mizerabilă înclinare pornită din fondul nostru subuman ne poartă pe căile negaţiei.

Avem nevoe să experimentăm pe cont propriu o viaţă cât mai pură şi demnă, îndrumată în sensul marilor împliniri, conform naturii şi destinului nostru uman. Ordonarea gândirii şi refacerea disciplinei interioare sânt pentru noi imperative, mai ales azi în faţa unei lumi intrate în derută, care îşi face un titlu de glorie din propriile sale slăbiciuni.

Plenitudinea vieţii noastre interioare este un început bun; dublată de o conştiinţă care, credincioasă sieşi, nu lasă loc devierilor, ea ne poate purta către o formă superioară de viaţă până la locul unde lucrurile capătă un caracter durabil. Cine

caută şi află acest loc de frumuseţe şi iradiere, acela pătrunde în universul spiritual căruia orice om îi este obligat.
Pentru a cunoaşte treptele bucuriei, viaţa noastră de artificiu, înşelăciune şi fugă de răspundere, trebuie chemată din nou la aceste isvoare ale spiritului, de unde hrana şi lumina naşterii din nou vin pentru noi.
Oamenii vor pentru ei bucuria, dar merg în genere fără să ştie unde şi cum. Pasul lor rătăcit nu le sdruncină convingerea că mai sânt sau nu în umanitate. Obişnuita omenie se lasă pe alunecuşul tuturor plăcerilor, cale cu umbre şi joc de fecioare, năluci ale unei vieţi de evadare. Fie că doresc să cucerească dulcele senzual al momentului sau un ideal himeric, oamenii vor pentru ei o libertate care îi cufundă fără sprijin în libertatea ştimei lacurilor.
Să nu uităm însă că sântem o existenţă de răscruce şi că viaţa are ceva din misterul creaţiei şi că moartea însăşi cere din partea noastră o sforţare prin care ea poate să devină o împlinire, un început de ziuă. Prin noi trebuie să birue o altă faţă a lumii acesteia, aceea a permanenţelor.
Scăldat în marea taină a lumii, înfiorat căutător în inima lucrurilor, omul, acest copil încrezut şi durut al existenţei, numai prin luptă bine îndrumată poate să-şi făurească o lume proprie care să răspundă deodată naturii şi aspiraţiilor sale. Iată această lume care se sbate împlinind rosturi ştiute şi neştiute, iată munţii cu crestele înzăpezite ca nişte paznici uriaşi ai semnelor cereşti, iată dansul culorilor şi rodul livezilor, iată omul cu spiritul său răscolitor, adevărat mister al existenţei! Oriunde ai privi, aceeaşi taină, aceeaşi forţă, aceeaşi grandoare; când le apropii, o flacără curată te mistuie şi te înalţă.
Uneori sântem nevoiţi să batem căile lungi ale vieţii sub un

cer furtunos, sub semnele unor zile ce ne vorbesc trist despre limitele cugetului şi faptei noastre; alteori mergem nimbaţi sub cupola de aur a aurorei. Aşa e lumea noastră, aşa e viaţa noastră: cu tristeţi şi frumuseţe; le purtăm pe toate cu încredere şi bunătate, cu rodnicia unui om adevărat. Omul, acela de colo sau acela din tine, acela de ieri, de azi şi de totdeauna a biruit numai atunci când nu a preschimbat oricum şi pentru orice, nu şi-a trădat destinul pentru câştiguri de moment. E mai bine să nu reuşeşti, să fii biruit acolo unde cei mai mulţi birue, degradându-se.

Deschide larg porţile inimii tale de om, făptură în care întreg universul a privit odată, deschide lumii acesteia o altă cale oricât de mică, o cale nouă, dreaptă, săgetătoare, cale de lumină în beznă, scară prinsă-n cheotorile cerului, deschide-o din dragoste, din bunătate, din dărnicie, că e prea multă delăsare, prea multă trudă şi răutate, în care nici plânsul nu mai e plâns, roua unei nopţi care se topeşte în lumină.

Viaţa omului e luptă şi îndemn. Ea poate fi povară şi bucurie, după cum poate fi ură şi dragoste, moarte şi creaţie. Din aceste virtualităţi, din libertate şi conştiinţa unui ideal uman superior se desprinde sensul tragic al existenţei noastre, dar tot de aici vine şi salvarea.

Omul este o fiinţă raţională şi spirituală. Spiritul activ îl îndeamnă să lupte, să-şi împlinească legea lui de om, să trăiască deplin, uneori cu voluptate alteori cu sfinţenie, până la sublim. Necunoscutele condiţiei sale şi libertatea de a le cuceri îl fac o făptură tragică. Necunoscutele vieţii sale nu trebuie să-l degradeze, ci să-l înalţe, nu trebuie să-l deprime, ci să-l fortifice. Pentru ca aceasta să fie posibil, se impune cu necesitate o atitudine afirmativă în faţa vieţii. Dacă drama interioară

există, ea nu trebuie să fie un isvor de amărăciune şi moarte, ci unul de bucurie şi creație.

Viața noastră e joc ascuns de forme şi-nțelesuri, dar e şi libertate de creație. Pentru cei buni, viața este întrecere în joc şi frumusețe, dar şi o cursă pentru cei întunecați. De aceea omul trebuie să-şi filtreze orizontul, să judece aspirațiile. Omul, omul adevărat, trăieşte în duh luminat, trăieşte intens fiece pas din preajma lui săracă, în perspectiva unui cosmos bogat transfigurat.

Libertatea ne este dată, cale deschisă zărilor largi; o cale ce duce meşteşugit în zonele autentice ale naturii noastre intime şi ale lumii întregi. Cucerirea acestor zone ne aduce lumina înțelesului şi ne purifică făptura.

Isvoarele vieții sânt aproape; le auzim murmurul şi le simțim puritatea. Din ele nasc gândul şi fapta noastră, cântecele zilelor de mâine. Oamenii aleargă şi ostenesc cu priviri însetate căutând „mai binele." Adevărul şi frumusețea le stă în preajmă pentru că ele sânt pretutindeni. Numai să fii om, mâine mai mult decât astăzi.

Dacă condiția noastră ne arată uneori mizerabili e numai pentru că ne-am trădat destinul. Să căutăm locul unde spiritul nostru se scutură de poverile fondului subuman şi devine isvor de energie creatoare, locul unde putem urca toate treptele bucuriei.

Pentru aceasta să rămânem singuri şi curați, doar o clipă, în fața propriei noastre conştiințe: poate că judecătorul suprem va vorbi.

CUPRINS

COLOFON

desen copertă/ **Horia Bernea**
Redactor/ **Nina Bercan**
Lector/ **Anca Lazia**
Concept layout/ **Atelieruldegrafică.ro**
semnul cu numele autorului/ **după**
Ernest Bernea. Civilizaţia Română Sătească,
Editura Scrisul Românesc, 1944 (tipar înalt)
Dtp/ **Remus Brihac & Dennis Popescu**
Tipar/ **Accent Print Suceava**
Editura Predania/ CP 67, OP 13

ASOCIAȚIA SFÂNTUL MINA

Carte apărută cu sprijinul Asociaţiei
„Aşezămintele Sfântului Mare Mucenic Mina"
www.asfmina.ro

Bucureşti
www.predania.ro
distribuţie/ **Supergraph**
telefon/ **021 320 6119**
ISBN **978-606-8195-16-2**

2011